

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS KATEDRA

INDRĖ MEŠKAUSKAITĖ
Europos Sąjungos teisės studijų programa

**EUROPOS TEISINGUMO TEISMAS KAIP EUROPOS BENDRIJŲ TEISĖKŪROS
SUBJEKTAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Lekt. Aistė Samuilytė

Konsultantas –
Dr. Deividas Soloveičikas

Recenzentė –
Dr. Inga Daukšienė

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS	3
1. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO VIETA EUROPOS BENDRIJŲ INSTITUCINĖJE SISTEMOJE: VALDŽIŲ PADALIJIMO PRINCIPAS	6
1.1. Klasikinė valdžių padalijimo principo samprata	6
1.2. ETT – teisminė EB valdžia	8
1.3. ETT paskirtis ir kompetencija	12
2. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO VYKDOMA TEISĖKŪRA	19
2.1. ETT galių stiprinimas: teisėkūros priežastys	19
2.2. ETT kuriamos teisės samprata	23
2.3. ETT teisėkūros ribos	30
2.4. ETT teisėkūros būdai: teisės aiškinimo metodai	33
2.5. Generalinių advokatų išvadų reikšmė ETT teisėkūrai	40
3. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO SUKURTOS TEISĖS JURIDINIS PRIVALOMUMAS IR ĮTAKA EUROPOS BENDRIJŲ BEI VALSTYBIŲ NARIŲ TEISĖKŪRAI	46
3.1. ETT sukurtos teisės juridinis privalomumas	46
3.2. ETT sukurtos teisės įtaka EB ir valstybių narių teisėkūrai	50
IŠVADOS	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	59
SANTRAUKA	65
SUMMARY	66

*„Įstatymas, kaip erelis danguje,
yra stabilus, tik kai jis juda”
prof. Aharon Barak¹*

IVADAS

Pagal XVII-XVIII a. suformuluotą ir pagrįstą valdžių padalijimo principą, kuris yra šiuolaikinės demokratijos pagrindas, valstybės valdžia skirstoma į tris dalis: įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę. Įstatymų leidžiamąją valdžią įgyvendina pati Tauta arba jos išrinkti atstovai (parlamentas), įstatymų vykdomąją valdžią turi valstybių vykdomosios institucijos (vyriausybės), o teisminė valdžia priskirta teisminėms institucijoms (teismams). Kiekviena valdžios institucija privalo vykdyti tik savo įgaliojimus, todėl vieninteliu teisėkūros subjektu yra įstatymų leidžiamoji, arba legislatyvinė institucija², o teismams skirtas jos sukurtos teisės aiškinimo ir taikymo vaidmuo, sprendžiant teisinius ginčus.

Nors Europos Bendrijos (toliau – EB) nėra valstybė, tačiau, valstybėms narėms kuriant EB institucijas ir perduodant joms dalį savo kompetencijos, buvo remtasi tam tikra valdžių padalijimo doktrina. Ir net jei tarp šių institucijų įgyvendinamas valdžių padalijimo principas nėra klasikinis, visuotinai pripažįstama, kad Europos Teisingumo Teismas (toliau – ETT) yra teisminė EB institucija. Todėl kyla esminė problema, kaip teisminei institucijai, kurios prigimtis ir paskirtis yra visiškai kitokia, įmanoma priskirti teisėkūros galias?

Kita vertus, jei ETT, kaip teisminė institucija, kuria EB teisę, būtina išsiaiškinti jos sampratą, t. y., ar ETT kuriama teisė – tai EB teisės išaiškinimas, suformuluotas precedentas ar sukurta nauja teisės norma? Be to, kadangi EB teisėkūros institucijų kuriama teisė juridškai privaloma EB valstybėms narėms ir net privatiems subjektams, analizuotinas ETT kuriamos EB teisės juridinio privalomumo klausimas.

Vis dėlto, ETT, kaip teisminė institucija, negali perimti Ministrų Tarybos (toliau – MT)³ ir Europos Parlamento (toliau – EP) įgaliojimų kurti EB teisę. Koku būdu ETT gali veikti kaip teisėkūros subjektas, kad iš esmės neperimtų legislatyvinės valdžios funkcijų?

Stiprėjant EB valstybių narių integracijai, didėjant valstybių narių skaičiui, kurių teisės sistemos skirtingos, tampa aktualios minėtos problemos. Valstybėms narėms sunku pripažinti ETT

---

¹ Barak A. Teismo diskrecijos prigimtis ir jos reikšmė vykdant teisingumą // Justitia. 2005, Nr. 3 (57). P. 28.

² Šiuo atveju „įstatymų leidžiamosios“ ir „legislatyvinės institucijos“ sąvokos vartojamos bendrine reikšme, neatsižvelgiant į tai, kad EB institucijų leidžiami teisės aktai yra specialūs: reglamentai, direktyvos ir pan.

³ Nors oficialus šios Tarybos pavadinimas yra „Europos Taryba“, šiame magistro baigiamajame darbe vartosime „Ministrų Tarybos“ sąvoką, kad ji nebūtų painiojama su 1949 m. Romoje įkurta Europos Taryba – tarpvyriausybine organizacija, skirta ginti žmogaus teises, demokratiją ir pan.

kuriamą teisę, kurios net samprata ir ribos nėra visiškai aiškios, o, peržvelgus ETT praktiką, galime pastebėti ryškų ETT vaidmens valstybių narių integracijos procese stiprėjimą ir EB teisės sistemą transformuojančių ETT sprendimų daugėjimą.

Todėl, priklausant tokiai organizacijai, kaip EB, stiprinant valstybių narių integraciją bei priimant naujas valstybes nares, atsižvelgiant į EB institucijų sprendimų privalomumą, būtina išsiaiškinti ETT funkcijas ir vaidmenį EB integracijos procese, t. y. analizuoti ETT kaip EB teisėkūros subjektą.

Taigi tyrimo **objektas** – ETT kuriama teisė, analizuojama, nagrinėjant ETT jurisprudenciją ir EB teisės aktus bei jų parengiamuosius dokumentus (tyrimo **dalykas**).

Tyrimo **tikslas** – atskleisti ETT, kaip teisminės institucijos, teisėkūros galimybes ir jų praktinį įgyvendinimą.

Tyrimo tikslui pasiekti keliami **uždaviniai**:

1. išanalizuoti ETT paskirtį, kompetenciją ir vietą tarp visų EB institucijų bei palyginti ETT su kitomis federacinių valstybių nacionalinėmis teisminėmis institucijomis, kad aiškiau atskleistume ETT ypatumus ir nustatytume ETT teisėkūros galimybes;
2. išanalizuoti ETT teisėkūros priežastis, apibrėžti jo kuriamos teisės sampratą ir būdus bei nustatyti ETT sukurtos teisės ir EB legislatyvinių institucijų kuriamos teisės santykį, nubrėžiant ETT teisėkūros ribas;
3. analizuojant ETT praktiką, pateikti ETT suformuluotos teisės pavyzdžių, nagrinėjant jos juridinį privalomumą bei įtaką EB ir valstybių narių teisėkūrai.

Atlikę tyrimą patvirtinsime arba paneigsime keliamą **hipotezę**: ETT *de facto* tapo stipresne institucija, nei *de jure* ją įkūrė EB valstybės narės.

Nagrinėjant magistro baigiamojo darbo temą, naudojami šie mokslinio tyrimo **metodai**:

1. abstrakcijos metodu patikslinsime tyrime naudojamas sąvokas;
2. lyginimo metodu lyginsime ETT su kitomis federacinių valstybių nacionalinėmis teisminėmis institucijomis ir nagrinėsime ETT galių plėtimąsi nuo EB įkūrimo;
3. teisinių dokumentų analizės metodu nagrinėsime EB steigimo sutartis, jų pakeitimus, ETT statutą ir kitus EB teisės aktus, jų parengiamuosius dokumentus bei ETT praktiką, analizuodami ETT vykdomą teisėkūrą.

Pirmoje magistro baigiamojo darbo dalyje nagrinėsime klasikinio valdžių padalijimo principo ir EB valdžios organizavimo principo ypatumus, ETT paskirtį ir kompetenciją, siekdami nustatyti ETT teisėkūros galimybes. Antroje dalyje analizuosime ETT teisėkūros priežastis, ETT kuriamos teisės sampratą bei EB legislatyvinių institucijų ir ETT kuriamos teisės santykį. Trečioje

magistro baigiamojo darbo dalyje nagrinėsime ETT sukurtos teisės juridinį privalomumą ir įtaką EB ir valstybių narių teisėkūrai.

Darbe remsimės Lietuvos ir užsienio autorių straipsniais ir monografijomis.

Dr. T. Berkmanas analizavo teismo aktyvumo, kuriant ir aiškinant teisę, plėtros tendencijas ir problemas. Dr. V. Vasiliauskas nagrinėjo teismų teisėkūros galimybes, analizuodamas teismo precedento, kaip teisės šaltinio, sąvokos problemą bei precedento reikšmę Anglijoje. Dr. D. Soloveičikas nagrinėjo ETT praktikos konvergenciją laisvo prekių, paslaugų ir fizinių asmenų judėjimo srityse. Tačiau Lietuvos autoriai, manytina, dėl to, kad Lietuva tik neseniai tapo ES nare, nenagrinėjo ETT aktyvumo problemų. Užsienio literatūroje ši tema analizuojama plačiau.

Dr. O. Pollicino analizavo ETT aktyvumo priežastis ir teismo teisėkūros sampratą vyrų ir moterų lygiateisiškumo principo kontekste. J. Gerhardt lygino Anglijos teismų ir ETT formuluojamus precedentes. B. Deelen ir B. Starr-Deelen nagrinėjo ETT, kaip teismą, kuris savo sprendimais kreipia EB federacijos linkme. Izraelio Aukščiausiojo Teismo Pirmininkas prof. A. Barak nagrinėjo teismo diskrecijos prigimtį ir reikšmę, vykdamas teisingumą.

Vis dėlto, nors užsienio literatūroje ETT teisėkūra analizuojama plačiau, apie ETT teisėkūros ribas, ETT kuriamos teisės santykį su legislatyvinių institucijų kuriamą teisę, ETT sukurtos teisės juridinį privalomumą literatūroje tik fragmentiškai užsimenama. Šiame magistro baigiamajame darbe minėtus klausimus analizuosime išsamiau⁴.

---

⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad šiame magistro baigiamajame darbe naudojama EB steigimo sutarties straipsnių numeracija po Nicos sutarties padarytų pakeitimų, net analizuojant ankstesnius ETT sprendimus.

1. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO VIETA EUROPOS BENDRIJŲ INSTITUCINĖJE SISTEMOJE: VALDŽIŲ PADALIJIMO PRINCIPAS

1.1. Klasikinė valdžių padalijimo principo samprata

ETT, kaip teisėkūros subjektą, reikėtų pradėti nagrinėti nuo XVII-XVIII a. suformuluoto ir pagrįsto valdžių padalijimo principo analizės. Tokiu būdu atsakysime į pirmiausia kylantį klausimą: ar teisminei institucijai, kurios paskirtis – teisę aiškinti ir ją taikyti, gali būti priskiriamas ir teisės kūrėjo vaidmuo, paprastai atliekamas Tautos išrinkto atstovo – parlamento⁵?

Valdžių padalijimo principas – šiuolaikinės demokratinės valstybės pagrindas. Jo užuomazgų galime rasti senovės Graikijos mąstytojų Platono ir Aristotelio, senovės Romos filosofo Cicerono, XVII a. Anglijos filosofo T. Hobso darbuose (Thomas Hobbes)⁶.

Konkretų valdžių padalijimo modelį pateikė anglų filosofas D. Lokas (John Locke). Jis valstybės valdžią suskirstė į legislatyvinę, arba leidžiamąją, ir egzekutyvinę, arba vykdomąją, susidedančią iš dviejų dalių: įstatymų vykdymo bei užsienio politikos įgyvendinimo. Tačiau D. Lokas neįvardino teismų kaip trečiosios valdžios, priskirdamas juos vykdomajai valdžiai⁷.

Artimiausia šiuolaikinei valdžių padalijimo principo sampratai yra prancūzų filosofo Š. L. Monteskje (Charles L. Montesquieu) teorija⁸. Š. L. Monteskje išskyrė tris valdžios šakas: įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę. Nors valdžios turi būti atskirtos, tuo pačiu jos privalo sąveikauti ir kiekviena turi turėti galimybę viena nuo kitos ginti jai priskirtus įgaliojimus⁹.

Tiek D. Loko, tiek Š. L. Monteskje teorijos yra panašios. Iš esmės, Š. L. Monteskje tik perskirstė D. Loko teorijoje sugrupuotas valdžios šakas. Kita vertus, labai svarbus D. Loko ir Š. L. Monteskje teorijos skirtumas – teisminės valdžios išskyrimas. D. Lokas teigė, kad teismai yra vykdomosios valdžios institucija, ir jų veikla priskiriama vykdomosios valdžios funkcijoms¹⁰. Tuo

⁵ Šis klausimas formuluojamas, remiantis klasikiniu valdžių padalijimo principu, kurio sampratą ir įgyvendinimo tarp EB institucijų ypatumus aptarsime išsamiau šiame magistro baigiamojo darbo skyriuje bei skyriuje „ETT – teisminė EB valdžia”. P. 8.

⁶ Mesonis G. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste. – Vilnius: LTU, 2003. P. 27-28, 31-32.

⁷ Ten pat. P. 32-33.

⁸ Nors teigiame, kad artimiausia šiuolaikinei valdžių padalijimo principo sampratai yra Š. L. Monteskje teorija, būtina pabrėžti, kad šio principo atsiradimui neabejotinai įtakos turėjo visi aukščiau aptarti mąstytojai. Tačiau valdžių padalijimo principą taip, kaip jis tradiciškai suprantamas šiais laikais, aiškiausiai savo veikaluose išdėstė Š. L. Monteskje (klasikinė valdžių padalijimo principo samprata).

⁹ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: LTU, 2002. P. 677-678.

¹⁰ Mesonis G. Ten pat. P. 33.

tarpu Š. L. Monteskje manė, kad teisminės valdžios negalima sujungti nei su įstatymų leidžiamąja, nei su vykdomąja, kad tuo pačiu metu teisėjas netaptų ir įstatymų leidėju arba ir įstatymų vykdytoju. Priešingu atveju valstybės piliečių laisvei kiltų grėsmė¹¹.

Mąstytojų teorijose didžiausias dėmesys teikiamas įstatymų leidžiamajai (parlamentui) ir vykdomajai (vyriausybei) valdžiai, prie kurios priskiriami ir teismai, teigiant, kad jie, kaip ir vyriausybė, tik vykdo parlamento išleistus įstatymus, sprendami teisinius ginčus. Ir tik Š. L. Monteskje teismus atskyrė nuo įstatymų leidžiamos ir vykdomosios valdžių, teigdamas, kad teismai yra trečioji valstybės valdžios šaka. Tik nepriklausydami nei nuo įstatymų leidėjo, nei nuo įstatymų vykdytojo, teismai nešališkai spęs teisinius ginčus, aiškindami ir taikydami teisę.

Vis dėlto, mūsų nagrinėjamai temai svarbiausia tai, kad pagal valdžių padalijimo principą teisminė institucija jokių būdu negali būti prijungta prie įstatymų leidžiamosios valdžios, ir jai nėra suteikiama jokia teisėkūros galimybė. Priešingai, tiek D. Lokas, tiek Š. L. Monteskje prioritetą teikia parlamentui, remdamiesi teisės viešpatavimo principu ir teigdami, kad tai vienintelė įstatymus leidžianti institucija¹². Visos kitos institucijos šiuos įstatymus privalo tik vykdyti pagal savo įgaliojimus.

Taigi pagal klasikinį valdžių padalijimo principą teismas negali būti teisėkūros subjektu, koku yra laikomas parlamentas. Dėl šios priežasties, analizuojant teismą kaip teisėkūros subjektą, būtina patikslinti teismo kuriamos teisės sampratą, nes parlamento kuriamos teisės samprata (įstatymai ir kiti teisės aktai) šiuo atveju netinka¹³. Tačiau, analizuojant ETT kaip EB teisėkūros subjektą, pirmiausia būtina nagrinėti tarp EB institucijų įtvirtintą valdžių padalijimo principą ir jo ypatumus: kaip skirstoma valdžia tarp EB institucijų, jei EB nėra valstybė; ar galime teigti, kad ETT yra teisminė EB valdžia, ir ar valdžių padalijimas tarp EB institucijų suteikia ETT teisėkūros galimybę?

---

¹¹ Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Ten pat. P. 678.

¹² Mesonis G. Ten pat. P. 35.

¹³ Teismo kuriamos teisės samprata analizuojama šio magistro baigiamojo darbo skyriuje „ETT kuriamos teisės samprata”. P. 23.

1.2. ETT – teisminė EB valdžia

Pagal klasikinio valdžių padalijimo principo sampratą teismai yra trečioji valstybės valdžios šaka, arba teisminė valdžia. Jiems skirta teisės aiškinimo ir taikymo funkcija, sprendžiant teisinius ginčus, o teisėkūros subjektu laikomas tik įstatymų leidėjas – parlamentas¹⁴.

Toliau nagrinėjant ETT kaip EB teisėkūros subjektą, būtina analizuoti, ar ši teisminė institucija taip pat laikoma klasikine trečiąja EB valdžios šaka – teismine EB valdžia, ar tarp EB institucijų įgyvendinamas valdžių padalijimo principas nėra klasikinis, tuo pačiu lemiantis ypatingą ETT vietą EB institucinėje sistemoje.

Pažymėtina, kad klasikinis valdžių padalijimo modelis buvo sukurtas valstybės valdžios organizavimui. Taigi tarp EB institucijų įtvirtintas valdžių padalijimo principas pirmiausia ypatingas tuo, kad jis taikomas savitai tarptautinei organizacijai, o ne valstybei¹⁵.

Nors ES¹⁶ nėra valstybė, valstybės narės EB institucijoms perdavė tam tikrą valdžią, t. y. tam tikrose srityse apribojo savo suverenias teises ir perdavė jas EB institucijoms, įgalintoms šiose srityse priimti valstybėms narėms privalomus EB teisės aktus ir kitus sprendimus¹⁷. Tai reiškia, kad EB institucijos veikia pagal savitą valdžių padalijimo principą.

Paprastai valdžių padalijimo principas įtvirtinamas pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje, arba tiksliau – Konstitucijos rengiamos, remiantis valdžių padalijimo principu. Tačiau EB, kaip tarptautinė organizacija, tokios įprastos Konstitucijos neturi, nors kita vertus, ETT savo praktikoje išaiškino, kad EB steigimo sutartys¹⁸ yra EB Konstitucija ir turi taikymo viršenybę antrinių EB teisės aktų bei valstybių narių Konstitucijų ir nacionalinių teisės aktų atžvilgiu¹⁹.

EB steigimo sutartyse valstybės narės įtvirtino EB institucijas ir jų kompetenciją, paskirstydamos joms perduodamą valdžią ir įgaliojimus. Todėl EB valdžios organizavimo ir veiklos

¹⁴ Plačiau žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „Klasikinė valdžių padalijimo principo samprata“. P. 6.

¹⁵ Kita vertus, literatūroje yra išreiškiama nuomonė, kad Europos Sąjunga (toliau – ES) turi federacinei valstybei būdingų požymių. Pvz., žr. Jusionytė I. Visi už vieną ir vienas už visus. Ar ES galima vadinti federacine valstybe? // <http://www.postscriptum.lt/3-europos-sajunga/visi-uz-viena-ir-vienas-uz-visus-ar-es-galima-vadinti-federacine-valstybe/>. Prisijungimo laikas: 2007 10 31.

¹⁶ Kalbant apie šią tarptautinę organizaciją politine prasme, vartotina „ES“ sąvoka, kitais atvejais – „EB“.

¹⁷ 1963 m. vasario 5 d. sprendimas *Van Gend en Loos*, 26/62, Rink. p. 3.

¹⁸ EB steigimo sutartys – tai 1951 m. Europos Anglies ir Plieno Bendrijos (toliau – EAPB), 1957 m. Europos Ekonominės Bendrijos (toliau – EEB) ir Europos Atominės Energijos Bendrijos (toliau – Euratomas) steigimo sutartys su vėlesniais pakeitimais ir papildymais. Atkreiptinas dėmesys, kad EAPB steigimo sutartis nuo 2002 m. liepos mėnesio nebegalioja (todėl jos ištraukimas į „EB steigimo sutarčių“ sąvoką priklauso nuo konteksto). Šiame magistro baigiamajame darbe naudojama „EB steigimo sutarties“ sąvoka reiškia EEB steigimo sutartį (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais). Taigi sąvokos „EB steigimo sutartys“ ir „EB steigimo sutartis“ naudojamos pagal kontekstą.

¹⁹ 1986 m. balandžio 23 d. sprendimo *Les Verts*, 294/83, Rink. p. 1339, 23 punktą.

principo reikia ieškoti EB steigimo sutartyse. Ar EB valstybės narės, kurių Konstitucijos sukurtos, remiantis valdžių padalijimo principu, rėmėsi juo, rengdamos EB steigimo sutartis?

Anot M. Amos, valdžių padalijimas gali būti dviejų rūšių²⁰:

1. institucinis (angl. organic²¹) ir
2. funkcinis.

Pagal institucinį valdžių padalijimą įstatymų leidžiamoji, vykdomoji bei teisminė valdžia perduodama aiškiai atskirtoms institucijoms, kurios atlieka tik atitinkamas funkcijas²²: įstatymų leidžiamoji institucija priima teisės aktus, vykdomoji – juos vykdo, o teisminė – sprendžia teisinius ginčus, aiškindama ir taikydama teisę. Tai klasikinio valdžių padalijimo principo samprata.

Pagal funkcinį valdžių padalijimo principą yra skiriamos įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės funkcijos, perduodamos įvairioms institucijoms²³, kurios, atlikdamos joms skirtas funkcijas, tuo pačiu sąveikauja ir bendradarbiauja viena su kita.

Institucinio ir funkcinio valdžių padalijimo skirtumas aiškiai atsispindi EB institucijose.

EB steigimo sutarties 7 str. įtvirtinta, kad EB patikėtus uždavinius atlieka šios institucijos: EP, MT, EK ir ETT²⁴. Norėdami nustatyti, kaip tarp šių institucijų paskirstoma EB perduota valdžia, suskirstykime jas į teisės aktų leidžiamąsias, vykdomąsias ir teismines.

Legislatyvinė EB valdžia. EB teisės aktus leidžia trys institucijos: EK turi teisės akto iniciatyvos teisę²⁵, o, priklausomai nuo teisės akto priėmimo procedūros, teisės aktą priima MT arba MT ir EP. Taigi EB teisės aktų leidybos kompetencija priklauso tik EB institucijoms.

EB steigimo sutartyje numatytais atvejais, EK taip pat turi teisę valstybės narėms išleisti privalomą teisės aktą, pvz., direktyvą²⁶. Tai panašu į deleguotąją įstatymų leidybą.

Pagrindiniu EB teisėkūros subjektu laikoma MT, kurią sudaro po vieną valstybių narių ministro lygio atitinkamos srities atstovą²⁷. Taigi pagrindinis EB teisės aktų leidėjas yra ne

²⁰ Amos M. Rule of law or judicial activism – two perspectives on the European Court of Justice. Master thesis // <http://209.85.135.104/search?q=cache:4DD4rfpgjfoJ:www.jur.lu.se/internet/english/essay/masterth.nsf/0/D7DC64B644921574C1256D2B006B9BDF/%24File/xsmall.pdf%3FOpenElement+Rule+of+law+or+judicial+activism+%E2%80%93+3&hl=lt&ct=clnk&cd=5&gl=lt&client=firefox-a>. P. 22. Prisijungimo laikas: 2007 09 22.

²¹ Angliško žodžio „organic“ vertimas į lietuvių kalbą žodžiu „institucinis“ geriausiai atitinka pateikiamą šios valdžių padalijimo rūšies sampratą.

²² Ten pat.

²³ Pvz., deleguotosios įstatymų leidybos atveju teisės aktą gali išleisti ne tik parlamentas, bet ir vyriausybė.

²⁴ Tai keturios pagrindinės EB institucijos. Mastrichto sutartimi į šį sąrašą įtraukti ir Audito Rūmai. Tai kontrolinė institucija, tikrinanti EB pajamų ir išlaidų sąskaitas. Ši institucija – kaip Valstybės kontrolė. Todėl plačiau jos nenagrinėsime. Europos Bendrijų steigimo sutartis // Oficialusis leidinys. 2006, Nr. C 321. 248 str.

²⁵ Šiuo atveju analizuojame EB institucijų kompetenciją pirmame ES ramstyje, nes tik jam priklausančius klausimus sprendžia EB institucijos, t. y. leidžia teisės aktus, priima sprendimus ir pan. Tuo tarpu sprendžiant bendrosios užsienio ir saugumo politikos bei teismų ir policijos bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose klausimus (antrasis ir trečiasis ramstis), EB institucijų kompetencija labai ribota. Tokius klausimus tarpusavio sutarimu sprendžia pačios valstybės narės.

²⁶ Pvz., EB steigimo sutarties 86 str. 3 d. Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat.

demokratiškai ES piliečių išrinktas EP, bet valstybių narių nacionalinių vyriausybių atstovai. EP be MT teisės akto priimti negali. Tai esminis valdžių padalijimo tarp EB institucijų skirtumas nuo klasikinio valdžių padalijimo principo.

Vykdomoji EB valdžia. Priimti EB teisės aktai vykdomi dviem lygiais: EB ir EB valstybių narių²⁸. Priimtą EB teisės aktą EB lygiu įgyvendina EK arba tam tikrais atvejais – MT. Priimamuose EB teisės aktuose pati MT suteikia EK įgaliojimus juos įgyvendinti. Jei tokio įgaliojimo nėra, teisės aktą įgyvendina pati MT²⁹. MT taip pat veikia kaip vykdomoji valdžia, įgyvendindama Europos Vadovų Tarybos (toliau – EVT) priimtus sprendimus antrojo ir trečiojo ES ramsčio klausimais.

Vis dėlto, pagrindinė vykdomoji valdžia sutelkta EK rankose. EK yra EB steigimo sutarčių sergėtoja, prižiūrinti, kaip valstybės narės laikosi EB teisės. Be to, EK turi EB teisės aktų iniciatyvos monopolį. Tai reiškia, kad joks kitas subjektas neturi teisės EB teisės akto projektą pateikti svarstyti MT arba MT ir EP³⁰.

EB valstybių narių lygiu priimtą EB teisės aktą įgyvendina nacionalinės valstybių narių institucijos, jei reikia, priimdamos nacionalinius įgyvendinamuosius teisės aktus.

Teisminė EB valdžia. Teisinius ginčus, susijusius su EB teisės taikymu, pagal kompetenciją sprendžia ETT bei valstybių narių nacionaliniai teismai³¹. Todėl plačiaja prasme EB teismine valdžia gali būti laikomi ne tik ETT, bet ir valstybių narių nacionaliniai teismai, kuriuose paprastai valstybių narių piliečiai gina pažeistas teises ir teisėtus interesus. Vis dėlto, nors nacionaliniai valstybių narių teismai, sprenddami teisinį ginčą, EB teisę aiškina ir taiko, galutinis EB teisės aiškintojo vaidmuo skirtas ETT³². Tokiu būdu užtikrinamas vieningas EB teisės normų aiškinimas.

Nors ETT sudaro Teisingumo Teismas, Pirmosios instancijos teismas ir 2004 m. MT sprendimu prie jo įsteigtas Tarnautojų teismas³³ bei kiekvienas iš jų turi savo kompetenciją ir sprendžia atitinkamas bylas, EB, iš esmės, nėra teisminių institucijų hierarchijos. Kiekvienos iš jų byloje priimtas sprendimas yra galutinis ir tik teisės klausimu gali būti skundžiamas: dėl Tarnautojų

---

²⁷ Ten pat. 203 str. 1 d.

²⁸ Amos M. Ten pat. P. 23.

²⁹ Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat. 202 str.

³⁰ Pvz., Lietuvos Respublikoje įstatymų leidybos teisė priklauso Seimo nariams, Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014. 68 str.

³¹ Amos M. Ten pat. Maher I. National Courts as European Community Courts // <http://www.blackwell-synergy.com/action/doSearch>. Prisijungimo laikas: 2006 11 23.

³² Žr. EB steigimo sutarties 234 str. – prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra. Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat. ETT savo praktikoje yra išaiškinęs šį straipsnį ir nustatęs jo įgyvendinimo taisykles. Tai plačiau analizuojama kituose magistro baigiamojo darbo skyriuose.

³³ Šiame magistro baigiamajame darbe, analizuojant ETT kaip EB teisėkūros subjektą, ETT neskirstomas į Teisingumo Teismą, Pirmosios instancijos teismą ir prie jo įsteigtą Tarnautojų teismą, o nagrinėjamas kaip viena institucija, daugiausiai dėmesio skiriant Teisingumo Teismo praktikai. Tarybos sprendimas 2004/752/EB, įsteigiantis Europos Sąjungos tarnautojų teismą // Oficialusis leidinys. 2004, Nr. C 80.

teismo priimto bylos sprendimo skundas gali būti paduotas Pirmosios instancijos teismui (kurio sprendimas tokiu atveju būtų galutinis), o dėl bylą sprendusio Pirmosios instancijos teismo sprendimo – Teisingumo Teismui³⁴. Taigi įmanomas tik skundas teisės klausimu dėl Tarnautojų teismo ir Pirmosios instancijos teismo sprendimų, o jei bylą nagrinėjo tik Teisingumo Teismas, net ir tokio skundo nebus galima paduoti. Be to, valstybių narių teisminių institucijų sprendimai taip pat negali būti apskūsti ETT.

Tačiau EB steigimo sutarties 225 str. 2 ir 3 d. įtvirtinta, kad Pirmosios instancijos teismo sprendimą, priimtą apskundus teisėjų kolegijos (225 a str.), t. y. Tarnautojų teismo, sprendimą, išimties tvarka gali peržiūrėti Teisingumo Teismas, jei yra didelis EB teisės vienovės ar darnumo pažeidimo pavojus. Dėl įtakos EB teisės vienovei ar darnumui Teisingumo Teismas gali peržiūrėti ir Pirmosios instancijos teikiamą prejudicinį sprendimą³⁵. Be to, jei Pirmosios instancijos teismas mano, kad jo nagrinėjamoje byloje reikia priimti sprendimą, galintį turėti įtakos EB teisės vienovei ar darnumui, jis bylą pats gali perduoti Teisingumo Teismui³⁶.

Nors EB teisę taikydami aiškina ir valstybių narių nacionaliniai teismai, pagal EB steigimo sutarties 234 str. tam tikrais atvejais jie privalo kreiptis į ETT dėl byloje turimos taikyti EB teisės normos išaiškinimo³⁷.

Taigi darytina išvada, kad Teisingumo Teismas yra aukščiausia EB teisės aiškinimo institucija, formuojanti vienodą EB teisės taikymo praktiką.

Iš šios analizės matyti, kad valdžia tarp EB institucijų paskirstyta, remiantis funkciniu valdžių padalijimo principu: skirtingoms EB institucijoms suteikti įvairaus pobūdžio įgaliojimai. Aiškesnė situacija yra tik dėl ETT, kuris, iš esmės, yra vienintelė EB teisminė valdžia. Kita vertus, dauguma bylų, kuriose taikoma EB teisė, sprendžiama valstybių narių nacionaliniuose teismuose.

EB valdžia nėra organizuota klasikinio valdžių padalijimo principo pavyzdžiu³⁸. Tarp EB institucijų valstybės narės sukūrė tam tikrą įgaliojimų pusiausvyrą (angl. the balance of powers). Šią sąvoką ETT pirmą kartą paminėjo *Meroni* byloje, teigdamas, kad Bendrijos institucinei struktūrai būdinga įgaliojimų pusiausvyrą³⁹. Šią poziciją teismas išdėstė ir vėlesnėse bylose. Byloje *Europos*

³⁴ Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat. 225-225 a str.

³⁵ EB steigimo sutartyje Pirmosios instancijos teismui numatyta prejudicinių sprendimų teikimo galimybė Teisingumo Teismo statuto nustatytoje srityse, tačiau šiuo metu tokios sritys nėra nustatytos, ir Pirmosios instancijos teismas prejudicinių sprendimų neteikia.

³⁶ Ten pat. 225 str. 2-3 d.

³⁷ Kada valstybės narės teismas gali ir kada privalo kreiptis į ETT prejudicinio sprendimo, ETT nagrinėjo savo praktikoje. Plačiau žr. tolesnius magistro baigiamojo darbo skyrius.

³⁸ Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Procesas Europos Bendrijų Teisingumo teisme: preliminarus nutarimas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 37.

³⁹ 1958 m. birželio 13 d. sprendimo *Meroni*, 9/56, Rink. p. 11, 152 punktas.

Parlamentas prieš Tarybą ETT išaiškino, kad „EB steigimo sutartys įtvirtino įgaliojimų tarp skirtingų Bendrijos institucijų pasidalijimo sistemą, kuri kiekvienai institucijai suteikia tam tikrą vaidmenį Bendrijos institucinėje struktūroje ir vykdamas Bendrijai patikėtas užduotis. Institucinės pusiausvyros laikymasis reiškia, kad kiekviena institucija privalo vykdyti savo įgaliojimus, tinkamai atsižvelgdama į kitų institucijų įgaliojimus. Jis taip pat reikalauja, kad už bet kokį nusižengimą šiai taisyklei, jei taip atsitiktų, galėtų būti baudžiama”⁴⁰.

Kadangi EB veikia, remdamasi ribotų įgalinimų principu, t. y. veikia neperžengdama EB steigimo sutartimi jai perduotų įgaliojimų ir paisydama jai iškeltų tikslų, tai ir kiekviena EB institucija turi veikti neperžengdama EB steigimo sutartimi jai suteiktų įgaliojimų⁴¹. ETT taip pat turi veikti tik EB teisės aktais jam nustatytose ribose⁴². Tačiau, nors ir tarp EB institucijų nėra taikomas klasikinis valdžių padalijimo principas, nei EB steigimo sutartyje, nei kituose EB teisės aktuose *de jure* nėra numatytų ETT teisėkūros įgaliojimų. Ar tai reiškia, kad ETT negali būti laikomas teisėkūros subjektu, nes jis peržengtų savo veiklos ribas, ar jis yra teisėkūros subjektas ir veikia peržengdamas jam nustatytas veiklos ribas, ar ETT teisėkūros galimybės išvedamos iš visų jo įgaliojimų, nustatytų EB steigimo sutartimi? Taigi net jei pripažįstame, kad ETT yra teisminė EB valdžia, kyla klausimas, ar jis yra klasikinė teisminė valdžia, ar, atsižvelgiant į EB taikomą įgaliojimų pusiausvyros principą, ETT turi neįprastų įgalinimų? Norint atsakyti į iškilusius klausimus, būtina analizuoti ETT paskirtį ir funkcijas.

1.3. ETT paskirtis ir kompetencija

Išanalizavę klasikinį valdžių padalijimo ir įgaliojimų pusiausvyros tarp EB institucijų principus, priėjome prie išvados, kad tai du skirtingi valdžios organizavimo ir funkcionavimo būdai, tačiau nei pagal vieną iš jų teisminei institucijai *expressis verbis* nėra suteikiami teisėkūros įgaliojimai. Kita vertus, atsižvelgiant į įgaliojimų pusiausvyros principo ypatybę, kad skirtingoms institucijoms suteikiamos įvairios funkcijos, kurios nėra taip griežtai atskirtos, kaip klasikinio valdžių padalijimo principo atveju, būtina analizuoti ETT paskirtį bei funkcijas ir nustatyti, ar ETT

---

⁴⁰ 1991 m. spalio 4 d. sprendimo *Europos Parlamentas prieš Europos Bendrijų Tarybą*, 70/88, Rink. p. I-2041, 21-22 punktas.

⁴¹ Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat. 5 str., 7 str.

⁴² Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 38.

teisėkūros galimybė nėra užkoduota EB teisės aktuose ir negali būti iš jų išvedama. Kitaip tariant, turime analizuoti, ar ETT yra klasikinė⁴³, ar savita EB teisminė valdžia, turinti neįprastų įgalinimų.

ETT paskirtis įtvirtinta EB steigimo sutarties 220 str., pagal kurią ETT užtikrina, kad aiškinant ir taikant EB steigimo sutartį būtų laikomasi teisės⁴⁴. Taigi ETT suteiktas EB teisės saugotojo vaidmuo⁴⁵: ETT prižiūri, kad būtų laikomasi teisės. Tokia ETT paskirtis leidžia išvelgti ETT ir klasikinės teisminės valdžios panašumą⁴⁶, kad teisminė institucija aiškina ir taiko teisę, sprendama teisinius ginčus. Kita vertus, lakoniška ir nekonkreči EB steigimo sutarties 220 str. formuluotė *expressis verbis* neįtvirtina, kad ETT prižiūri EB teisės laikymąsi tik sprendamas teisinius ginčus. Tačiau EB institucijos veikia, remdamosi ribotų įgalinimų principu⁴⁷, o tai reiškia, kad ir ETT veikia tik tose ribose, kurios jam nustatytos EB teisės aktais⁴⁸, ir pirmiausia – EB steigimo sutartimi. Taigi EB steigimo sutarties 220 str. konkretinančių nuostatų būtina ieškoti pačioje EB steigimo sutartyje.

Minėta, jog EB steigimo sutarties 220 str. įtvirtinta, kad ETT „užtikrina, jog būtų laikomasi teisės“, tačiau vartojama „teisės“ sąvoka nėra apibrėžta. Kokios teisės laikymąsi užtikrina ETT: ar tik EB steigimo sutarties, ar pirminės ir antrinės EB teisės⁴⁹, ar ir valstybių narių?

Literatūroje išreiškiama nuomonė, kad dėl to, jog EB steigimo sutarties 220 str. minimos dvi sąvokos („Sutartis“ ir „teisė“), darytina išvada, kad tai nėra tas pats⁵⁰. Kitaip tariant, sąvoka „teisė“ yra platesnė ir reiškia ne vien tik EB steigimo sutartį, t. y. ETT užtikrina ne vien tik pirminės EB teisės, bet ir antrinės teisės bei EB pripažįstamų bendrųjų teisės principų laikymąsi. Tai reiškia, kad ETT, aiškindamas ir taikydamas EB steigimo sutartį, užtikrina EB teisės laikymąsi. Tačiau EB teisė neapima valstybių narių nacionalinės teisės.

---

⁴³ Tai, kad EB institucijos veikia pagal įgaliojimų pusiausvyros principą, nereiškia, kad ir ETT nėra klasikinė teisminė valdžia. Šis principas labiausiai atsiskleidžia kalbant apie MT, EP ir EK funkcijas, o ETT priskiriamos tik teisminės funkcijos ir jis yra laikomas teismine valdžia. Tačiau kyla klausimas, ar jis yra tokia pati teisminė valdžia, kaip ir valstybių teismai, kai valdžia funkcionuoja pagal klasikinį valdžių padalijimo principą (atitinkamos teisminės institucijos turi skirtingą jurisdikciją (bendrosios kompetencijos teismai, administraciniai, konstituciniai ir pan.), kita vertus, šiame magistro baigiamajame darbe nėra analizuojamos teismų teisėkūros galimybės (ypač konstitucinių teismų), kai jie veikia pagal klasikinį valdžių padalijimo principą; šiuo atveju tik preziumuojame, kad pagal klasikinį valdžių padalijimo principą institucijos griežčiau atskiriamos viena nuo kitos, ir teismui suteikiamas tik teisės aiškintojo ir taikytojo vaidmuo), ar turi tam tikrų ypatybių, kurios lemtų ETT kaip EB teisėkūros institucijos vaidmenį. Tai galima nustatyti tik analizuojant EB steigimo sutartyje įtvirtintą ETT paskirtį bei funkcijas.

⁴⁴ Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat.

⁴⁵ Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 37.

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ Žr. šio magistro baigiamąjį darbo skyrių „ETT – teisminė EB valdžia“. P. 8.

⁴⁸ Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 38.

⁴⁹ Pirminė EB teisė laikoma EB steigimo sutartis, Sutartis, keičiančias EB steigimo sutartis, priedus ir protokolus prie Sutarčių bei valstybių narių stojimo sutartis. Antrine EB teisė laikoma EB institucijų kuriamą teisę.

⁵⁰ Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 40.

Analizuojant EB steigimo sutartį, darytina išvada, kad ETT neturi kompetencijos aiškinti ir taikyti valstybių narių teisės⁵¹. Nei pagal ETT kompetencijai priskiriamus nagrinėti ieškinius, nei pagal prejudicinio sprendimo procedūrą ETT nesuteikta teisė nagrinėti valstybių narių nacionalinių teisės aktų atitikimą EB teisei. Todėl ETT, sprenddamas bylą, aiškina tik EB teisę bei antrinės EB teisės atitikimą pirminei ir neanalizuoja valstybių narių nacionalinių teisės aktų. Tai nacionalinių teismų pareiga, kurią jie atlieka prejudicinio sprendimo pagalba, ETT pateikus EB teisės išaiškinimą. Be to, valstybės narės nacionalinio teismo sprendimo negalima apskusti ETT, t. y. ETT nėra paskutinė instancija valstybės narės nacionalinio teismo sprendimui nei teisės, nei fakto klausimu⁵². Taigi ETT neturi teisės aiškinti valstybių narių nacionalinės teisės ir užtikrinti jos laikymąsi valstybėse narėse. Aiškindamas ir taikydamas EB steigimo sutartį, ETT užtikrina tik EB teisės laikymąsi. Tai ETT pabrėžė *Costa prieš E.N.E.L.* byloje⁵³.

Pagal EB steigimo sutartyje įtvirtintą ETT kompetenciją⁵⁴ išskirtini tokie ETT vaidmenys, t. y. ETT veikia kaip⁵⁵:

1. Konstitucinis teismas. ETT aiškina EB pirminę teisę, sprendžia klausimus dėl antrinės EB teisės atitikimo pirminei ir bendriesiems teisės principams bei antrinės teisės teisėtumo ir galiojimo, sprendžia teisinius ginčus tarp EB institucijų dėl jų teisių ir pareigų viena kitos bei valstybių narių atžvilgiu, aiškina teisinius santykius tarp EB institucijų ir valstybių narių. EP, MT, EK ar valstybės narės prašymu ETT teikia nuomonę (konsultaciją), ar ketinamas sudaryti susitarimas tarp EB ir vienos ar kelių valstybių ar tarptautinių organizacijų neprieštarauja EB steigimo sutarčiai.
2. Administracinis teismas. ETT nagrinėja privačių asmenų ieškinius dėl jiems priimtų EB institucijų sprendimų arba sprendimų, kurie tiesiogiai ir individualiai siejasi su jų interesais, nors priimti reglamento ar sprendimo forma kitų asmenų atžvilgiu. ETT nagrinėja ginčus tarp EB institucijų ir jų tarnautojų.
3. Civilinis teismas. ETT nagrinėja teisinius ginčus dėl deliktinės atsakomybės nustatymo ir žalos atlyginimo, kai žalą padaro EB institucijos ar jų tarnautojai, atlikdami savo pareigas.

---

⁵¹ Ten pat.

⁵² Plačiau žr. „ETT – teisminė EB valdžia”. P. 8.

⁵³ 1964 m. liepos 15 d. sprendimas *Costa prieš E.N.E.L.*, 6/64, Rink. p. 1141.

⁵⁴ ETT kompetencija analizuojama bendrai, neišskiriant Pirmosios instancijos teismo ir Tarnautojų teismo kompetencijos.

⁵⁵ Petrauskas Z., Saladžius J., Žalimas D. ir kt. Tarptautinės organizacijos. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 843-844. Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat. 195 str., 213 str., 225 str., 230 str., 234 str., 236 str., 238 str., 239 str., 247 str., 288 str., 300 str. Teisingumo Teismo statutas // Oficialusis leidinys. 2006, Nr. C 321. 6, 8, 47 str.

4. Arbitražinis teismas. ETT nagrinėja teisinius ginčus pagal sutartis su arbitražine išlyga, jei jos sudarytos EB ar jų vardu, ginčus tarp valstybių narių dėl EB sutarties, jei tokie ginčai jam pateikiami pagal specialų šalių susitarimą.
5. Apeliacinis teismas. Teisingumo Teismas nagrinėja skundus dėl Pirmosios instancijos teismo sprendimų, o Pirmosios instancijos teismas – dėl Tarnautojų teismo sprendimų. Tačiau skundą į atitinkamą teismą galima paduoti tik teisės klausimu⁵⁶.
6. Drausminis teismas. ETT nagrinėja ir sprendžia Europos Ombudsmeno atleidimo, EK narių atstatydinimo ar išmokų netekimo, Audito Rūmų narių atstatydinimo, ETT ir Pirmosios instancijos teismo teisėjų ir generalinių advokatų atstatydinimo ar išmokų netekimo klausimus.

Iš ETT vaidmenų matyti, kad ETT nėra įprasta klasikinė teisminė institucija, nes vienas ir tas pats teismas nagrinėja ir konstitucines, ir administracines, ir civilines bylas ir kt., tuo tarpu, klasikinės teisminės institucijos turi atitinkamą jurisdikciją: konstituciniai teismai, administraciniai teismai, bendrosios kompetencijos teismai ir pan.

ETT vaidmenų įvairovė dar kartą patvirtina įgaliojimų pusiausvyros principo ypatumą, kad vienai institucijai suteikiami įvairūs įgaliojimai. Tačiau, kad ir kiek EB steigimo sutartyje įtvirtinta ETT vaidmenų, joje nėra numatyta, kad ETT gali veikti kaip teisėkūros subjektas. Kita vertus, lakoniška ir abstrakti EB steigimo sutarties 220 str. formuluotė, kurios prasmė iš dalies atskleidžiama kituose EB steigimo sutarties straipsniuose, įtvirtinančiuose ETT kompetenciją, nedraudžia ETT kaip teisės vystytojo vaidmens⁵⁷, užtikrinant, kad, aiškinant ir taikant EB steigimo sutartį, būtų laikomasi teisės.

Praktikoje labai sunku nustatyti ribą tarp teisės aiškinimo ir jos vystymo⁵⁸, nes teisės aiškinimas atliekamas ne tik pagal teisės kūrėjų ketinimus ar teisės akto, normos tikslą, bet ir pagal besikeičiančias gyvenimo aplinkybes, t. y. teisės normos turi būti aiškinamos ir taikomos kūrybiškai⁵⁹. Taigi, aiškinant teisę, tuo pačiu ji yra vystoma ir pritaikoma pakitusiai faktinei situacijai, nekeičiant pačios teisės normos. Tai ypač svarbu kalbant apie EB steigimo sutartis, kurios laikomos ES Konstitucija⁶⁰.

---

⁵⁶ Plačiau žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT – teisminė EB valdžia”. P. 8.

⁵⁷ Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 39.

⁵⁸ Ten pat. Taip pat žr. Kūris P. Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme // Jurisprudencija. 2006, Nr. 6 (84). P. 7.

⁵⁹ Šiame magistro baigiamajame darbe ETT atliekamą EB teisės aiškinimą ir vystymą laikysime ETT teisėkūra. Aiškindamas EB teisę, ETT ją vysto, arba kuria. Plačiau žr. „ETT kuriamos teisės samprata”. P. 23.

⁶⁰ Viena vertus, Konstitucija reiškia teisinės sistemos stabilumą, kita vertus, pokyčius ją aiškinant. EB steigimo sutartys yra pagrindiniai EB teisės aktai ir kaip Konstitucija negali būti dažnai keičiami.

Valstybės narės nenustatė, kaip ETT turėtų „surasti“ ir išaiškinti EB teisę. Pagal bendruosius teisės principus teismas negali atsisakyti nagrinėti teisinio ginčo, motyvuodamas tuo, kad nėra atitinkamos teisėkūros subjekto išleistos teisės normos. ETT kaip teisminė institucija, užtikrinanti EB teisės laikymąsi, taip pat negali atsisakyti tokiu pagrindu nagrinėti bylos. Kaip ir bet kuri kitas teismas, jis privalo surasti atitinkamą taisyklę, t. y. išaiškinti galiojančią EB teisę ir užpildyti egzistuojančią spragą. „Jei Bendrijų teisinė tvarka turi spragų, kurios gali sukelti pavojų visos teisinės sistemos funkcionavimui arba pažeisti pagrindines žmogaus teises bei teisinės valstybės principus, ETT turi kompetenciją užpildyti tokias spragas“⁶¹. Tačiau, kaip minėta, ETT turi užpildyti atsiradusią spragą ne vien tik esant grėsmei teisinės sistemos funkcionavimui, pagrindinėms žmogaus teisėms ar teisinės valstybės principams, bet ir nagrinėjant bet kurią kitą bylą. Tokiu būdu ETT savo praktikoje suformulavo esminius EB teisės principus: EB teisės taikymo viršenybės⁶², valstybės narės atsakomybės už EB teisės pažeidimą⁶³ ir kt.⁶⁴

Kad dar aiškiau atsiskleistų ETT ypatumai, reikėtų jį lyginti su valstybių nacionaliniais aukščiausiais teismais, ypač – federacinių valstybių⁶⁵.

ETT įkurtas, remiantis kontinentinių valstybių tradicijomis, 1951 m. Vokietijai, Prancūzijai, Italijai, Belgijai, Olandijai ir Liuksemburgui pasirašius EAPB steigimo sutartį. Būtent šios valstybės, besiremamos savo patirtimi, formavo ETT, todėl jo šaknų reikėtų ieškoti, pvz., vienoje iš EB iniciatorių, federacinėje valstybėje narėje – Vokietijos Federacinėje Respublikoje.

Vokietijoje teisminę valdžią įgyvendina Federalinis Konstitucinis Teismas (toliau – FKT) bei Aukščiausiasis Federalinis Teismas, kiti specializuoti aukščiausieji teismai ir Federacijos žemių teismai⁶⁶. Jie sudaro teisminę Vokietijos sistemą ir teisminių institucijų hierarchiją⁶⁷.

Aukščiausia Vokietijos teisminės valdžios institucija – FKT⁶⁸, atliekantis Vokietijos teisės aktų konstitucingumo kontrolę bei nagrinėjantis ginčus tarp Federacijos ir Federacijos žemių, tarp Federacijos institucijų dėl kompetencijos pasidalinimo ir pan. Su konstituciniu skundu tiesiogiai į jį gali kreiptis ir privatūs fiziniai bei juridiniai asmenys, inicijuodami įstatymo konstitucingumo

⁶¹ Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 39.

⁶² 1964 m. liepos 15 d. sprendimas *Costa prieš E.N.E.L.*, 6/64. Ten pat.

⁶³ 1991 m. lapkričio 19 d. sprendimas *Francovich ir Bonifacy*, 6/90, Rink. p. I-5257.

⁶⁴ Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 39.

⁶⁵ Kadangi ES turi federacinei valstybei būdingų požymių, ETT reikėtų lyginti būtent su federacinių valstybių aukščiausiais teismais.

⁶⁶ Specializuoti aukščiausieji teismai – tai Federalinis administracinis teismas, Federalinis finansų teismas, Federalinis darbo teismas ir Federalinis socialinis teismas. Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinių reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: MRU, 2005. P. 123.

⁶⁷ Tuo tarpu, minėta, kad EB teisminių institucijų įprastos hierarchijos nėra. Plačiau žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT – teisminė EB valdžia“. P. 8.

⁶⁸ Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Ten pat. P. 124.

kontrolę, kai įstatymas tiesiogiai pažeidžia jų teises arba kai jų teisės pažeidžiamos administracinėm ar teisminėm institucijom taikant įstatymą ir priimant asmeniui skirtą sprendimą⁶⁹. Tai leidžia FKT užtikrinti, kad teismai vienodai interpretuotų teisės normas⁷⁰.

Tuo ETT panašus į Vokietijos FKT. ETT taip pat nagrinėja privačių asmenų ieškinius dėl jiems priimtų arba su jais tiesiogiai ir individualiai susijusių, nors ir priimtų kitų asmenų atžvilgiu, reglamento ar sprendimo formos EB institucijų sprendimų. Išnagrinėjęs skundą ETT ieškovo atžvilgiu sprendimą gali paskelbti negaliojančiu⁷¹.

ETT taip pat tikrina, ar EB institucijų priimti teisės aktai atitinka EB steigimo sutartį, kaip Vokietijos FKT tikrina, ar federalinė teisė atitinka Pagrindinį Įstatymą⁷². Tačiau ETT neatlieka valstybių narių teisės aktų konstitucingumo kontrolės, o FKT tikrina Federacijos žemių teisės atitikimą Pagrindiniam Įstatymui.

Abu teismai sprendžia horizontalios ir vertikalios kompetencijos padalijimo klausimus, t. y. atitinkamai tarp aukščiausių Federacijos institucijų bei tarp Federacijos ir Federacijos žemių, tarp EB institucijų bei EB ir valstybių narių⁷³. Abu teismai užtikrina vienodą teisės normų aiškinimą.

Vokietijos FKT, kaip ir ETT, atlieka drausmines funkcijas, pvz., iš pareigų gali atleisti federalinį teisėją, pažeidusį Pagrindinį Įstatymą ar Federacijos žemės konstitucinę tvarką⁷⁴.

Nors tarp šių dviejų teisminių institucijų yra nemažai kompetencijos panašumų, vis dėlto, esminis skirtumas tarp jų yra tas, kad ETT buvo įkurtas kaip bendrosios kompetencijos, o FKT – kaip specializuotas teismas. Be to, ETT nagrinėja teisinius ginčus dėl tam tikros deliktinės atsakomybės nustatymo ir žalos atlyginimo, veikia kaip arbitražas, t. y. ETT kompetencija platesnė. Vokietijos teismų sistemą sudaro ne tik FKT, bet ir kiti aukščiausieji bei Federacijos žemių teismai, o EB teisminė valdžia, iš esmės, sutelkta Teisingumo Teismo „rankose“⁷⁵.

---

⁶⁹ Favoreu L. Konstituciniai teismai. – Vilnius: Garnelis, 2001. P. 56-60. Šios knygos autorius pateikia smulkesnę konstitucinio skundo individo iniciatyva pateikimo procedūrą, pvz., kada asmuo gali tiesiogiai kreiptis į FKT, o kada prieš kreipdamasis turi išnaudoti įprastas teisinės gynybos priemones ir pan. Tačiau šiame magistro baigiamajame darbe plačiau į šį klausimą nesigilinsime.

⁷⁰ Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Ten pat. P. 127.

⁷¹ Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat. 230-231 str.

⁷² Pagrindiniu Įstatymu vadinama Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucija. Žr. Vokietijos Federacinės Respublikos Pagrindinio Įstatymo 93 str. Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos. – Vilnius: LTU, 2004. P. 39, 77.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Ten pat. P. 79, 98 str. 2 d.

⁷⁵ Apibendrinant darytina išvada, kad svarbiausios bylos, kai į ETT kreipiasi valstybės narės, EB institucijos, priskirtos Teisingumo Teismo kompetencijai, o Pirmosios instancijos teismas nagrinėja privačių fizinių ir juridinių asmenų bylas, išskyrus EB institucijų tarnautojų skundus. Iš esmės, Teisingumo Teismo ir Pirmosios instancijos teismo jurisdikcija labai panaši, tik skiriasi teisinio ginčo subjektai. Todėl ir šiame magistro baigiamajame darbe ETT nagrinėjamas kaip viena institucija.

Kadangi Vokietija yra federacinė valstybė, tarp FKT ir Federacijos žemių teismų yra glaudus bendradarbiavimo ryšys. ETT su valstybių narių teismais bendradarbiauja tik per prejudicinio sprendimo procedūrą.

Taigi, nors ETT suformuotas, remiantis kontinentinių valstybių tradicijomis, jis turi ypatingą statusą, atsižvelgiant į visą EB, kaip tarptautinės organizacijos, sistemą.

Pirmosios dalies apibendrinimas. Išanalizavus klasikinį valdžių padalijimo principą, pagal kurį valdžia tarp valstybės institucijų skirstoma kokybiškai, įgaliojimų pusiausvyros principą, pagal kurį organizuojama EB valdžia, skirstoma kiekybiškai⁷⁶, ir ETT, kaip teisminės EB valdžios, paskirtį bei funkcijas, darytina išvada, kad ETT nėra klasikinė teisminė valdžia. Jo jurisdikcijai priklauso spręsti įvairaus pobūdžio bylas, kurios įprastai priskiriamos ne vienai, o kelioms specialiosios ir bendrosios kompetencijos teisminėms institucijoms. Tačiau, kaip ir bet kuriam kitam teismui, ETT *de jure* nėra suteikti teisėkūros įgaliojimai nei pagal įgaliojimų pusiausvyros principą, nei pagal ETT kompetenciją.

Kita vertus, ETT paskirtis nedraudžia jam vystyti EB teisę, užtikrinant jos laikymąsi. Būtent EB steigimo sutarties 220 str. laikytinas ETT teisėkūros šaltiniu, t. y. ETT teisėkūros galimybė užkodota EB steigimo sutartyje, nors neišreikšta *expressis verbis*. Tokiu būdu, ETT veikia neperžengdamas EB steigimo sutartimi jam suteiktų įgaliojimų ir paisydamas EB iškeltų tikslų. Taigi, remiantis įgaliojimų pusiausvyros principu, *de facto* ETT suteikiama ypatinga vieta EB institucinėje sistemoje. Vis dėl to, abejotina, ar ETT steigėjai numatė, kad ši EB steigimo sutarties 220 str. nuostata reikš tam tikrą ETT teisėkūrą, o ne tik vienodo EB teisės aiškinimo užtikrinimą. Kokios aplinkybės lėmė ETT teisės aiškinimo peraugimą į ETT teisės kūrimą ir kas yra ETT kuriama teisė? Šiuos ir kitus klausimus nagrinėsime kituose skyriuose.

---

⁷⁶ Berkmanas T. Teismo aktyvumo kuriant ir aiškinant teisę plėtros tendencija, motyvai ir problemos // Teisės problemos. 2004, Nr. 2 (44). P. 34.

2. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO VYKDOMA TEISĖKŪRA

2.1. ETT galių stiprėjimas: teisėkūros priežastys

ETT įgaliojimai keitėsi nuo EAPB įkūrimo, priimant naujas steigiamąsias sutartis ir jas keičiant⁷⁷.

Pagal EAPB steigimo sutartį ETT buvo teisingos bylos dėl Aukščiausiosios Valdžios Institucijos sprendimų ar rekomendacijų paskelbimo negaliojančiais ir sprendimu ar rekomendacija padarytos žalos atlyginimo, dėl Generalinės Asamblėjos, Specialios Ministrų Tarybos akto negaliojimo, bylos pagal arbitražinę išlygą, bylos dėl Bendrijos ir jos tarnautojų padarytos žalos atlyginimo, EAPB tarnautojų bylos. Teismas turėjo išskirtinę kompetenciją priimti nutartis dėl Aukščiausiosios Valdžios Institucijos ir Specialiosios Ministrų Tarybos patvirtintų aktų galiojimo, kai nacionaliniuose ar specialiuose teismuose yra iškeltos bylos dėl tų aktų galiojimo⁷⁸. Ši nuostata buvo prejudicinio sprendimo užuomazga, kai nacionaliniuose teismuose kildavo EAPB teisės akto galiojimo klausimas⁷⁹.

Esminis ETT įgaliojimų pokytis įvyko įsigaliojus EEB steigimo sutarčiai, kai ETT jurisdikcijai priskirta teikti prejudicinius sprendimus dėl EEB steigimo sutarties aiškinimo, EEB institucijų aktų galiojimo ir išaiškinimo, Tarybos aktu įkurtų įstaigų statutų aiškinimo, kai tuose statuteuose tai numatyta⁸⁰. Valstybių narių nacionaliniai teismai įgijo teisę ir pareigą kreiptis į ETT dėl prejudicinio sprendimo ne tik teisės akto galiojimo, bet ir jo išaiškinimo klausimais⁸¹.

Prejudicinio sprendimo procedūros taikymas lėmė EB teisės transformaciją, prie kurios žymiai prisidėjo valstybių narių nacionaliniai teismai, kreipdamiesi į ETT išaiškinimo ir užduodami jų bylos nagrinėjimo metu individų iškeltus klausimus, kurių, kaip teigia K. J. Alter, nei pati EK, nei valstybės narės niekada nebūtų uždavusios: dėl nacionalinių Konstitucijų viršenybės EB teisės aktų atžvilgiu, dėl nacionalinės ir EB teisės santykio, EB steigimo sutarties tiesioginio taikymo ir pan.⁸²

⁷⁷ Šiame magistro baigiamajame darbe pateikiamos tik didžiausią įtaką ETT aktyvumui padariusios *de jure* priežastys.

⁷⁸ Europos anglų ir plieno bendrijos steigimo sutartis // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01. 33 str., 34 str., 38 str., 42 str., 40-41 str.

⁷⁹ Alter K. J. *Establishing the supremacy of European Law: the making of an international rule of law in Europe*. – Oxford: Oxford University Press, 2002. P. 9.

⁸⁰ Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01. 177 str. 1 d.

⁸¹ Alter K. J. Ten pat. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis // Ten pat. 177 str. 2-3 d.

⁸² Alter K. J. Ten pat. P. 17, 22. Taip pat žr. Dinan D. *Encyclopedia of the European Union*. – London: Macmillan, 1998. P. 191-192.

Prejudicinio sprendimo procedūra tapo pagrindiniu ETT bylų šaltiniu, ir būtent prejudicinio sprendimų pagalba ETT suformulavo esminius EB teisinės sistemos principus. Tačiau prejudicinio sprendimo procedūra pati savaime nelėmė ETT vaidmens stiprinimo. Jos vis aktyvesniam naudojimui įtakos turėjo daugelis kitų priežasčių. Kas paskatino ETT, naudojantis prejudiciniu sprendimu, įgyvendinti įgaliojimų pusiausvyros principo bei EB steigimo sutarties 220 str. *de facto* jam suteikiama galimybė vystyti EB teisę, arba ją kurti?

Anot O. Pollicino, viena iš ETT aktyvumo priežasčių – sudėtingas EB teisės aktų leidybos procesas dėl vienbalsiškumo reikalavimo⁸³. Kaip teigia H. Kutscher, teisės aktų leidėjo pasyvumas priverčia teismus aktyviai spręsti klausimus, kurie turėtų būti sureguliuoti teisės aktais⁸⁴. Teismas negali atsisakyti nagrinėti bylos, jei nėra priimto atitinkamo teisės akto. Todėl ETT tam tikrais atvejais priverčiamas aiškinti teisės aktus tokiu būdu, kuris būtinas EB egzistavimui ir paties ETT tinkamam veikimui. Remdamasis EB tikslais ir EB teisės principais, ETT užpildo MT, EK ir EP dėl neveikimo arba neišsamaus sureguliuavimo paliktas EB teisės spragas⁸⁵. *Rogers* byloje ETT išaiškino, kad, jei tam tikras klausimas nėra sureguliuotas teisės aktų leidėjo, kompetentingas teismas privalo spragą užpildyti, atsižvelgdamas į reguliavimo tikslą⁸⁶. Pasak D. Starr-Deelen ir B. Deelen, jei EB teisėkūra būtų buvusi aktyvi, ETT būtų sunkiai galėjęs sustiprinti savo vaidmenį, aiškindamas ir taikydamas EB teisę, nes to tiesiog nebūtų reikėję⁸⁷.

ETT tenka savo sprendimais kompensuoti ne tik MT, EK, EP pasyvumą, bet ir pačių valstybių narių paliktas teisės spragas EB steigimo sutartyse. Veiksmingai valstybių narių integracijai nepakako EB steigimo sutartyje įtvirtintų bendro, programinio pobūdžio nuostatų⁸⁸, pvz., draudimo valstybių narių tarpusavio prekyboje taikyti kiekybinius importo ir eksporto apribojimus ir lygiaverčio poveikio priemones, neaiškios draudimų išimtys ir net pačios vieningos rinkos laisvių sampratos ir kt.⁸⁹ Įgaliojimų pusiausvyros principas, pagal kurį veikia EB institucijos, ETT paskirtis - užtikrinti, kad aiškinant ir taikant EB steigimo sutartį būtų laikomasi teisės⁹⁰, taip pat sudėtinga EB steigimo sutarčių keitimo procedūra ir integracijos procesas sudarė ETT galimybę ir

---

⁸³ Pollicino O. The Legal Reasoning of the Court of Justice in the Context of Principle of Equality between Judicial Activism and Self-restraint // German Law Journal. 2004, Nr. 3. P. 287-288.

⁸⁴ Ten pat. P. 288.

⁸⁵ Ten pat. P. 288.

⁸⁶ 1983 m. gegužės 11 d. sprendimo *Rogers*, 87/82, Rink. p. 1579, 21 punktas.

⁸⁷ Deelen B., Starr-Deelen B. The European Court of Justice as a Federator // The Journal of Federalism. 1996, Nr. 4 (26). P. 88.

⁸⁸ Pollicino O. Ten pat. P. 288.

⁸⁹ Plačiau žr. Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat. Taip pat žr. pvz., Soloveičikas D. Europos Teisingumo Teismo praktikos konvergencija, nustatant laisvo prekių, paslaugų ir žmonių judėjimo sąlygas (1-4) // Justitia. 2003, Nr. 1-2 (43-44). P. 62-66. Justitia. 2003, Nr. 3-4 (45-46). P. 63-68. Justitia. 2004, Nr. 2 (50). P. 58-61. Justitia. 2004, Nr. 3 (51). P. 50-56.

⁹⁰ Plačiau žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT paskirtis ir kompetencija“. P. 12.

net pareigą užpildyti EB steigimo sutarčių spragas. Anot M. Howe, ETT efektyviai gali pakeisti EB steigimo sutartis ir kitus EB teisės aktus tiesiog juos interpretuodamas ir nelaukdamas, kol sudėtingos procedūros metu bus pakeista ar papildyta EB steigimo sutartis ir kiti EB teisės aktai⁹¹.

Pasak O. Pollicino, aktyvų ETT vaidmenį lemia ir demokratijos EB trūkumas, nes EB teisės aktus daugiausiai priima ne ES piliečių išrinktas EP, todėl ryšys tarp ES piliečių interesų ir EB politinių sprendimų yra gana silpnas. Priešinga situacija yra išvystytose demokratinėse valstybėse⁹². Tačiau su tokiu teiginiu reikėtų sutikti tik iš dalies. Demokratijos EB institucijose trūkumas savaime nereiškia, kad kuri nors iš jų, tame tarpe – ir ETT, įgyja tam tikrų papildomų įgaliojimų ginti ES piliečių interesus ir kompensuoti demokratijos trūkumą. Juk ETT taip pat nėra renkamas ES piliečių. ETT negali EB teisės akto paskelbti negaliojančiu vien dėl to, kad jis neatitinka kai kurių ES piliečių lūkesčių. Kita vertus, kuo EB teisės aktas mažiau sureguliuoja aktualius integracijos klausimus, tuo ETT turi jį plačiau aiškinti, ypač teikdamas prejudicinius sprendimus⁹³. Tačiau, kaip teigia R. Dehousse, taip pat yra ir tais atvejais, kai teisės aktų leidėjo išleista taisyklė yra pernelyg plati: kuo taisyklė platesnė, tuo teismas turi daugiau diskrecijos ją aiškindamas ir pasirinkdamas vieną iš kelių įmanomų taisyklės reikšmių⁹⁴. ETT negali nacionalinio teismo palikti be atsakymo į pateiktus klausimus, todėl ETT tenka būti kūrybiškam ir suformuluoti atsakymą net ir tais atvejais, kai aiškaus atsakymo nėra⁹⁵.

Dar viena aktyvaus ETT priežastis – daugiakalbis EB teisės pobūdis⁹⁶. Dėl EB teisės aktų vertimo į įvairias EB valstybių narių kalbas sunku išlaikyti pradinę teisės akto prasmę ir jį tiksliai išversti, nes nevisada galima rasti tikslų žodžio atitikmenį.

Taigi visas ETT galių stiprėjimo priežastis galima suskirstyti į dvi grupes: įgaliojimų stiprėjimas *de jure* ir įgaliojimų stiprėjimas *de facto*.

Įgaliojimų stiprėjimas *de jure* reiškia EB steigimo sutartimis ir jų pakeitimais plečiamas ETT galias. Reikšmingiausiais ETT įgaliojimų pokytis – prejudicinio sprendimo teikimo procedūros įtvirtinimas.

---

⁹¹ Howe M. The European Court: the Forgotten Powerhouse Building the European Super State // Economic Affairs. 2004, Nr. 24.

⁹² Pollicino O. Ten pat. P. 288.

⁹³ ETT, teikdamas prejudicinius sprendimus, nacionalinio teismo faktinių bylos aplinkybių nenagrinėja, o tik pateikia EB teisės išaiškinimą. Kita vertus, ETT turi pateikti išsamų EB teisės išaiškinimą, kuris leistų nacionaliniam valstybės narės teismui jį pritaikyti faktinėms bylos aplinkybėms, ypač nustatant, ar valstybės narės teisės aktas atitinka EB teisę. Kūris P. Ten pat. P.10.

⁹⁴ Dehousse R. The European Court of Justice: the politics of judicial integration. – London: Macmillan, 1998. P. 72.

⁹⁵ Pollicino O. Ten pat.

⁹⁶ Ten pat.

Igaliojimų stiprėjimas *de facto* reiškia visas kitas priežastis, lėmusias aktyvų ETT *de jure* suteiktų įgaliojimų naudojimą: intensyvėjantis valstybių narių integracijos procesas, EB teisės aktų spragos ir aiškaus klausimų sureguliuojimo trūkumas, daugiakalbis EB teisės pobūdis ir kt.

Kaip minėta, svarbiausius EB teisės išaiškinimus ETT pateikė prejudiciniuose sprendimuose. Kyla pagrįstas klausimas, kas lėmė ETT išaiškinimų laikymąsi, t. y. kodėl valstybių narių teismai, kreipdamiesi prejudicinio sprendimo ir laikydamiesi ETT išaiškinimo, padėjo ETT tapti tokiam aktyviam, koks jis yra dabar? Juk prejudicinio sprendimo procedūra tik įpareigoja nacionalinį teismą atsižvelgti į ETT išaiškinimą⁹⁷, o valstybėse narėse daugiau ar mažiau kildavo nepasitenkinimas dėl pernelyg radikalių ETT išaiškinimų⁹⁸.

D. Starr-Deelen ir B. Deelen teigia, kad valstybių narių nacionalinių teismų palankumą lėmė keletas priežasčių⁹⁹:

1. ypatinga ETT padėtis, atsižvelgiant į jo vietą institucinėje sistemoje ir pačių valstybių narių jam suteiktą kompetenciją;
2. valstybių narių nacionaliniams teismams suteiktas įgaliojimas tikrinti, ar nacionalinis teisės aktas atitinka EB teisę. Anksčiau tik konstitucinės justicijos institucijos turėjo teisę tikrinti nacionalinių teisės aktų atitikimą konstitucijoms;
3. nacionalinių teismų vienybės jausmas, užtikrinant EB teisės taikymą valstybėse narėse;
4. ETT teikė išsamius ir teisiškai kokybiškus prejudicinius sprendimus ir kt.

Pasak M. C. Miller, J. Weiler taip pat teigia, kad nacionaliniai teisėjai, pripažindami ETT sprendimų viršenybę ir jais sekdami, padidina savo įgaliojimus nacionalinių teisės aktų atitikimo EB teisei tikrinimu¹⁰⁰. Tokiu būdu nacionaliniai teismai padidina savo galią valstybėje ir, ypač konstitucinės justicijos institucijų atžvilgiu, kurios vienintelės iki EB įsteigimo galėdavo tikrinti nacionalinių teisės aktų konstitucingumą. Kita vertus, tokia nacionalinių teismų pareiga išvedama iš pačios EB steigimo sutarties: net ir be ETT išaiškinimo nacionaliniai teismai privalo taikyti EB teisę, kuri turi taikymo viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu.

Pačių valstybių narių nacionaliniai teismai ir net į jas gindami savo teises besikreipiantys privatūs asmenys padėjo ETT vystyti EB teisę, skatinti integracijos procesą ir įgauti tokį statusą,

---

⁹⁷ Tačiau, kaip nacionalinis teismas tai padarys, priklauso tik nuo jo paties. Žinoma, jei nacionalinis teismas visiškai ignoruotų ETT išaiškinimą, tuomet būtų keliamas ieškinys ETT dėl valstybės narės įsipareigojimų nevykdymo. Jei pagal prejudicinio sprendimo procedūrą ETT išaiškina, kad EB teisės aktas yra neteisėtas (prieštarauja pirminei teisei), jis konstatuoja tokio teisės akto negaliojimą *erga omnes*. Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 84, 196.

⁹⁸ Alter K. J. Ten pat. P. 25.

⁹⁹ Deelen B., Starr-Deelen B. Ten pat. P. 90.

¹⁰⁰ Miller M. C. A Comparison of Two Evolving Courts: The Canadian Supreme Court and The European Court of Justice // U. C. Davis Journal of International Law and Policy. 1999, Nr. 5 (1). P. 46.

kokį šiuo metu ETT turi, nes, kaip teigia M. C. Miller, ETT išaiškinimus įgyvendina nacionaliniai teismai, nuo kurių ETT yra priklausomas¹⁰¹.

Efektyviam integracijos procesui reikėjo institucijos, kuri oficialiai išaiškintų EB steigimo sutartį ją pasirašiusiom valstybėm narėm, kad ji būtų suprantama ir taikoma vienodai. Šio vaidmens ėmėsi ETT, kuris jam ir buvo numatytas EB steigimo sutarties 220 str.

Kadangi ETT, atsižvelgiant į įgaliojimų pusiausvyros principą, į ETT paskirtų funkcijas ir juridines bei faktines EB vystimosi aplinkybes, *de facto* įgavo EB teisės vystytojo vaidmenį, būtina išsiaiškinti, kokia yra ETT vystoma teisė, t. y. kas yra ETT kuriama teisė? Ar tai tik galiojančios EB teisės išaiškinimas, ar precedento formulavimas, ar naujos teisės normos sukūrimas?

2.2. ETT kuriamos teisės samprata

Pasak A. Barak, teismų kuriama teisė egzistuoja. Jos šaltinis – teisei būdingas neapibrėžtumas, kurį lemia žmogaus ribotumas ir nesugebėjimas nustatyti išsamių taisyklių bet kuriai gyvenimiškai situacijai. „Teisminės valdžios galia kurti teisę kyla iš pačios teisės“¹⁰². Todėl teismai ne tik sprendžia ginčus, bet ir kuria teisę, užpildydami spragą tarp teisės ir gyvenimo. Tačiau teismai nėra linkę skelbti, kad kuria teisę, nes baiminasi prarasti visuomenės pasitikėjimą: juk jie niekam neatstovauja¹⁰³.

Nepakanka vien tik konstatuoti, kad teismai, tarp jų – ir ETT, kuria teisę¹⁰⁴. Būtina išsiaiškinti teismo kuriamos teisės sampratą: ar ETT kuriama teisė – tai galiojančios EB teisės išaiškinimas, ar suformuluotas precedentas, ar naujos teisės normos sukūrimas? Literatūroje vieningos pozicijos šiuo klausimu nėra.

Anot D. Mikelėnienės ir V. Mikelėno, teisės aiškinimą galima suprasti kaip kuriamąją teisėjo veiklą, kai, aiškindamas teisės normą, jis išplečia ar susiaurina jos taikymo sferą arba net modifikuoja pačią aiškinamą teisės normą¹⁰⁵. Teismo teisėkūros rezultatas, arba teismo kuriama teisė – tai pateiktas teisės normos išaiškinimas.

---

¹⁰¹ Ten pat. 57.

¹⁰² Barak A. Ten pat. P. 24, 29.

¹⁰³ Ten pat. P. 28.

¹⁰⁴ ETT teisėkūros galimybes analizavome ankstesniuose šio magistro baigiamojo darbo skyriuose.

¹⁰⁵ Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. – Vilnius: Justitia, 1999. P. 139.

Pasak A. Barak, teisėjas lordas Radcliffe teigia, kad teismai turi „įstatymų leidybos funkciją“¹⁰⁶. Tai reiškia, kad, anot lordo Radcliffe, teismo kuriama teisė – tai ne kas kita, kaip atitinkamos naujos teisės normos sukūrimas.

Anot V. Vasiliausko, H. L. A. Hart, kaip ir A. Barak, teigia, kad teisė nėra išbaigta. Teisėjas, susidūręs su teisiškai nereguluota situacija, turi realizuoti savo diskreciją ir pats kurti teisę tai konkrečiai bylai bei veikti taip, kaip jo vietoje elgtųsi sąžiningas įstatymų leidėjas¹⁰⁷.

Su šia pozicija, pasak V. Vasiliausko, nesutinka R. Dworkin. Anot jo, teisė yra tobula. Tuo atveju, jei nėra konkrečios suformuluotos taisyklės, reikalingos bylos nagrinėjimui, teismas turi atsakymo ieškoti teisės principuose. Teismas negali suformuluoti naujų teisių bylos šalims. Jis tik privalo išaiškinti ir nustatyti, kokias teises šalys jau turi¹⁰⁸.

Dauguma autorių teismo teisėkūrą sieja su precedentų formulavimu. Pvz., V. Vasiliauskas teigia, kad išimtiniais atvejais teismas kuria teisę, formuluodamas precedentą teisės spragai užpildyti¹⁰⁹. Tuo pačiu tai reiškia, kad teismas suformulavo naują teisės normą teisės spragai užpildyti¹¹⁰. Tačiau deklaratyviojo precedento teorijos atstovai, pvz., M. Hall, teigia, kad teismo pateiktas teisės išaiškinimas – tai nėra teismo vykdoma teisėkūra ir naujos teisės normos sukūrimas, nes teismai teisės nekuria: jie tik atranda tai, kas parlamento išleistoje teisėje jau buvo¹¹¹.

Nėra vieningos nuomonės, ar ETT formuluoja precedentus.

Precedentinės teisės doktrina atsirado ir susiformavo Anglijoje. Esminis teismo precedento bruožas yra jo įpareigojantis pobūdis – *stare decisis*. Tai reiškia, kad žemesnės instancijos teismai privalo vadovautis aukštesnės instancijos teismų sprendimais, o apeliacinės instancijos teismai – savo pačių ankstesniais sprendimais (išskyrus Lordų Rūmus), nagrinėdami analogiškas bylas¹¹².

Anglijos teismų formuluojamą precedentą sudaro dvi dalys¹¹³:

---

¹⁰⁶ Barak. A. Ten pat. P. 29.

¹⁰⁷ Vasiliauskas V. Teismo precedento, kaip teisės šaltinio, sąvokos problema: teisminis precedentas kaip nauja teisės norma ar kaip teisės aiškinimo (plėtojimo) rezultatas // Teisė. 2002, Nr. 42. P. 148-149. Šiame magistro baigiamojo darbo skyriuje analizuosime tik ETT kuriamos teisės sampratą, o jos santykį su įstatymų leidėjo sukurta teise nagrinėsime skyriuje „ETT teisėkūros ribos“. P. 30.

¹⁰⁸ Ten pat. P. 148-149.

¹⁰⁹ Ten pat. P. 150.

¹¹⁰ Ten pat. P. 147-148.

¹¹¹ Ten pat. P. 148. The problem with precedent // <http://209.85.135.104/search?q=cache:nuWru1E2u28J:www.kevinboone.com/problemprecedent.html+K.+Diplock+The+courts+as+legislators&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=12>. Prisijungimo laikas: 2006 11 17. Vasiliauskas V. Teismo precedento reikšmė jo Tėvynėje – Anglijoje // Teisė. 2002, Nr. 42. P. 154-155.

¹¹² Vasiliauskas V. Teismo precedento reikšmė... // Ten pat. P. 153.

¹¹³ Ten pat. P. 156.

1. *ratio decidendi*. Tai yra sprendimo esmė. *Ratio decidendi* yra sprendime teisėjo suformuluota elgesio taisyklė, kuri vėliau ir yra privaloma.
2. *obiter dictum*. Visa kita sprendime, kas nėra *ratio decidendi*, yra *obiter dictum*. Tai vėlesniems sprendimams neprivaloma precedento dalis, kurios didžiąją dalį sudaro teisėjo argumentai.

Nėra lengva išskirti precedento *ratio decidendi*. Labai retai Anglijos teismų sprendimuose aiškiai išskirta ir suformuluota ši privaloma elgesio taisyklė. *Ratio decidendi* išvedamas iš visų bylos teiginių ir nevisada sutampa su teisėjo suformuluotu bylos sprendimu. *Ratio decidendi* sistemiškai išvedamas iš bylų sekos, o ne vieno sprendimo. Norint nustatyti *ratio decidendi*, iš visų bylos faktinių aplinkybių būtina išskirti tik tas, kurios yra svarbiausios, nustatytos teismo ir kuriomis remiamas sprendimas¹¹⁴. Taigi *ratio decidendi* ir *obiter dictum* yra labai susiję, tačiau tik precedento *ratio decidendi* yra privalomas ir tampa savotišku išaiškintos teisės normos priedu¹¹⁵.

Vis dėlto, precedento formulavimas, tai ne vien tik teisės normos išaiškinimas, kaip dažniausiai yra suprantama¹¹⁶. Formuluodamas precedentą, naudodamasis teisės principais bei ankstesniais precedentais, teismas užpildo teisės spragą, kai nėra įstatymo leidėjo išleistos teisės normos. Būtent tokia teismo suformuluota taisyklė laikoma tradiciniu Anglijos precedentu, arba tiksliau – *ratio decidendi*¹¹⁷. Taigi precedentas reiškia ne vien tik tai, kad analogiškų faktinių aplinkybių bylos turi būti sprendžiamos vienodai. Iš esmės, precedentas yra teisės spragos užpildymas, remiantis teisės principais, o precedento, kaip teisės normos išaiškinimo samprata, labiau būdinga kontinentinei teisei, kur pagrindiniu teisės šaltiniu laikomas įstatymas¹¹⁸.

Norint nustatyti, ar ETT formuluoja precedentes, būtina analizuoti jo sprendimus ir lyginti su Anglijos precedento samprata.

ETT įkurtas, remiantis kontinentinės teisės tradicijomis, kur, kaip minėta, pagrindiniu teisės šaltiniu laikomas įstatymas¹¹⁹. ETT užtikrina, kad aiškinant ir taikant EB steigimo sutartį, būtų laikomasi teisės¹²⁰. Taigi pati ETT paskirtis lemia, kad ETT, sprenddamas bylą, pirmiausia aiškina teisės aktą – EB steigimo sutartį. Kita vertus, ETT užtikrina ne vien tik EB steigimo sutarties

---

¹¹⁴ Ten pat. P. 157-158.

¹¹⁵ Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Ten pat. 213.

¹¹⁶ Pvz., žr. Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Ten pat. 213.

¹¹⁷ Gerhardt J. The system of precedent in the English legal system in Comparison to the European Court of Justice // <http://www.hausarbeiten.de/faecher/hausarbeit/juy/4681.html>. Prisijungimo laikas: 2007 09 17.

¹¹⁸ Ten pat.

¹¹⁹ Žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT paskirtis ir kompetencija”. P. 12.

¹²⁰ Ten pat.

(pirminės EB teisės) laikymąsi, bet ir antrinės teisės bei EB pripažįstamų bendrųjų teisės principų laikymąsi¹²¹.

Didžiausią įtaką EB teisei turėjusius sprendimus ETT suformulavo, teikdamas prejudicinius sprendimus, kuriuose aiškino EB steigimo sutartį ir kt. EB institucijų priimtus teisės aktus, pvz., byloje *Van Gend en Loos* ETT išaiškino, kad EB teisinė sistema yra *sui generis*, taip pat išaiškino EB teisės tiesioginio taikymo principą ir tiesioginio veikimo sąlygas¹²², *Costa prieš E.N.E.L.* byloje ETT išaiškino, kad EB teisė turi taikymo viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu, net jei nacionalinis teisės aktas priimtas vėliau, nes tai išvedama iš EB steigimo sutarties nuostatų ir dvasios¹²³, *Internationale Handelsgesellschaft* byloje ETT išaiškino, kad EB teisės normos turi taikymo viršenybę net ir konstitucinių nacionalinės teisės normų atžvilgiu, atsižvelgiant į EB steigimo sutarties pobūdį¹²⁴ ir kt.

Iš esmės, ETT bylą sprendžia, aiškindamas EB teisės aktus. Taigi šiuo požiūriu ETT nekuria tokių precedentų, kokie formuluojami Anglijos teismuose ir išvedami iš bendrųjų principų.

Anot J. Gerhardt, ETT nekuria precedentų, nes¹²⁵:

1. pats ETT teigia, kad jis nėra susaistytas savo ankstesnių sprendimų;
2. ETT nepaaiškina, kodėl jis seka savo ankstesniais sprendimais arba nukrypsta nuo savo praktikos;
3. ETT nedaro skirtumo tarp *ratio decidendi* ir *obiter dictum*;
4. ETT sprendimai trumpi, mažai argumentuoti, abstraktūs ir nepateikiamos atskirosios teisėjų nuomonės.

Iš ETT išaiškinimų *Da Costa* byloje darytina išvada, kad ETT nelaiko savęs įpareigotu ankstesnių savo sprendimų, nes šioje byloje ETT neatmeta galimybės nacionaliniam teismui kreiptis į ETT išaiškinimo, net jei analogiškas klausimas ETT jau buvo nagrinėtas¹²⁶. Tačiau tai, kad ETT teigia, jog jis nėra susaistytas savo ankstesnių sprendimų, nereiškia, kad ETT jais neseka. Šis ETT požiūris – tai kontinentinės teisės tradicijos padarinys. Tačiau, 1973 m. į EB įstojus Anglijai, padėtis pasikeitė, ir ETT pradėjo cituoti ankstesnes savo bylas bei daryti į jas nuorodas, pvz., *Matisa* byloje ETT nurodė, kad šioje byloje nesant aplinkybių, kurios lemtų skirtingą išvadą, reikia tik pakartoti

---

¹²¹ Ten pat.

¹²² 1963 m. vasario 5 d. sprendimas *Van Gend en Loos*, 26/62. Ten pat.

¹²³ 1964 m. liepos 15 d. sprendimas *Costa prieš E.N.E.L.*, 6/64. Ten pat.

¹²⁴ 1970 m. gruodžio 17 d. sprendimo *Internationale Handelsgesellschaft*, 11/70, Rink. p. 1125, 3 punktas.

¹²⁵ Gerhardt J. Ten pat.

¹²⁶ 1963 m. kovo 27 d. sprendimas *Da Costa*, 28, 29 ir 30/62, Rink. p. 61.

ankstesnės bylos sprendimą¹²⁷. *Wilner* byloje ETT nurodė, kad „šiai bylai taikytinos EB teisės klausimai buvo išsamiai išaiškinti *Chatain* byloje“ ir pakartojo pastarosios bylos sprendimą¹²⁸.

Kaip teigia H. G. Schermers ir H. G. Waelbroeck, ETT retai keitė savo poziciją ir nukrypo nuo ankstesnės savo praktikos¹²⁹, pvz., ETT *HAG I* bylos¹³⁰ sprendimą visiškai pakeitė *HAG II* byloje¹³¹ dėl tapataus prekių ženklo valstybėse narėse naudojimo ribojimų, *Keck* byloje¹³² ETT keitė poziciją *Dassonville*¹³³ ir *Cassis de Dijon*¹³⁴ bylų atžvilgiu dėl laisvo prekių judėjimo ribojimų.

Būtina pabrėžti, kad Lordų Rūmai taip pat nėra susaistyti savo ankstesniais sprendimais. Tai reiškia, kad Lordų Rūmų atžvilgiu taikoma *stare decisis* principo išimtis, o visi kiti Anglijos teismai yra susaistyti savo ankstesniais sprendimais¹³⁵.

Kadangi esminis teismo precedento bruožas yra jo įpareigojantis pobūdis (*stare decisis*), reikia nagrinėti, ar Teisingumo Teismo¹³⁶ suformuluotų taisyklių laikosi Pirmosios instancijos teismas ir valstybių narių nacionaliniai teismai.

Pabrėžtina, kad tarp Teisingumo Teismo, Pirmosios instancijos teismo ir valstybių narių nacionalinių teismų nėra įprastos teismų hierarchijos¹³⁷. Tačiau praktikoje susiklostė tokia situacija, kad Pirmosios instancijos teismas daro nuorodas į Teisingumo Teismo sprendimus, bet, jei laikosi kitokios pozicijos, gali jo sprendimų nesilaikyti, ir lygiai taip pat, kaip Teisingumo Teismas, Pirmosios instancijos teismas nėra susaistytas ankstesnių savo sprendimų. Teisingumo Teismo sprendimas Pirmosios instancijos teismui privalomas tik dviem atvejais¹³⁸:

1. kai Pirmosios instancijos teismo sprendimas apskundžiamas Teisingumo Teismui, ir pastarasis grąžina bylą Pirmosios instancijos teismui, teisės klausimu šis sprendimas jam yra privalomas;
2. *res judicata* atveju, kai Pirmosios instancijos teismui paduodamas ieškinys tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, kuris jau buvo išspręstas Teisingumo Teisme.

---

¹²⁷ 1975 m. spalio 23 d. sprendimas *Matisa*, 35/75, Rink. p. 1205.

¹²⁸ 1980 m. gruodžio 4 d. sprendimas *Wilner*, 54/80, Rink. p. 3673.

¹²⁹ Schermers H. G., Waelbroeck H. G. *Judicial protection in the European Union*. – London: Kluwer Law International, 2001. P. 265.

¹³⁰ 1974 m. liepos 3 d. sprendimo *Van Zuylen*, 192/73, Rink. p. 731, 15 punktas.

¹³¹ 1990 m. spalio 17 d. sprendimo *CNL-SUCAL*, 10/89, Rink. p. I-3711, 19 punktas.

¹³² 1993 m. lapkričio 24 d. sprendimo *Keck ir Mithouard*, 267/91, Rink. p. I-6097, 15-16 punktai.

¹³³ 1974 m. liepos 11 d. sprendimo *Dassonville*, 8/74, Rink. p. 837, 5 punktas.

¹³⁴ 1979 m. vasario 20 d. sprendimo *Rewe*, 120/78, Rink. p. 649, 8 punktas.

¹³⁵ Vasiliauskas V. Teismo precedento reikšmė... // Ten pat. P. 159-160.

¹³⁶ Sąvokos „ETT“ ir „Teisingumo Teismas“ vartojamos pagal kontekstą. Kai ETT nagrinėjamas kaip viena institucija, vartojama „ETT“ sąvoka, o kai atskiriamas Pirmosios instancijos teismas ir Tarnautojų teismas – vartojama „Teisingumo Teismo“ sąvoka.

¹³⁷ Plačiau žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT – teisminė EB valdžia“. P. 8.

¹³⁸ Teisingumo Teismo statutai // Ten pat. 61 str. 1-2 d., 54 str. 3 d.

Prejudicinis sprendimas, pateiktas jo prašiusiam valstybės narės teismui, pastarajam yra teisiškai privalomas, o visiems kitiems teismams (ir kitų valstybių narių teismams) – privalomas *de facto*¹³⁹.

Taigi, iš esmės, tarp Teisingumo Teismo, Pirmosios instancijos teismo ir valstybių narių nacionalinių teismų *stare decisis* principas neveikia.

Reikėtų pritarti J. Gerhardt, kad ETT išsamiai nepaaiškina, kodėl nukrypsta nuo savo ankstesnės praktikos. Byloje *HAG II* ETT pakeitė savo poziciją *HAG I* bylos atžvilgiu, paaiškindamas, kad mano esant reikalinga persvarstyti *HAG I* byloje pateiktą išaiškinimą, atsižvelgiant į pasikeitusią ETT praktiką laisvo prekių judėjimo srityje dėl pramoninės ir komercinės nuosavybės bei bendrųjų EB steigimo sutarties taisyklių santykio¹⁴⁰. Ką tai reiškia, ETT neišaiškino.

J. Gerhardt argumentas, kad ETT nedaro skirtumo tarp *ratio decidendi* ir *obiter dictum*, nėra visiškai pagrįstas. Kaip minėjome, Anglijos teismų sprendimuose *ratio decidendi* retai būna aiškiai suformuluotas. Jį išskiria vėlesnę bylą nagrinėjantis teismas iš ankstesnių sprendimų.

ETT išaiškinta ir suformuluota taisyklė išvedama iš viso ETT pateikiamo išaiškinimo, nors gali būti aiškiai suformuluota ir pačioje byloje, pvz., *Dassonville* byloje ETT atskleidė kiekybiniam apribojimams lygiaverčio poveikio priemonių sąvoką: „visi valstybių narių priimti komercinės teisės aktai, galintys tiesiogiai ar netiesiogiai, iš tikrųjų ar potencialiai kliudyti Bendrijos vidaus prekybai, laikytini kiekybiniam apribojimams lygiaverčio poveikio priemone”¹⁴¹.

Taip pat pritartina J. Gerhardt, kad ETT sprendimai yra pakankamai abstraktūs ir ne visada aiški, kodėl jis laikosi vienos ar kitos pozicijos, be to, nėra ETT teisėjų atskirųjų nuomonių.

Taigi ETT sprendimai nėra laikomi precedentais, kaip jie yra formuluojami ir suprantami Anglijos teismuose, ypač dėl dviejų pagrindinių priežasčių: ETT sprendimai daugiausiai paremti EB steigimo sutarties aiškinimu, net ir užpildant EB teisės spragą, ir Teisingumo Teismo, Pirmosios instancijos teismo ir valstybių narių teismų atžvilgiu neveikia *stare decisis* principas. Be to, ETT, teikdamas prejudicinį sprendimą, pateikia tik teisės normos išaiškinimą, iš esmės neanalizuodamas bylos faktų. Pačią bylą išsprendžia nacionalinis teismas, pasiremdamas ETT išaiškinimu ir pritaikydama jį konkrečiai situacijai. Todėl tas pats ETT išaiškinimas skirtingų valstybių narių nacionalinių teismų gali būti pritaikytas skirtingai, atsižvelgiant į bylos faktines aplinkybes. Tuo tarpu, Anglijos teismai precedentą atsirenka būtent pagal tokias pačias ankstesnių bylų faktines aplinkybes ir bylą išsprendžia vienodai.

¹³⁹ Plačiau žr. skyrių „ETT sukurtos teisės juridinis privalomumas”. P. 46.

¹⁴⁰ 1990 m. spalio 17 d. sprendimas *CNL-SUCAL*, 10/89. Ten pat. 10 punktas.

¹⁴¹ 1974 m. liepos 11 d. sprendimas *Dassonville*, 8/74. Ten pat. 5 punktas.

Tačiau, jei precedentu laikysime teismo pateiktą teisės išaiškinimą, tuomet galima teigti, kad ETT formuluoja precedentes, nes, kaip minėta, ETT praktiškai laikosi savo išaiškinimų, nors ir nesijaučia jais susaistytas. Tai reiškia, kad ETT savo suformuluotą precedentą gali bet kada pakeisti.

Manytina, kad teismų teisėkūra siejama su precedentu, kaip jie suprantami Anglijos teismuose, formulavimu dėl jų pastovumo, kuris tuo panašus į įstatymų leidėjo išleistą teisės normą. Tačiau, jei teismai precedentų nekuria, tai nereiškia, kad jie nekuria teisės.

Labiau pritartina pozicijai, kad ETT kuriama teisė – tai ne ETT suformuluotas precedentas ar naujos teisės normos sukūrimas. ETT teisėkūra – tai EB teisės, pirmiausia – EB steigimo sutarties, aiškinimas. Aiškindamas EB steigimo sutartį, ETT užpildo EB teisės spragas ir tobulina (vysto) EB teisę. Tačiau ETT neveikia kaip įstatymų leidėjas¹⁴². Kiekvienas jo sprendimas pradedamas EB steigimo sutarties aiškinimu, ir, naudodamasis teleologiniu ir sisteminiu teisės aiškinimo metodu, ETT išveda tam tikrus EB steigimo sutarčių ir kitų EB teisės aktų įgyvendinimo principus ir taisykles, be kurių nebūtų pasiekiami EB tikslai, pvz., EB teisės viršenybės principas, EB teisės tiesioginis taikymas ir tiesioginis veikimas, be kiekybinių apribojimų¹⁴³ ir lygiaverčio poveikio priemonių sąvokų nebūtų efektyviai įgyvendinamas laisvas prekių judėjimas, *Gebhard* byloje ETT išaiškino pagrindinių EB steigimo sutarties laisvių ribojimo nacionaliniais teisės aktais kriterijus¹⁴⁴ ir kt. Tai yra ETT kuriama teisė. Pateiktų savo išaiškinimų, kaip minėta, ETT laikosi, nors retais atvejais nukrypsta nuo savo praktikos.

Tačiau ETT pateikiamų EB teisės išaiškinimų samprata skiriasi nuo deklaratyvaus precedento teorijos pateikiamos teismo išaiškinimų sampratos. ETT išaiškinimas priklauso nuo stiprėjančios valstybių narių integracijos ir kitų aplinkybių, todėl ETT išaiškinimai gali kisti, ir, pakeistas ETT išaiškinimas galioja vėlesnėms byloms¹⁴⁵. Tuo tarpu, deklaratyvaus precedento teorijos atstovai teigia, kad, jei teismas pakeičia savo išaiškinimą, tai reiškia, kad praeityje, teikdamas kitokį išaiškinimą, teismas klydo, nes viską galima surasti ne tik teisės normose, bet ir bendruosiuose principuose, kurie egzistavo, teismui pateikiant ir ankstesnį išaiškinimą, todėl jo sprendimas turi galioti atgal¹⁴⁶.

¹⁴² Tai bendrinė teisėkūros subjekto sąvoka. Apie ETT ir MT bei EP teisėkūros santykį žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT teisėkūros ribos”. P. 30.

¹⁴³ „Kiekybinių apribojimų draudimas apima priemones, kurios, atsižvelgiant į aplinkybes, prilygsta visiškam ar daliniam importo, eksporto ar prekių tranzito suvaržymui”. 1973 m. liepos 12 d. sprendimo *Geddo*, 2/73, Rink. p. 865, 7 punktą.

¹⁴⁴ „Ribojančios sąlygos privalo būti taikomos nediskriminuojančiu būdu, jos privalo būti pagrįstos būtinaisiais bendrojo intereso poreikiais, privalo užtikrinti, kad jomis siekiamas tikslas bus pasiektas; tai privalo būti tik tos priemonės, kurios būtinos tikslui pasiekti”. 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimo *Gebhard*, 55/94, Rink. p. I-4165, 39 punktą.

¹⁴⁵ Nors gali būti ir išimčių. Plačiau žr. Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 199-202.

¹⁴⁶ Bendrieji principai apima ne tik bendruosius teisės principus, bet ir etikos, ir kt. principus. Tai vadinama „universalia tiesa”. The problem with precedent // Ten pat.

Vis dėlto, gali kilti klausimas, kodėl ETT teisėkūra nėra laikoma naujos teisės normos sukūrimu, jei ETT suformuluoja tokius EB teisės įgyvendinimo principus ir sąlygas, kurių nėra *expressis verbis* įtvirtinta EB teisėje? Šį klausimą nagrinėsime kitame skyriuje „ETT teisėkūros ribos“.

2.3. ETT teisėkūros ribos

ETT kuria EB teisę, formuluodamas tam tikras pirminės ir antrinės EB teisės įgyvendinimo taisykles, kurios EB teisėje *expressis verbis* nėra įtvirtintos. Todėl kyla ETT sukurtos teisės ir legislatyvinių EB institucijų sukurtos teisės santykio problema. Ar teisminė EB institucija neperžengia savo veiklos sferos ir neperima MT, EP ir EK kompetencijos leisti EB teisės aktus? Kur yra ETT kompetencijos aiškinti EB teisę ribos?

ETT tapti aktyviu privertė faktinės valstybių narių integracijos aplinkybės: EB steigimo sutartyje valstybės narės įtvirtino daug bendro pobūdžio nuostatų, kurias reikėjo konkretinti, o dėl vienbalsiškumo reikalavimo MT, EP ir EK sunkiai sekėsi priimti integracijai reikalingus teisės aktus. ETT negalėjo atsisakyti spręsti bylų vien tik tuo pagrindu, kad dar nėra priimto atitinkamo teisės akto¹⁴⁷. Taigi, esant EB teisės spragai, ETT kūrybiškai pradėjo taikyti EB teisę¹⁴⁸. Tačiau kai kuriuos savo išaiškinimus ETT suformulavo taip plačiai, kad atrodo, jog tam tikrais atvejais jis veikia kaip įstatymų leidėjas ir sprendimuose sukuria naujas teisės normas, pvz., *Les Verts* byloje ETT išaiškino, kad „ieškinys dėl panaikinimo gali būti pareiškiamas ir dėl EP priimtų aktų, kuriais siekiama sukelti tretiesiems asmenims teisinės pasekmės“, nors EB steigimo sutartyje buvo numatyta, kad ieškinius dėl teisės aktų panaikinimo galima paduoti tik dėl MT ir EK priimtų teisės aktų¹⁴⁹.

Vis dėlto, ETT vykdoma teisėkūra nėra laikoma naujų EB teisės normų kūrimu, kurį atlieka legislatyvinės EB institucijos¹⁵⁰.

Pirmiausia būtina pabrėžti, kad ETT yra teisminė institucija, kurios paskirtis – teisę aiškinti, taikyti ir užtikrinti jos laikymąsi¹⁵¹. Visuotinai privalomas elgesio taisyklės, kurios nustato

¹⁴⁷ Plačiau žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT galių stiprėjimas: teisėkūros priežastys“. P. 19.

¹⁴⁸ Schermers H. G., Waelbroeck H. G. Ten pat. P. 46.

¹⁴⁹ 1986 m. balandžio 23 d. sprendimas *Les Verts*, 294/83. Ten pat. 24-25 punktai.

¹⁵⁰ Arba kurį atlieka valstybės narės, keisdamos EB steigimo sutartis.

¹⁵¹ Žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT paskirtis ir kompetencija“. P. 12.

visuomeninio santykio dalyviams teises ir pareigas bei garantuojamos tam tikra prievarta¹⁵², leidžia MT, EP ir EK¹⁵³. Taigi ETT *de facto* suteikiama EB teisės vystymo (kūrimo) galimybė nėra tolygi legislatyvinių institucijų įgaliojimui leisti EB teisės aktus.

H. L. A. Hart, kuris teigia, kad teisėjas, susidūręs su teisiškai nesureguliuota situacija, turi realizuoti savo diskreciją ir pats kurti teisę tai konkrečiai bylai bei veikti taip, kaip jo vietoje elgtųsi sąžiningas įstatymų leidėjas¹⁵⁴, vis dėlto, skiria teismo atliekamą teisės kūrimą nuo įstatymų leidėjo teisėkūros¹⁵⁵. Teisėjas yra ribojamas galiojančios teisės ir „negali kurti teisės neatsižvelgdamas į nieką“¹⁵⁶. ETT teisę kuria konkrečiu atveju, aiškindamas galiojančių EB teisę, net ir tada, kai teikia prejudicinį sprendimą ir iš esmės bylos faktų nenagrinėja, nors jo sprendimas gali būti faktiškai privalomas ne vien tik bylos šalims¹⁵⁷. Tuo tarpu legislatyvinės institucijos teisę kuria ne konkrečiam atvejui, o norėdamos sureguliuoti tam tikrus visuomeninius santykius, ir nėra tokios suvaržytos, kaip teismai, nors ir „negali kurti teisės neatsižvelgdamas į nieką“.

Anot V. Vasiliausko, B. N. Cardozo teigia, kad teisėjo galimybės kurti teisę yra ribotos ir apima tik teisės spragų užpildymą¹⁵⁸.

Pasak T. Berkmano, teismai turėtų vadovautis taisykle, kad „jie, kiek įmanoma, negali kurti teisės“¹⁵⁹. Tai reiškia, kad prioritetas turi būti teikiamas įstatymų leidėjo vykdomai teisėkūrai, ir tik tuo atveju, kai yra teisės spraga, teismas gali kurti teisę¹⁶⁰.

---

¹⁵² Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2000. P. 196.

¹⁵³ Šiuo atveju visuotinis privalomumas yra sąlyginis: reglamentai yra tiesiogiai taikomi ir tiesiogiai veikia, bet direktyvos privačių subjektų atžvilgiu tiesiogiai neveikia. Apie direktyvų tiesioginį veikimą žr. 1986 m. vasario 26 d. sprendimo *Marshall*, 152/84, Rink. p. 723, 48 punktą. Taip pat žr. 1994 m. liepos 14 d. sprendimo *Faccini Dori*, 91/92, Rink. p. I-3325, 20, 22, 25 punktus.

¹⁵⁴ Žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT kuriamos teisės samprata“. P. 23.

¹⁵⁵ Vasiliauskas V. Ten pat. P. 149.

¹⁵⁶ Ten pat. H. L. A. Hart teigia, kad įstatymų leidėjas gali kurti teisę, į nieką neatsižvelgdamas, t. y. jis gali sureguliuoti visuomeninius teisinius santykius taip, kaip jis nori. Su tokia pozicija galima sutikti tik iš dalies. Viena vertus, įstatymų leidėjas turi nemažai laisvės, nustatydamas konkrečias teisės normas, kita vertus, jis privalo atsižvelgti į Pagrindinį šalies įstatymą, į bendruosius teisės principus (protینگumo, sąžiningumo, teisingumo) ir kt. kriterijus. Legislatyvinės institucijos gali teisės normas pakeisti, o teismai to daryti negali, nebent tik pripažindami, kad tam tikras teisės aktas yra neteisėtas ir todėl negalioja. Jei taip nėra, teismas teisę gali sukurti tik aiškindamas galiojančius teisės aktus ir teisės principus.

¹⁵⁷ *CILFIT* byloje ETT išaiškino, kad „teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau skundžiami, jei jam nagrinėjant bylą iškyla Bendrijos teisės klausimas, privalo laikytis pareigos kreiptis dėl prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą, nebent jis nustatytų, kad iškeltas klausimas nėra susijęs su byla ar kad dėl nagrinėjamos Bendrijos nuostatos Teisingumo Teismas jau yra pateikęs išaiškinimą, arba teisingas Bendrijos teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad nėra galimybių pagrįstoms abejonėms kilti“. Tai reiškia, kad tam tikras sąlyginis ETT išaiškinimų privalomumas, kaip ir legislatyvinių institucijų išleistas teisės privalomumas, yra, nors ETT ir nėra susaistytas savo ankstesnės praktikos. 1982 m. spalio 6 d. sprendimo *CILFIT*, 283/81, Rink. p. 3415, 21 punktus.

¹⁵⁸ Kita vertus, B. N. Cardozo pabrėžia, kad teismai, užpildydami teisės spragą, teisę sukuria, o ne ją atranda aiškinimo būdu. Vasiliauskas V. Ten pat. P. 150.

¹⁵⁹ Berkmanas T. Ten pat. P. 37.

¹⁶⁰ Ten pat.

ETT taip pat ribojamas išleistos EB teisės. Jis gali kurti teisę tik tiek, kiek gali išaiškinti ir išvesti iš EB teisės, pirmiausia – iš EB steigimo sutarties. Pvz., bylose *Ferwerda* ir *Ferriere* ETT patvirtino, kad tokiu atveju, kai reikia nustatyti išsamias procedūrinės taisyklės, kurios nėra nustatytos įstatymų leidėjo, jos negali būti išvedamos teismo aiškinimo būdu¹⁶¹. Taigi ETT pats pripažįsta savo išaiškinimų ribas. ETT negali išaiškinti daugiau, nei jam leidžia pati EB teisė. Sprendimą *Les Verts* byloje ETT taip pat priėmė sisteminiu ir teleologiniu metodu aiškindamas EB ir EAPB steigimo sutartis bei analizuodamas jose įtvirtintą EB teisės aktų teisėtumo kontrolės ir prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą.

Taigi ETT teisėkūros ribos nustatytos pačios EB teisės: ETT užpildo EB teisės spragas, aiškindamas ją teleologiniu teisės aiškinimo metodu ir atsižvelgdamas į jos tikslą¹⁶². ETT ir legislatyviųjų institucijų kuriamos teisės sampratos yra skirtingos.

Kita vertus, nors ETT kuria teisę, aiškindamas egzistuojančią EB teisę ir pripažindamas EB teisę jam nustatytas ribas, analizuojant ETT sprendimus kartais kyla pagrįstų abejonių, ar ETT šių ribų laikosi. Pvz., nors sprendimą *Les Verts* byloje ETT priėmė sisteminiu ir teleologiniu metodu aiškindamas EB ir EAPB steigimo sutartis bei analizuodamas jose įtvirtintą EB teisės aktų teisėtumo kontrolės ir prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą, abejotina, ar tokiu savo sprendimu ETT nepažeidė valstybių narių valios, kurią jos išreiškė, kurdamas EB steigimo sutartis ir nustatydamas, kad ieškinius dėl panaikinimo galima kelti tik MT ir EK priimtų teisės aktų atžvilgiu.

Foto-Frost byloje ETT sprendė nacionalinių teismų kompetencijos klausimą, nors EB steigimo sutartyje tokios ETT kompetencijos nenumatyta¹⁶³. Šioje byloje ETT išaiškino, kad valstybių narių nacionaliniai teismai nėra kompetentingi pripažinti EB institucijų aktus neteisėtais, nes EB steigimo sutarties 230 str. ETT suteikia išimtinę teisę pripažinti EB institucijų teisės aktą negaliojančiu¹⁶⁴. Taigi ETT nustatė draudimą valstybių narių teismams pripažinti EB teisės aktus neteisėtais, apribodamas jų kompetenciją. Kita vertus, tokią taisyklę ETT suformulavo, aiškindamas EB steigimo sutartį ir Teisingumo Teismo statutą.

Kurdamas tokias taisykles, ETT priartėja ne tik prie EB legislatyviųjų institucijų, bet ir prie valstybių narių vykdomos teisėkūros. Vis dėlto, peržengti šią ribą ETT draudžia EB steigimo sutarties 5 str. 1 d., kita vertus, savo sprendimus ETT formuluoja, aiškindamas EB steigimo sutartį ir

¹⁶¹ 1980 m. kovo 5 d. sprendimo *Ferwerda*, 265/78, Rink. p. 617, 9 punktą. 1983 m. gegužės 17 d. sprendimo *EAPB prieš Ferriere Sant'Anna*, 168/82, Rink. p. 1681, 19 punktą.

¹⁶² Pvz., atsižvelgdamas EB steigimo sutarties tikslus, aiškinamo reglamento tikslą ir pan.

¹⁶³ Amos M. Ten pat. P. 29.

¹⁶⁴ 1987 m. spalio 22 d. sprendimo *Foto-Frost*, 314/85, Rink. p. 4199, 17 punktą.

atrasdamas tai, kas joje įtvirtinta¹⁶⁵. Tačiau ETT turėtų išsamiau argumentuoti savo sprendimus, kad jo pozicija būtų aiškesnė, nes vargu ar pakanka valstybių narių teismų kompetencijos ribojimą pateisinti EB teisės aktų pripažinimo negaliojančiais sistemos nuoseklumo sumetimais¹⁶⁶.

Norint dar aiškiau atskleisti ETT kuriamos teisės, kaip EB teisės aiškinimo rezultato, sampratą, būtina analizuoti ETT naudojamus EB teisės aiškinimo būdus, arba ETT teisėkūros būdus, kuriais naudodamasis ETT atskleidžia EB teisės normų prasmę.

2.4. ETT teisėkūros būdai: teisės aiškinimo metodai

ETT teisę kuria, nagrinėdamas teisinius ginčus ir teikdamas prejudicinius sprendimus. Aiškindamas ir taikydamas EB teisę, ETT išveda tam tikras EB teisės įgyvendinimo taisykles ir užpildo EB teisės spragas. Taigi EB teisę ETT kuria, naudodamasis teisės aiškinimo metodais.

Kadangi EB įsteigtos tarptautinių sutarčių pagrindu, EB steigimo sutartys aiškinamos, atsižvelgiant į Vienos konvencijos „Dėl tarptautinių sutarčių teisės“ (toliau – Vienos konvencija) 31 str. ir 32 str.¹⁶⁷. 31 str. įtvirtinta, kad sutartis turi būti aiškinama, laikantis geros valios principų, atsižvelgiant į joje vartojamų sąvokų įprastinę reikšmę sutarties kontekste ir atsižvelgiant į sutarties objektą bei tikslą. Tai pagrindiniai sutarčių aiškinimo būdai. Tačiau, jei norima patvirtinti pagal 31 str. nustatytą reikšmę arba jei reikšmė, aiškinama pagal 31 str., lieka neaiški ar dviprasmiška arba toks aiškinimas duoda akivaizdžiai beprasmišką ar nepagrįstą rezultatą, gali būti naudojamos papildomos sutarties aiškinimo priemonės, įskaitant rengiant sutartį atliktą darbą ir sutarties sudarymo aplinkybes¹⁶⁸.

Taigi pagal Vienos konvenciją sutartys aiškinamos lingvistiniu ir teleologiniu teisės aiškinimo metodu, tačiau didelė reikšmė skiriama ir sutarties šalių valios aiškinimo metodui, arba teisės kūrėjo valios aiškinimo metodui, nes, aiškinant sutartį, be jos teksto, preambulės ir priedų aiškinimo atsižvelgiama į vėlesnius sutarties šalių susitarimus dėl sutarties aiškinimo ir taikymo, į sutarties taikymo praktiką ir į parengiamuosius sutarties dokumentus bei sutarties sudarymo faktines aplinkybes¹⁶⁹. Tačiau EB teisės sistema, kaip jau nekartą minėta, yra ypatinga, todėl ir EB teisės aiškinimas skiriasi nuo paprastos tarptautinės sutarties aiškinimo, nors ETT naudoja visuotinai

---

¹⁶⁵ Amos M. Ten pat. P. 30.

¹⁶⁶ 1987 m. spalio 22 d. sprendimas *Foto-Frost*, 314/85. Ten pat. 17 punktas.

¹⁶⁷ Vienos konvencija „Dėl tarptautinių sutarčių teisės“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 13-480.

¹⁶⁸ Vienos konvencija // Ten pat. 31-32 str.

¹⁶⁹ Ten pat. 31 str.

pripažintus teisės aiškinimo būdus. Šis skirtumas atsiskleis, analizuojant atskirus ETT naudojamus EB teisės aiškinimo metodus.

Lingvistinis teisės aiškinimo metodas. Tai pirmiausia naudojamas teisės aiškinimo metodas. Juo nagrinėjamos teisės normoje vartojamos bendrinės ir specialios sąvokos, analizuojami žodžių junginiai, ryšiai bei kontekstas, kuriame vartojami aiškinami žodžiai¹⁷⁰, t. y. pirmiausia analizuojama tai, kas objektyviai įtvirtinta pačioje teisės normoje.

Ši teisės aiškinimo būdą pirmiausia naudoja ir ETT. Jei aiškinama nuostata yra aiški ir nedviprasmė, paprastai ETT nenukrypsta nuo jos lingvistinės prasmės¹⁷¹. *Met-Trans ir Sagpol* byloje ETT teigė, kad aiškios ir nedviprasmės reglamento nuostatos jis negali aiškinti kitaip, nei jos žodinė išraiška¹⁷². Priešingu atveju būtų pažeidžiamas teisinio tikrumo principas, nes tie asmenys, kuriems atitinkama nuostata nustato teises ir pareigas, negalėtų būti tikri dėl jų apimties¹⁷³.

Fédération charbonnière de Belgique byloje ETT išaiškino, kad *a contrario* nuostata gali būti aiškinama tik blogiausiu atveju, kai joks kitas išaiškinimas nėra tinkamas ar suderinamas su tekstu, kontekstu ar jų tikslu¹⁷⁴.

Reed byloje ETT lingvistiniu teisės aiškinimo metodu išaiškino sutuoktinio sąvoką: „Reglamento Nr. 1612/68 10 str. 1 d. negali būti aiškinama taip, kad nesusituokęs partneris, palaikantis pastovius santykius su darbuotoju, kuris yra valstybės narės pilietis ir dirba kitos valstybės narės teritorijoje, tam tikromis aplinkybėmis turi būti traktuojamas kaip jo „sutuoktinis“, kaip tai apibrėžia ši nuostata. Reglamento 10 str. minima sąvoka „sutuoktinis“ yra susijusi tik su santuokiniais ryšiais“¹⁷⁵.

Haaga byloje ETT išaiškino, kad žodžio vartojimas teisės normoje daugiskaita turi būti suprantamas kaip bendrinė išraiška, ir gali reikšti tiek daugiskaitą, tiek vienaskaitą¹⁷⁶.

Išimtis iš teisės normų ETT aiškina siaurai, kad nebūtų pažeistas pagrindinės teisės normos tikslas, pvz., byloje *Bundeskartellamt* ETT teigė, kad jis negali plačiai aiškinti EB steigimo sutarties

¹⁷⁰ Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Ten pat. P. 170-172.

¹⁷¹ Schermers H. G., Waelbroeck H. G. Ten pat. P. 10.

¹⁷² 2000 m. kovo 23 d. sprendimo *Met-Trans ir Sagpol*, 310/98, Rink. p. I-1797, 32 punktas.

¹⁷³ 2000 m. gruodžio 14 d. sprendimo *Vokietija prieš Europos Komisiją*, 245/97, Rink. p. I-11261, 72 punktas.

¹⁷⁴ Šioje byloje ieškovai teigė, kad sakinyss „nustatytas kainų sąrašas negali būti keičiamas be Aukštosios vadovybės sutikimo“ turi būti aiškinamas kaip draudžiantis Aukštajai vadovybei sudaryti lentelę, nurodančią lygį, iki kurio Belgijos anglių kainos turi būti sumažintos. Tačiau minėtoje nuostatoje nėra tokio draudimo; ieškovė padarė tokią išvadą netiesiogiai ir *a contrario*. 1956 m. lapkričio 29 d. sprendimas *Belgija prieš EAPB Aukščiausiosios Valdžios Instituciją*, 8/55, Rink. p. 291.

¹⁷⁵ 1986 m. balandžio 17 d. sprendimo *Reed*, 59/85, Rink. p. 1283, 15-16 punktai.

¹⁷⁶ 1974 m. lapkričio 12 d. sprendimo *Haaga*, 32/74, Rink. p. 1201, 5 punktas.

81 str. 3 d. (išimčių iš 81 str.), kad nebūtų pažeistas 81 str. tikslas – uždrausti antikonkurencinius susitarimus¹⁷⁷.

Lyginamasis teisės aiškinimo metodas. Kadangi EB teisės aktai, išversti į visas ES valstybių narių kalbas, yra oficialūs, nevisada galima tam tikrą teisės normą išaiškinti lingvistiniu teisės aiškinimo metodu, nes ta pati teisės norma, išversta skirtingomis kalbomis, gali turėti skirtingą prasmę¹⁷⁸. Tokiu atveju ETT, lygindamas skirtingus to paties teisės akto vertimus, teisės normą aiškina tokiu būdu, kuris leistų juos suderinti, bet, jei tai nėra įmanoma, ETT teisės normą išaiškina tokiu būdu, kuris labiausiai tinka teisės normos (ir viso teisės akto) tikslui pasiekti. Pvz., *Stauder* byloje ETT išaiškino, kad, „kai vienas sprendimas yra skiriamas visoms valstybėms narėms, vienodo taikymo ir atitinkamai vienodo aiškinimo būtinumas neleidžia vieno teksto varianto nagrinėti atskirai, bet įpareigoja jį aiškinti, remiantis tiek tikruoju jo autoriaus ketinimu, tiek juo siekiamu tikslu, atsižvelgiant visų pirma į vertimus visomis kalbomis“¹⁷⁹. *CILFIT* byloje ETT teigė, kad EB teisės nuostatos aiškinimas apima ir lingvistinių variantų (įvairiomis oficialiomis EB kalbomis) lyginimą¹⁸⁰.

Lyginamuoju teisės aiškinimo metodu teismai lygina skirtingų teisės sistemų institutus ar teisės normas, siekdami išsiaiškinti tikrąją jų prasmę¹⁸¹. Tačiau, aiškindamas EB teisę, ETT nesiremia valstybių narių nacionaline teise. EB teisės akto nuostatos, kuriose nėra daroma tiesioginės nuorodos į valstybių narių teisę, aiškinamos nepriklausomai, vienodai, atsižvelgiant į nuostatos kontekstą ir atitinkamų teisės aktų tikslą. Tačiau ETT vis tik gali remtis valstybių narių teisės aktais, kad išaiškintų tokios EB teisės akto nuostatos turinį ir taikymo sritį¹⁸².

ETT pabrėžia, kad EB teisėje vartojamos sąvokos yra EB teisės sąvokos ir negali būti aiškinamos, remiantis valstybių narių teise. Byloje *VBVB ir VBBB* ETT teigė, kad „nacionaliniai teisės aktai arba teismų praktika, netgi darant prielaidą, kad ji yra vienoda visose valstybėse narėse, negali turėti viršenybės, taikant Sutartyje išdėstytas konkurencijos taisykles“¹⁸³. Minėtoje *CILFIT* byloje ETT išaiškino, kad teisinės sąvokos Bendrijos teisėje ir valstybių narių teisėje nebūtinai turi tą pačią prasmę¹⁸⁴.

Sisteminis teisės aiškinimo metodas. Visos EB teisės normos sudaro EB teisės sistemą, kurioje kiekviena norma turi savo vietą. Aiškindamas atitinkamą teisės normą, ETT remiasi ne tik

¹⁷⁷ 1995 m. spalio 24 d. sprendimo *Bundeskartellamt*, 266/93, Rink. p. I-3477, 33 punktas.

¹⁷⁸ Schermers H. G., Waelbroeck H. G. Ten pat. P. 12-13.

¹⁷⁹ 1969 m. lapkričio 12 d. sprendimo *Stauder*, 29/69, Rink. p. 419, 3 punktas.

¹⁸⁰ 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *CILFIT*, 283/81. Ten pat. 18 punktas.

¹⁸¹ Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Ten pat. P. 222.

¹⁸² 1993 m. balandžio 22 d. sprendimo *Peugeot*, T-9/92, Rink. p. II-493, 39 punktas.

¹⁸³ 1984 m. sausio 17 d. sprendimo *VBVB ir VBBB*, 43 ir 63/82, Rink. p. 19, 40 punktas.

¹⁸⁴ 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *CILFIT*, 283/81. Ten pat. 19 punktas.

pačios analizuojamos normos tekstu, bet ir visu teisės aktu, kuriame norma įtvirtinta, atsižvelgdamas į nagrinėjamos teisės normos vietą jame, bei kitais teisės aktais, susijusiais su aiškinama teisės norma, ypač – EB steigimo sutartimis. Tokiu būdu išaiškinama teisės normos vieta visoje teisės sistemoje ir atskleidžiamas normos turinys¹⁸⁵.

Sacchi byloje ETT aiškino EB steigimo sutarties 31 str. Šioje byloje ETT teigė, kad, atsižvelgiant į šio straipsnio vietą kiekybinių apribojimų draudimų skyriuje ir jame vartojamas „importo“, „eksporto“ ir „produkto“ sąvokas, šis straipsnis neapima paslaugas teikiančių monopolijų¹⁸⁶.

Byloje *Komisija prieš Liuksemburgą ir Belgiją* ETT išaiškino, kad EB steigimo sutarties 23 str. ir 25 str. „vieta tos Sutarties dalies, kurioje apibūdinami „Bendrijos pagrindai“, pradžioje – 23 str. yra antraštinės dalies „Laisvas prekių judėjimas“ pradžioje, o 25 str. yra skirsnio „Muitų sąjunga“ pradžioje – pakankamai aiškiai pabrėžia esminį jais nustatomų draudimų pobūdį¹⁸⁷.

CILFIT byloje ETT teigė, kad „kiekviena EB teisės nuostata turi būti neatsiejama nuo jos konteksto ir aiškinama, atsižvelgiant į EB teisės nuostatų visumą, jos tikslus ir raidos būklę tuo metu, kai svarstoma nuostata turi būti taikoma“¹⁸⁸.

Aiškinant antrinės EB teisės nuostatą, pirmenybė teikiama tokiam išaiškinimui, kuris labiausiai atitinka EB steigimo sutartį¹⁸⁹.

Aiškinant teisės aktų nuostatas, galima naudotis jų preambulėmis, tačiau jos nėra laikomos privalomomis taisyklėmis¹⁹⁰.

Les Verts byloje ETT sisteminiu metodu aiškino EAPB ir EEB steigimo sutartis, analizuodamas galimybę paduoti ieškinį EP teisės aktui panaikinti. Anot ETT, jei tokios galimybės nebūtų, tai lemtų prieštaravimą EEB steigimo sutarties dvasiai ir sistemai, nes bendrąja EEB steigimo sutarties sistema siekiama suteikti galimybę pareikšti ieškinį dėl visų institucijų priimtų aktų, kuriais siekiama teisinių pasekmių, o pagal EAPB steigimo sutartį EP priimti aktai iš esmės nėra apsaugoti nuo ieškinų dėl panaikinimo¹⁹¹. Toks ETT aiškinimas dar vadinamas aiškinimu pagal analogiją¹⁹².

Teisės kūrėjo ketinimų metodas. Naudodamasis šiuo metodu, teismas analizuoja teisės aktų parengiamuosius dokumentus, t. y. *travaux préparatoires*, ir lygina juos su priimtos teisės normos

¹⁸⁵ Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Ten pat. P. 194-196.

¹⁸⁶ 1974 m. balandžio 30 d. sprendimo *Sacchi*, 155/73, Rink. p. 409, 10 punktas.

¹⁸⁷ 1962 m. gruodžio 14 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Liuksemburgą ir Belgiją*, 2/62, Rink. p. 855.

¹⁸⁸ 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *CILFIT*, 283/81. Ten pat. 20 punktas.

¹⁸⁹ 1986 m. lapkričio 25 d. sprendimo *Klensch*, 201 ir 202/85, Rink. p. 3477, 21 punktas.

¹⁹⁰ Schermers H. G., Waelbroeck H. G. Ten pat. P. 17.

¹⁹¹ 1986 m. balandžio 23 d. sprendimas *Les Verts*, 294/83. Ten pat. 24 punktas.

¹⁹² Schermers H. G., Waelbroeck H. G. Ten pat. P. 18.

(ir viso teisės akto) tekstu, kad atskleistų teisės kūrėjo tikslus, kurių jis siekė, prieš sukurdamas atitinkamą teisės normą.

Šiuo metodu ETT teisės normas aiškina retai dėl kelių priežasčių¹⁹³:

1. aiškinant teisės normą, remiantis jos *travaux préparatoires*, gali būti pažeistas teisinio tikrumo principas, nes asmenys, kuriems teisės norma yra skirta, vadovaujasi tik oficialiu jos tekstu ir nenagrinėja parengiamųjų dokumentų;
2. EB teisės aktus leidžia net kelios institucijos, todėl jų ketinimai atitinkamo teisės akto atžvilgiu gali būti skirtingi;
3. interpretuojamą teisės aktą būtina pritaikyti besikeičiančioms aplinkybėms, todėl teisės kūrėjų ketinimai teisės akto priėmimo metu gali būti nebeaktualūs;
4. nevisi parengiamieji dokumentai yra paskelbti, pvz., EB steigimo sutarčių, be to, ypač ankstesnių teisės aktų, *travaux préparatoires* yra neišsamūs.

Travaux préparatoires apima EB legislatyvinių institucijų teisės aktų rengimo dokumentus, valstybių narių pareiškimus teisėkūros proceso metu, net įvairias EVT strategijas, kuriomis remiantis priimamas atitinkamas teisės aktas¹⁹⁴.

ETT praktika šio metodo taikymo atžvilgiu nėra nuosekli.

Denkavit byloje ETT pareiškė, kad direktyvos teisėkūros proceso metu valstybių narių MT išreikšti ketinimai neturi jokios teisinės reikšmės, aiškinant priimtą direktyvą, jei jie nėra faktiškai išreikšti pačiame teisės akte, nes teisės aktai skirti subjektams, kurie, vadovaujantis teisinio apibrėžtumo principu, privalo turėti galimybę remtis tuo, kas juose yra nustatyta¹⁹⁵.

Tačiau tam tikrais atvejais ETT naudojasi šiuo metodu, kad patvirtintų savo išaiškinimą arba kad išaiškintų teisės normą, kai to neįmanoma padaryti kitais teisės aiškinimo metodais, arba tuo atveju, kai, naudojantis kitais teisės aiškinimo metodais, gaunama teisės normos prasmė yra nelogiška ar prieštaraujanti pirminei EB teisei¹⁹⁶. Pvz., *Stauder* byloje ETT savo išaiškinimą, kad sviesto kupone nebūtina nurodyti socialinę paramą gaunančio asmens vardo ir pavardės, patvirtino Valdymo komiteto sprendimo projektu, iš kurio preambulės matyti, kad EK ketino šį pasiūlymą priimti¹⁹⁷. *Generics* byloje ETT rėmėsi MT susitikimo protokolu, kad išaiškintų direktyvoje neapibrėžtą sąvoką – „iš esmės panašų medicininį produktą“, nors pabrėžė, kad tokiais dokumentais

---

¹⁹³ Frick K., Schonberg S. Finishing, refining, polishing: on the use of *travaux préparatoires* as an aid to the interpretation of Community legislation // *European Law Review*. 2003, Nr. 28. P. 153-154.

¹⁹⁴ Ten pat. P. 150-151.

¹⁹⁵ 1996 m. spalio 17 d. sprendimo *Denkavit International*, 283, 291 ir 292/94, Rink. p. I-5063, 28-29 punktai.

¹⁹⁶ Frick K., Schonberg S. Ten pat. P. 168-169.

¹⁹⁷ 1969 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Stauder*, 29/69. Ten pat. 4-5 punktai.

remtis negalima, jei nagrinėjamoje normoje į juos nėra nuorodos, bet, norint išaiškinti bendrą sąvokos sampratą, jais galima pasinaudoti¹⁹⁸.

Teleologinis teisės aiškinimo metodas. Naudodamasis šiuo metodu, teismas aiškina pačios analizuojamos teisės normos (ir viso teisės akto) tikslus ir uždavinius, kurie gali būti įtvirtinti teisės akto preambulėje, kitose teisės normose arba netiesiogiai išvedami iš teisės akto ir su juo susijusių teisės aktų teksto¹⁹⁹. Šiuo metodu aiškinama teisės norma pritaikoma prie pasikeitusių socialinių, ekonominių, teisinių ir kt. faktinių aplinkybių. Tuo šis metodas skiriasi nuo teisės kūrėjo ketinimų metodo.

ETT plačiai taiko teleologinį teisės aiškinimo metodą, tuo pačiu naudodamasis ir kitais, pvz., sisteminiu, lingvistiniu teisės aiškinimo metodu.

Aiškindamas EB teisės normas teleologiniu teisės aiškinimo metodu, ETT priėmė esminius EB teisei sprendimus²⁰⁰. Remdamasis EB steigimo sutartyje įtvirtintais EB tikslais (EB steigimo sutarties preambule, 5 str., 10 str. ir kt.), ETT priėmė svarbius valstybių narių integracijai sprendimus ir pildė EB teisės spragas²⁰¹. Taigi teleologinis teisės aiškinimo metodas naudojamas tokiais atvejais²⁰²:

1. išaiškinti teisės normą, kad ji atitiktų tikslą, kuriam yra sukurta;
2. užpildyti teisės spragas.

Kaip ETT teigė *Gerling* byloje, teisės aktą „reikia aiškinti, daugiausia remiantis jo struktūra ir tikslais, kad jis būtų efektyviai taikomas“²⁰³. *Rogers* byloje ETT išaiškino, kad, jei tam tikras klausimas nėra sureguliuotas teisės aktų leidėjo, kompetentingas teismas privalo spragą užpildyti, atsižvelgdamas į reguliavimo tikslą²⁰⁴.

Be jau minėtų ETT išaiškinimų *Van Gend en Loos*, *Costa prieš E.N.E.L.*, *Les Verts* ir kt. bylose, kuriose ETT rėmėsi teleologiniu teisės aiškinimo metodu ir EB steigimo sutarties esme (dvasia), dar vienas ETT teisėkūros pavyzdys – ETT išvystyta asmenų teisių apsaugos pagal EB teisę sistema, teleologiniu teisės aiškinimo metodu analizuojant EB steigimo sutarties 10 str.²⁰⁵

¹⁹⁸ 1998 m. gruodžio 3 d. sprendimo *Generics*, 368/96, Rink. p. I-7967, 26-27 punktai.

¹⁹⁹ Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Ten pat. P. 206-207.

²⁰⁰ Žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT kuriamos teisės samprata“. P. 23.

²⁰¹ Žinoma, tai jis daro ir toliau.

²⁰² Frick K., Schonberg S. Ten pat. P. 21.

²⁰³ 1983 m. liepos 14 d. sprendimo *Gerling*, 201/82, Rink. p. 2503, 11 punktas.

²⁰⁴ 1983 m. gegužės 11 d. sprendimas *Rogers*, 87/82. Ten pat. 21 punktas.

²⁰⁵ Fedorchuk D. E., Petrov R. A. Teleological interpretation as a method of ensuring the effectiveness of law in practice of the European Court of Justice // <http://www.pravis.donetsk.ua/dulj/eng/current/petrov1.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 11 09.

*Von Colson ir Kamann*²⁰⁶ byloje ETT išaiškino, kad direktyvoje valstybėms narėms numatytas įpareigojimas pasiekti direktyvoje numatytą tikslą ir EB steigimo sutarties 10 str. numatytas įpareigojimas imtis visų atitinkamų bendrų ar specialių priemonių EB steigimo sutarties ir EB institucijų nustatytų pareigų vykdymui yra privalomi visoms valstybių narių valdžios institucijoms, įskaitant teismus. *Marshall* byloje ETT išaiškino, kad direktyva turi teisinę galią tik kiekvienai valstybei narei, kuriai ji skirta, todėl direktyva pati savaime negali įpareigoti asmens ir dėl to ja negalima remtis asmenims iškeltose bylose (nėra tiesioginio horizontalaus direktyvos veikimo). Tačiau būtų nepriimtina, jei valstybė, pagal EB teisę turinti priimti tam tikras teisės normas, reglamentuojančias valstybių arba valstybinių subjektų ir asmenų santykius ir suteikti tam tikras teises asmenims, galėtų remtis tuo, kad nesugebėjo vykdyti savo įsipareigojimų, nes direktyvos laiku neįgyvendino arba įgyvendino netinkamai, ir tokiu būdu atimtų iš asmenų galimybę pasinaudoti tokių teisių jiems teikiama nauda. Taigi ETT pripažino, kad bylose prieš valstybę (arba valstybinius subjektus) galima remtis tam tikromis direktyvų nuostatomis, kurios yra aiškios ir besąlyginės (tiesioginis vertikalus direktyvos veikimas). Jeigu asmeniui padaroma žala dėl to, kad valstybė nesilaikė savo įsipareigojimo laiku ir tinkamai įgyvendinti direktyvą, nacionalinis teismas ir yra ta institucija, kuri turi palaikyti nukentėjusių vartotojų teisę gauti žalos atlyginimą, jei direktyvos tikslas – suteikti asmenims teises, kurias galima identifikuoti iš direktyvos teksto, o tarp valstybės įsipareigojimo tinkamai ir laiku įgyvendinti direktyvą nesilaikymo ir asmeniui padarytos žalos turi būti priežastinis ryšys. Be to, tais atvejais, kai taikomi nacionalinės teisės aktai, nacionalinis teismas, privalantis išaiškinti tuos aktus, priimtus prieš direktyvos įsigaliojimą ar po, juos interpretuoja, kiek įmanoma remdamasis direktyvos formuluote ir atsižvelgdamas į joje numatytą tikslą, kad būtų pasiektas direktyvoje numatytas rezultatas ir įgyvendinta EB steigimo sutarties 249 str. 3 d. (netiesioginis direktyvos veikimas).

Apibendrinant ETT naudojamus EB teisės aiškinimo metodus, darytina išvada, kad ETT naudojami įprastais teisės aiškinimo metodais ir principais, tačiau didžiausią reikšmę teikia lingvistiniam ir teleologiniam teisės aiškinimo metodui. Analizuodamas EB teisės aktą, ETT aiškinasi jo tikslus ir vietą EB teisės sistemoje, mažiau dėmesio skirdamas atitinkamo teisės akto kūrėjo ketinimams. Todėl kartais ETT teikiami platūs EB teisės normų išaiškinimai, kuriuose jis formuluoja EB teisės įgyvendinimo taisykles ir principus bei užpildo EB teisės spragas, sukeldami neigiamą reakciją valstybėse narėse. Kita vertus, pačioje EB steigimo sutartyje įtvirtinta ETT paskirtis ir pareiga – aiškinant ir taikant EB teisę, užtikrinti jos laikymąsi. Anot R. A. Petrov ir D. E.

---

²⁰⁶ Toliau asmenų teisių apsaugos sistema aprašoma, remiantis 1994 m. liepos 14 d. sprendimu *Faccini Dori*, 91/92. Ten pat. 20-29 punktai.

Fedorchuk, būtent EB steigimo sutarties 220 str. suteikė ETT galimybę plačiai taikyti teleologinį teisės aiškinimo metodą²⁰⁷.

ETT teisės aktą aiškina ne tik pagal jo raidę, bet ir pagal dvasią, t. y. pagal jo tikslą ir prasmę. Būtent todėl, kad EB teisė būtų efektyviai įgyvendinama valstybėse narėse ir būtų pasiekti kiti EB tikslai, ETT transformavo EB teisės sistemą, išaiškino prejudicinio sprendimo procedūrą, sukūrė asmenų teisių apsaugos pagal EB teisę sistemą ir pan., tačiau visa tai ETT išvedė iš pačios EB teisės.

Prieš priimdamas bylos sprendimą, ETT išklauso generalinio advokato nešališką bylos vertinimą. Todėl būtina analizuoti generalinių advokatų teikiamų išvadų reikšmę ETT teisėkūrai, t. y. kokią įtaką ETT formuluojamoms taisyklėms turi generalinių advokatų išvados.

2.5. Generalinių advokatų išvadų reikšmė ETT teisėkūrai

Pagal EB steigimo sutarties 222 str. ETT padeda generaliniai advokatai, kurie dalyvauja bylos nagrinėjime ETT ir viešame posėdyje, prieš priimant ETT sprendimą, t. y. žodinio bylos nagrinėjimo pabaigoje pateikia nešališką ir nepriklausomą išvadą dėl to, kaip nagrinėjama byla turėtų būti išspręsta²⁰⁸.

Anot M. Rosenfeld, ETT ir generaliniai advokatai kartu siekia vieno tikslo – „pasiekti, nustatyti ir išlaikyti ES vienybę“²⁰⁹. Kaip teigia M. C. Miller, generalinių advokatų vaidmuo yra unikalus – jie atstovauja ES interesams ETT²¹⁰. Kita vertus, pasak A. A. Dashwood, generalinių advokatų vaidmuo yra *sui generis*: generaliniai advokatai yra nepriklausomi ir nešališki, t. y. išvadą jie teikia savo vardu²¹¹. Anot ETT, generalinio advokato pareiga – ne atstovauti vienai ar kitai bylos šaliai. Jo pareiga – pateikti ETT nešališką bylos vertinimą, neatstovaujant niekieno interesams²¹². Generalinis advokatas nagrinėja tas faktines bylos aplinkybes ir tokius teisinius klausimus, kurie, jo manymu, yra svarbūs nagrinėjamai bylai, todėl jis neprivalo analizuoti kiekvieno šalių argumento²¹³.

²⁰⁷ Fedorchuk D. E., Petrov R. A. Ten pat.

²⁰⁸ Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat. Teisingumo Teismo statusas // Ten pat. 20 str.

²⁰⁹ Rosenfeld M. Comparing Constitutional Review by the European Court of Justice and the U. S. Supreme Court // International Journal of Constitutional Law. 2006, Nr. 4 (4). P. 55-56.

²¹⁰ Miller M. C. Ten pat. P. 42.

²¹¹ Dashwood A. A. The Advocate General in the Court of Justice of the European Communities // Legal Studies. 1982, Nr. 2. P. 206-207.

²¹² Order of 04/02/2000 of the Court in case *Emesa Sugar*, 17/98, Rink. p. I-665, 12 punktas.

²¹³ Dashwood A. A. Ten pat. P. 208.

Generalinis advokatas veikia kaip teisėjas²¹⁴. Todėl kyla klausimas, kokią įtaką ETT sprendimui turi nešališka generalinio advokato išvada, pateikiama prieš ETT sprendimo priėmimą?

Pasak A. A. Dashwood, net 70 % ETT sprendimų ETT laikosi generalinio advokato išvados²¹⁵. Tačiau tai – sąlyginis skaičius. Generalinio advokato išvada ETT nėra privaloma. ETT yra nepriklausomas, kaip ir bet kuris kitas teismas, todėl jo sprendimas negali priklausyti nuo generalinio advokato išvados. Vis dėlto, ETT sprendimas ir generalinio advokato išvadoje pateiktas bylos sprendimas dažnai sutampa. Manytina, kad tam įtakos turi ETT teisėjams ir generaliniams advokatams keliami reikalavimai. EB steigimo sutarties 223 str. 1 d. įtvirtinta, kad ETT teisėjai ir generaliniai advokatai parenkami iš asmenų, kurie yra visiškai nepriklausomi ir tenkina atitinkamos jų šalies reikalavimus, keliamus aukščiausioms teisėjo pareigoms, arba yra pripažintos kompetencijos teisės specialistai²¹⁶. Taigi tiek ETT teisėjai, tiek generaliniai advokatai yra vienodos kompetencijos asmenys, todėl nenuostabu, kad jų atliekamas bylos teisinis vertinimas gali sutapti. Vis dėlto, generalinis advokatas pateikia tik savo išvadą (nuomonę), o bylą sprendžia ne mažiau, kaip trys teisėjai²¹⁷. Taigi ETT gali laikytis generalinio advokato išvados arba laikytis tik iš dalies (pvz., priimti tokį patį sprendimą, tačiau kitais pagrindais, arba ETT pasisako tik kai kuriais klausimais, kuriuos jam uždavė nacionalinis teismas, nors generalinis advokatas analizavo visus ir pan.), arba apskritai nesilaikyti²¹⁸.

Generalinio advokato išvada – tai tam tikros gairės ETT, tačiau ETT yra visiškai laisvas priimti sprendimą. Vis dėlto, net jei ETT yra visiškai laisvas priimti bylos sprendimą, kyla klausimas, kokią įtaką generalinio advokato argumentacija turi ETT išaiškinimams, arba ETT kuriamai teisei? Šio klausimo pagrįstumą lemia ir ETT statuto 20 str. 5 d. bei 62 str. 1 d. įtvirtintos nuostatos.

Pagal ETT statuto 20 str. 5 d. tais atvejais, kai Teisingumo Teismas mano, kad byla nekelia naujo teisės klausimo, išklausęs generalinį advokatą, Teisingumo Teismas gali nuspręsti, jog byla turi būti sprendžiama be generalinio advokato išvados pateikimo²¹⁹. Tačiau iš straipsnio formuluotės matyti, kad Teisingumo Teismas neprivalo to daryti ir gali prašyti generalinio advokato išvados net ir tuo atveju, kai byla nekelia naujo teisės klausimo. Jei byla iškelia naujus, anksčiau Teisingumo Teismo neanalizuotus teisės klausimus, generalinio advokato išvada yra būtina.

---

²¹⁴ Order of 04/02/2000 of the Court in case Emesa Sugar, 17/98. Ten pat. 11 punktas.

²¹⁵ Dashwood A. A. Ten pat. P. 212.

²¹⁶ Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat.

²¹⁷ Teisingumo Teismo statutas // Ten pat. 16 str.

²¹⁸ Dashwood A. A. Ten pat. P. 211-212.

²¹⁹ Teisingumo Teismo statutas // Ten pat.

Vis dėlto, manytina, kad toks reikalavimas įtvirtintas dėl to, kad Teisingumo Teismas tuo pačiu yra ir pirmosios, ir paskutinės instancijos teismas. Todėl, kaip teigia A. A. Dashwood, generalinio advokato išvados pateikimas po žodinio bylos nagrinėjimo prieš Teisingumo Teismo sprendimo priėmimą yra tarsi bylos svarstymas du kartus²²⁰. Kita vertus, prieš vadinamąjį antrąjį bylos svarstymą (Teisingumo Teismo sprendimo priėmimą) šalys negali pateikti atsiliepimų į generalinio advokato išvadą²²¹.

ETT statuto 62 str. 1 d. įtvirtinta nuostata, kad tais atvejais, kai gresia didelis pavojus EB teisės vienovei ar darnai, pirmasis generalinis advokatas gali pasiūlyti Teisingumo Teismui peržiūrėti Pirmosios instancijos teismo sprendimą²²².

Anot A. A. Dashwood, generalinio advokato išvada padeda ETT vystyti EB teisę dviem būdais²²³:

1. net jei ETT nepriima generalinio advokato siūlomo bylos sprendimo, išsami generalinio advokato išvada gali padėti suprasti paprastai trumpą ir abstrakčią ETT argumentaciją bei patį bylos sprendimą (tai svarbu dar ir dėl to, kad nėra pateikiamos atskirosios ETT teisėjų nuomonės);
2. generalinių advokatų išvados turi teisinę reiškę. Jos yra analizuojamos ir cituojamos teisinėje literatūroje, ypač tuo atveju, kai ETT priima priešingą išvadai sprendimą. Be to, jei generalinis advokatas savo išvadoje analizuoja daugiau klausimų, nei ETT savo sprendime, generalinio advokato išvada tampa paskata ETT šiuos klausimus analizuoti kitose bylose.

Literatūroje teigiama, kad daugeliu atveju, kai ETT sprendimuose keitė savo poziciją, didžiausią įtaką turėjo generalinio advokato išvada²²⁴, pvz., generalinio advokato Jacobs išvada *HAG II* byloje turėjo įtakos ETT sprendimo *HAG I* byloje pakeitimui²²⁵. Paanalizuokime šį atvejį išsamiau.

HAG I bylos esminės faktinės aplinkybės: Vokietijos kompanija gamino ir platino mažai kofeino turinčią kavą, pažymėtą Vokietijoje, Belgijoje ir Liuksemburge registruotu prekės ženklu „HAG“. Ši kompanija Belgijoje įsteigė dukterinę bendrovę, prekiausią tokia pačia kava, pažymėta tuo pačiu prekės ženklu. 1944 m. (iki EB įsteigimo) dukterinė bendrovė Belgijos valstybės teisės aktu buvo visiškai atskirta nuo motininės bendrovės Vokietijoje ir parduota kitiems asmenims,

---

²²⁰ Dashwood A. A. Ten pat. P. 213.

²²¹ Order of 04/02/2000 of the Court in case Emesa Sugar, 17/98. Ten pat. 14-17 punktai.

²²² Teisingumo Teismo statutas // Ten pat.

²²³ Dashwood A. A. Ten pat. P. 213-215.

²²⁴ Peterson J., Shackleton M. *The Institutions of the European Union*. – Oxford: Oxford University Press, 2002. P. 122.

²²⁵ Laffranque J. *Dissenting Opinion in the European Court of Justice – Estonia's Possible Contribution to the Democratization of the European Union Judicial System* // *Juridica International*. 2004, Nr. 9. P. 19.

tęsusiems jos veiklą. Dėl istorinių priežasčių Belgijoje registruotas prekės ženklas tapo Beniliukso saugomu prekės ženklu, todėl, 1972 m. Vokietijos bendrovei pradėjus eksportuoti minėtą kavą į Liuksemburgą, kilo ginčai dėl tiek Vokietijoje, tiek Liuksemburge saugomo prekės ženklo „HAG“.

Šioje byloje ETT suformulavo „bendrosios kilmės“ doktriną ir išaiškino, kad „draudimas vienoje valstybėje narėje prekiauti teisėtai kitoje valstybėje narėje prekių ženklu pažymėta preke vien todėl, kad toks pat tokios pat kilmės prekių ženklas yra pirmojoje valstybėje, yra nesuderinamas su nuostatomis, įtvirtinančiomis laisvą prekių judėjimą bendrojoje rinkoje“²²⁶. Taigi šioje byloje ETT patvirtino abipusio pripažinimo principą ir nepateisino jokių ribojimų draudimo išimčių tuo atveju, kai dvi savarankiškos, nors ir buvusios priklausomos, įmonės skirtingose valstybėse narėse gamina tokią pačią prekę ir žymi ją tokiu pačiu prekės ženklu bei eksportuoja minėtas prekes į viena kitos valstybę narę. Kitaip sakant, „bendrosios kilmės“ doktrina reiškia tai, kad tiek Vokietijos, tiek Liuksemburgo įmonė „išsėmė savo teises“ į prekės ženklą, nes tuo metu, kai dar buvo viena nuo kitos visiškai priklausomos, savanoriškai pateikė prekes į kitos valstybės narės rinką (nepaisant to, kad tuo metu nebuvo įkurtos EB).

HAG II byloje kilo šios doktrinos ribojimo klausimas, pradėjus kavą eksportuoti iš Belgijos į Vokietiją.

Generalinis advokatas Jacobs *HAG II* byloje pateikė išsamią išvadą, kritikuodamas ETT *HAG I* bylos sprendimą, remdamasis ETT praktika ir EB teisės aktų analize²²⁷.

Generalinis advokatas teigė, kad ETT suformuluota „bendrosios kilmės“ doktrina negali būti pateisinama ir išvedama iš EB steigimo sutarties. Anot generalinio advokato, prekės ženklas atlieka svarbias funkcijas: tai garantija prekės vartotojui, kad tuo pačiu ženklu pažymėta prekę yra gaminama atitinkamo gamintojo (jo paties arba, jam kontroliuojant, kitos įmonės) ir yra atitinkamos kokybės. Prekės ženklas siejamas su gamintojo reputacija ir neleidžia suklysti vartotojui, renkantis atitinkamą prekę. Tačiau tuo atveju, kai prekės ženklo savininkas priverčiamas tuo pačiu ženklu dalintis su visiškai savarankišku konkurentu, jis netenka prekių kokybės kontrolės. Dėl to gali nukentėti įmonės reputacija ir gali būti suklaidinti vartotojai, norintys įsigyti atitinkamos įmonės atitinkamos kokybės prekę²²⁸.

Pasak generalinio advokato, prekės ženklas žymi prekės kilmę. Tačiau ši kilmė turi būti suprantama ne istorine prasme, kada ir kokios įmonės buvo susijungusios bei iš kur kilo prekės ženklas, bet prekybine prasme: pirkėjui svarbu tik tai, kas pagamino prekę, kurią jis ketina pirkti.

---

²²⁶ 1974 m. liepos 3 d. sprendimas *Van Zuylen*, 192/73. Ten pat. 15 punktas.

²²⁷ 1990 m. kovo 13 d. generalinio advokato Jacobs išvada byloje *CNL-SUCAL*, 10/89, Rink. p. I-03711.

²²⁸ Ten pat.

Prekės ženklas pirkėjui reiškia tai, kad tuo pačiu ženklu pažymėtos prekės yra gaminamos tam tikro asmens ir yra atitinkamos kokybės²²⁹.

Taigi generalinis advokatas Jacobs priėjo išvados, kad ETT *HAG II* bylą turėtų išspręsti taip: EB steigimo sutartis nekliudo prekės ženklo savininkui drausti panašių prekių importą iš kitos valstybės narės, jei šios prekės pažymėtos tapačiu ar klaidinančiai panašiu prekės ženklu, kuris pagal kilmę priklausė vienai įmonei, bet buvo įsigytas visiškai nepriklausomos įmonės be pirmojo prekių ženklo savininko sutikimo²³⁰.

Manytina, kad generalinio advokato išvada įtikino ETT, nes *HAG II* byloje ETT suformulavo priešingą taisyklę, nei *HAG I* bylos sprendime.

ETT taip pat išaiškino prekės ženklo funkcijas, kaip jas savo išvadoje apibūdino generalinis advokatas. ETT teigė, kad esminės prekės ženklo funkcijos būtų pažeistos, jei prekės ženklo savininkas negalėtų pasinaudoti nacionalinės teisės jam suteikiama apsauga ir drausti panašių produktų, pažymėtų tuo pačiu ar klaidinančiai panašiu prekės ženklu, importo į jo valstybę narę. Jei toks importas būtų leidžiamas, vartotojai negalėtų atskirti prekės kilmės, ir prekės ženklo savininkas būtų laikomas atsakingu už prastos kokybės importuotas prekes, kurių jis negamino. Taigi ETT suformulavo tokią taisyklę: EB steigimo sutartis nekliudo valstybės narės prekės ženklo savininkui, pasinaudojant nacionaliniais teisės aktais, drausti panašių prekių importą iš kitos valstybės narės, jei šios prekės toje valstybėje narėje teisėtai pažymėtos tapačiu ar klaidinančiai panašiu prekės ženklu, net jei šis prekės ženklas priklausė importui prieštaraujančiai dukterinei bendrovei, tačiau kuri buvo įsigyta trečios įmonės po nusavinimo procedūros²³¹.

Taigi ETT visiškai pakeitė savo poziciją *HAG I* bylos atžvilgiu: *HAG I* byloje suformuluotą „bendros kilmės“ teoriją ETT *HAG II* byloje panaikino.

Tai vienas iš pavyzdžių, kai ETT ir generalinio advokato suformuluota taisyklė sutampa. Sunku pasakyti, kiek tiksliai generalinio advokato išvada turėjo įtakos ETT išaiškinimui ir sprendimui, nes dar kartą būtina pabrėžti, kad ETT yra nuo nieko nepriklausomas. Vis dėlto, generalinio advokato išvada yra puikios gairės ETT, daugiau ar mažiau kreipiančios jį tam tikro sprendimo priėmimo linkme. Tai tarsi atspirties taškas, dar viena kvalifikuoto teisininko nuomonė, padedanti ETT atrinkti ir analizuoti bylos teisinius klausimus. Be to, tai, kad generalinio advokato išvada skelbiama kartu su ETT sprendimu, įrodo, jog tam tikra generalinio advokato išvados ETT išaiškinimui įtaka yra neginčytina.

---

²²⁹ Ten pat. 24 punktas.

²³⁰ Ten pat. 73 punktas.

²³¹ 1990 m. spalio 17 d. sprendimas *CNL-SUCAL*, 10/89. Ten pat. 12-20 punktai.

Antrosios dalies apibendrinimas. Apibendrinant antrąją magistro baigiamojo darbo dalį, darytina išvada, kad ETT vykdoma teisėkūra persmelkia visą jo darbą, t. y. ETT teisės kūrimas nėra viena iš ETT funkcijų. Tai ETT veikla, vykdoma jam sprendžiant bet kurią bylą ar teikiant prejudicinį sprendimą.

Vis dėlto, ne kiekvienas ETT išaiškinimas laikytinas ETT teisėkūra, o būtent toks, kuris remiasi pačia EB steigimo sutarčių dvasia, esme ir tikslais, kuris išvedamas iš visos EB teisės sistemos – EB teisės aktų ir principų. ETT teisėkūra – tai ne mechaniškas EB teisės normų pritaikymas ar pažodinis aiškinimas, o EB teisės kūrybiškas aiškinimas ir taikymas, ją vystant ir pildant EB teisės spragas. ETT sukurta teisė – tai ETT suformuluoti principai ir taisyklės, skirtos EB teisei efektyviai įgyvendinti. Tokiu būdu ETT atlieka jam skirtą vaidmenį – prižiūri, kad būtų laikomasi EB teisės.

Visa tai ETT atlieka, naudodamasis visuotinai pripažintais teisės aiškinimo būdais ir principais, atsižvelgdamas į generalinių advokatų nešališką bylos vertinimą

Tuo ETT panašus, bet tuo pačiu, ir skiriasi nuo legislatyvinės institucijos. ETT ir MT, EP bei EK kuriamos teisės sampratos skiriasi, todėl ETT galėtume vadinti tik kvazi-teisėkūros subjektu legislatyvinių institucijų atžvilgiu.

Kadangi ETT kuria EB teisę, reikia išsiaiškinti šios teisės juridinį privalomumą. Be to, nors ETT ir legislatyvinių institucijų kuriama teisė skiriasi, jos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios: aiškinimo būdu iš galiojančių EB teisės aktų ir pripažintų principų ETT kuria teisę. Todėl būtina analizuoti ETT sukurtos teisės įtaką legislatyvinių institucijų teisėkūrai.

3. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO SUKURTOS TEISĖS JURIDINIS PRIVALOMUMAS IR ĮTAKA EUROPOS BENDRIJŲ BEI VALSTYBIŲ NARIŲ TEISĖKŪRAI

3.1. ETT sukurtos teisės juridinis privalomumas

Analizuodami ETT kuriamos teisės sampratą, pradėjome nagrinėti ETT kuriamos teisės privalomumą, siekdami nustatyti, ar ETT formuluoja precedentus²³². Šiame skyriuje toliau tęsime ETT sukurtos teisės privalomumo analizę.

ETT nagrinėja tiesioginius ieškinius ir teikia prejudicinius sprendimus. Nagrinėdamas tiesioginius ieškinius, ETT aiškina ir taiko EB teisę, o teikdamas prejudicinius sprendimus – aiškina EB teisę²³³. Taigi tiek vienu, tiek kitu atveju ETT savo sprendimuose kuria teisę, kuri nebūtinai sutampa su sprendimo rezoliucine dalimi, o dažniausiai išvedama iš viso ETT pateikto išaiškinimo. Todėl būtina skirti du dalykus: ETT sprendimo juridinį privalomumą ir ETT sukurtos teisės privalomumą.

ETT sprendimo juridinis privalomumas priklauso nuo ieškinio rūšies.

Kai ETT nagrinėja tiesioginius ieškinius, sprendimas juridiškai privalomas tik ginčo šalims, išskyrus sprendimą ieškinyje dėl panaikinimo (jei ETT ieškinį pripažįsta pagrįstu, EB teisės aktas paskelbiamas negaliojančiu *erga omnes*). Ar tai reiškia, kad ir ETT sukurta (išaiškinta) tam tikra taisyklė, suformuluota ETT sprendžiant tiesioginį ieškinį, taip pat *de jure* privaloma, net jei ši taisyklė suformuluota ne sprendimo rezoliucinėje dalyje, o išvedama iš viso ETT sprendimo? Iš esmės, bylos šalims (ieškiniuose dėl panaikinimo – visiems asmenims) privaloma tik bylos sprendimo rezoliucinė dalis, o ETT aiškinimas, atliekamas prieš suformuluojant sprendimą rezoliucinėje dalyje, juridinio privalomumo neturi. Taigi ETT sprendime sukurta taisyklė *de jure* nėra privaloma. Pvz., byloje *Les Verts* ETT paskelbė negaliojančiais EP sprendimą ir EP politinių grupių išlaidoms kompensuoti skirtų asignavimų panaudojimo taisykles. Šis ETT rezoliucinėje dalyje suformuluotas sprendimas yra juridiškai privalomas *erga omnes*, tačiau bylos esmė – sukurta ETT taisyklė, kad galimi ieškiniai dėl panaikinimo ir dėl EP teisės aktų, kurie sukelia teisines

²³² Žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT kuriamos teisės samprata“. P. 23.

²³³ Tiek kreipimasis dėl EB teisės išaiškinimo, tiek dėl EB teisės akto galiojimo padeda užtikrinti vienodą EB teisės aiškinimą ir taikymą. EB teisės aiškinimas ir nustatymas, ar EB teisės aktas galioja, yra labai glaudžiai susiję, nes, aiškindamas EB teisės aktą, ETT gali nustatyti, kad jis negalioja, o spręsdamas dėl EB teisės akto galiojimo, ETT tuo pačiu turi jį aiškinti. Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 114-115.

pasekmes trečiųjų asmenų atžvilgiu²³⁴. Suformuluota taisyklė sukuria faktišką ir pagrįstą pagrindą po šios bylos kitiems asmenims kreiptis į ETT dėl atitinkamo EP teisės akto panaikinimo, tikintis, kad ETT priims tokį patį sprendimą. Taigi ETT sukurta teisė privaloma *de facto*.

Kitas pavyzdys – ETT sukurta Plaumano taisyklė. *Plaumann* bylos rezoliucinėje dalyje ETT nurodė, kad ieškovo ieškinys dėl panaikinimo yra nepriimtinas, o ieškinys dėl žalos atlyginimo – nepagrįstas. Tai bylos sprendimas *de jure* privalomas bylos šalims. Tačiau šioje byloje ETT suformulavo taisyklę, pagal kurią nustato, ar privatus asmuo, reikšdamas ieškinį dėl sprendimo, kuris, nors ir skirtas kitam asmeniui, yra konkrečiai (individualiai) su juo susijęs: „kiti asmenys, kuriems nėra skirtas atitinkamas sprendimas, galėtų teigti, kad šis sprendimas yra konkrečiai (individualiai) su jais susijęs tik dėl tam tikrų jiems būdingų savybių ar dėl aplinkybių, kurioms esant jie yra išskiriami iš visų kitų asmenų, ir dėl tokių veiksmų minėtasis sprendimas juos konkrečiai išskiria, kaip ir asmens, kuriam skiriamas toks sprendimas, atveju“²³⁵.

Dar vienas pavyzdys – byloje *Zuckerfabrik Schoepfenstedt* ETT suformulavo taisyklę, pagal kurią ne kiekvienas EB institucijų ar jų tarnautojų padarytas deliktinis pažeidimas lemia EB atsakomybę pagal EB steigimo sutarties 288 str. 2 d.: „kai yra priimamas teisės aktas (...), Bendrijai nekyla nesutartinė atsakomybė dėl žalos, kurią patiria asmenys dėl tokio teisės akto priėmimo, nebent būtų padarytas pakankamai akivaizdus viršesnės teisinės taisyklės, ginančios individų teises, pažeidimas“²³⁶.

Taigi ETT sukurtos taisyklės, ETT nagrinėjant tiesioginius ieškinius, įgauna *de facto* privalomą pobūdį ne tik bylos šalims, bet ir visiems teisės subjektams.

ETT sukurtos teisės juridinis privalomumas aiškesnis tuomet, kai ETT taisyklę sukuria, teikdamas prejudicinį sprendimą.

Paprastai ETT suformuluota taisyklė, išvedama iš viso ETT išaiškinimo, pateikiama prejudicinio sprendimo rezoliucinėje dalyje. Kaip ETT yra pažymėjęs, rezoliucinė sprendimo dalis turi būti aiškinama, remiantis prejudiciniame sprendime išdėstytais motyvais²³⁷. Taigi išaiškinimas teisiškai privalomas jo prašiusiam nacionaliniam teismui, kuris, remdamasis gautu ETT išaiškinimu, išsprendžia bylą. Tačiau nacionalinis teismas neprivalo aklaui sekti ETT išaiškinimu: pats valstybės narės teismas, nekeisdamas ETT pateikto EB teisės išaiškinimo, nusprendžia, kaip panaudoti

²³⁴ 1986 m. balandžio 23 d. sprendimas *Les Verts*, 294/83. Ten pat. 25 punktas.

²³⁵ 1963 m. liepos 15 d. sprendimas *Plaumann*, 25/62, Rink. p. 199.

²³⁶ 1971 gruodžio 2 d. sprendimo *Zuckerfabrik Schoepfenstedt*, 5/71, Rink. p. 975, 11 punktas. Taip pat žr. Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Ten pat. P. 63.

²³⁷ 1978 m. kovo 16 d. sprendimo *Bosch*, 135/77, Rink. p. 855, 4 punktas.

(taikyti) ETT išaiškinimą ir išspręsti atitinkamą bylą²³⁸. Kita vertus, nacionalinis teismas negali visiškai neatsižvelgti į pateiktą išaiškinimą, nes tuomet prieš valstybę narę gali būti pradėtas procesas dėl įsipareigojimų nevykdymo.

Pateiktas ETT išaiškinimas *de facto* privalomas ir kitiems valstybių narių teismams. Tai išaiškino ETT *CILFIT* byloje: „teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau skundžiami, jei jam nagrinėjant bylą iškyla Bendrijos teisės klausimas, privalo laikytis pareigos kreiptis dėl prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą, nebent jis nustatytų, kad iškeltas klausimas nėra susijęs su byla ar kad dėl nagrinėjamos Bendrijos nuostatos Teisingumo Teismas jau yra pateikęs išaiškinimą, arba teisingas Bendrijos teisės taikymas yra toks akivaizdus, jog nėra galimybių pagrįstoms abejonėms kilti. Tokios galimybės buvimas turi būti įvertintas, atsižvelgiant į konkrečias Bendrijos teisei būdingas savybes, į konkrečius ją aiškinant galinčius kilti sunkumus ir į teismo sprendimų skirtųjų riziką Bendrijoje”²³⁹. Tai vadinamoji *acte clair* doktrina²⁴⁰. Taigi ne kiekvienas valstybės narės teismas, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę nebegalės būti skundžiamas, privalo kreiptis į ETT EB teisės išaiškinimo. Jei toks teismas nustato, kad iškeltas EB teisės klausimas nėra susijęs su byla arba ETT jau yra priėmęs prejudicinį sprendimą tuo pačiu klausimu, arba EB teisės norma yra tokia aiški, kad nekyla jokių pagrįstų abejonių dėl jos taikymo, jis gali į ETT prejudicinio sprendimo nesikreipti. Vis dėlto, tokį sprendimą nacionalinis teismas gali priimti, tik įvertinęs EB teisei būdingas savybes (pvz., tai, kad EB teisės sąvokos nėra aiškinamos, remiantis nacionaline teise), atsižvelgęs į konkrečius sunkumus, galinčius kilti ją aiškinant (pvz., EB teisės aiškinimas atliekamas, atsižvelgiant į galimus skirtumus tarp įvairių kalbų, nes visi vertimai yra autentiški), taip pat nacionalinis teismas turi būti įsitikinęs, kad sprendžiamas EB teisės klausimas yra vienodai aiškus ir kitų valstybių narių teismams bei pačiam ETT²⁴¹. Įvertinti šias aplinkybes ir nustatyti, kad iškilęs EB teisės klausimas yra visiškai aiškus, valstybės narės teismui gali būti labai sudėtinga, todėl visais atvejais, kai bet kuriam valstybės narės nacionaliniam teismui kyla EB teisės aiškinimo klausimų, jis turi kreiptis į ETT. Be to, visais atvejais, iškilus EB teisės akto galiojimo klausimui, valstybės narės teismas privalo kreiptis prejudicinio sprendimo, nes

---

²³⁸ Žinoma, jei ETT pateikia išaiškinimą, kad atitinkamas EB teisės aktas negalioja, tokio EB teisės akto nacionalinis teismas nebegali taikyti. EB teisės aktas negaliojančiu skelbiamas *erga omnes*.

²³⁹ 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *CILFIT*, 283/81. Ten pat. 21 punktą.

²⁴⁰ Pabijanskas K. Kada nacionaliniams teismams (ne)reikia kreiptis dėl prejudicinio sprendimo? // *Justitia*. 2006, Nr. 3 (61). P. 13.

²⁴¹ Ten pat. P. 14.

nacionaliniai teismai neturi kompetencijos paskelbti EB teisės akto negaliojančiu, o, ETT paskelbus EB teisės aktą negaliojančiu, jis negalioja *erga omnes*²⁴².

Acte clair doktrina nacionaliniai teismai turėtų vadovautis labai atsargiai, nes dinamiškas ETT požiūris į EB teisės aiškinimą, EB teisės evoliucija gali lemti EB steigimo sutarties pažeidimą ir valstybės narės atsakomybę, nacionaliniam teismui nustačius, kad tam tikras EB teisės klausimas buvo visiškai aiškus²⁴³.

Taigi ETT prejudiciniuose sprendimuose išaiškintos taisyklės *de facto* privalomos ir kitiems nacionaliniams teismams, o EB teisės akto paskelbimas negaliojančiu *de jure* privalomas visiems teisės subjektams.

Dar vienas ETT sukurtos teisės juridinio privalomumo klausimas – tai Teisingumo Teismo sukurtos teisės juridinis privalomumas Pirmosios instancijos teismui.

Tiek Teisingumo Teismui, tiek Pirmosios instancijos teismui suteikta teisė aiškinti ir taikyti EB teisę. Tačiau tuo atveju, kai Pirmosios instancijos teismo sprendimas teisės klausimu apskundžiamas Teisingumo Teismui, ir pastarasis bylą grąžina išspręsti Pirmosios instancijos teismui, Teisingumo Teismo pateiktas išaiškinimas Pirmosios instancijos teismui yra teisiškai privalomas²⁴⁴. Visais kitais atvejais Pirmosios instancijos teismui ankstesni Teisingumo Teismo išaiškinimai privalomi tik *de facto*, nes, Pirmosios instancijos teismui nukrypus nuo Teisingumo Teismo praktikos, jo sprendimas teisės klausimu gali būti skundžiamas Teisingumo Teismui, pvz., ginčijant Pirmosios instancijos teismo EB teisės aiškinimą²⁴⁵.

Jei Teisingumo Teisme išspręsta byla paduodama Pirmosios instancijos teismui tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, Teisingumo Teismo sprendimas turi *res judicata* galią, todėl Pirmosios instancijos teismas tokios bylos nagrinėti negali²⁴⁶. Tačiau, Pirmosios instancijos teismui pateikus kitą panašią bylą, pastarasis, jei mano esant reikalinga, gali nukrypti nuo Teisingumo Teismo išaiškinimo ankstesnėje panašioje byloje.

Pagal EB steigimo sutarties 225 str. 3 d. tais atvejais, kai Pirmosios instancijos teismas mano, kad byloje reikalingas priimti sprendimas gali turėti įtakos EB teisės vienovei ar darnai, jis gali bylą perduoti spręsti Teisingumo Teismui. Be to, Pirmosios instancijos teismo pateiktą prejudicinį sprendimą gali peržiūrėti Teisingumo Teismas, jei yra didelis pavojus EB teisės vienovei

²⁴² Tačiau nacionaliniai teismai „gali nagrinėti Bendrijos teisės akto teisėtumo klausimą ir, jei šalių pateiktus argumentus dėl neteisėtumo laiko nepagrįstais, gali juos atmesti ir priimti sprendimą, kad toks teisės aktas yra visiškai teisėtas. Taip veikdami jie nekelti klausimo dėl Bendrijos teisės akto buvimo“. 1987 m. spalio 22 d. sprendimas *Foto-Frost*, 314/85. Ten pat. 14 punktas.

²⁴³ Ten pat. P. 15.

²⁴⁴ Teisingumo Teismo statutas // Ten pat. 61 str. 1-2 d.

²⁴⁵ Ten pat. 58 str.

²⁴⁶ Žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT kuriamos teisės samprata“. P. 23.

ar darnai²⁴⁷. Taip pat pagal EB steigimo sutarties 225 str. 2 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimą, priimtą apskundus pagal EB steigimo sutarties 225 a str. įsteigtos teisėjų kolegijos (šiuo metu įsteigtas Tarnautojų teismas) sprendimą, išimties tvarka taip pat gali peržiūrėti Teisingumo Teismas, jei iškyla grėsmė EB teisės vienovei ar darnai²⁴⁸.

Taigi *de facto* Teisingumo Teismo išaiškinimai turi didelę reikšmę Pirmosios instancijos teismui ir Tarnautojų teismui, nes, pastariesiems nukrypus nuo Teisingumo Teismo praktikos, jų sprendimai gali būti peržiūrėti ir panaikinti.

3.2. ETT sukurtos teisės įtaka EB ir valstybių narių teisėkūrai

Dar vienas ETT sukurtos teisės privalomumo aspektas – tai ETT sukurtos teisės įtaka EB ir valstybių narių teisėkūrai.

ETT, veikdamas kaip konstitucinis teismas, aiškina EB teisę bei užpildo EB teisės spragas, t. y. aiškindamas EB teisę, ETT formuluoja (kuria) tam tikrus jos įgyvendinimo principus ir taisykles. Todėl būtina analizuoti, kokią įtaką šie ETT sukurti principai ir taisyklės turi EB ir valstybių narių teisėkūrai. Taigi šiame skyriuje nagrinėsime ne ETT sprendimų, o ETT sukurtos teisės įtaką EB ir valstybių narių teisėkūrai²⁴⁹.

ETT sukurtos teisės įtaka EB teisėkūrai. ETT sukurtos teisės įtaka EB teisėkūrai pasireiškia tuomet, kai EB institucijos pakeičia ar priima naujus EB teisės aktus, atsizvelgdamos į ETT pirminės ir antrinės EB teisės išaiškinimus²⁵⁰. Vienas iš ETT sukurtos teisės įtakos EB teisėkūrai pavyzdžių – Direktyva Nr. 2006/54/EB „Dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo” (toliau – Direktyva)²⁵¹. EK, siūlydama Direktyvos projektą, teigė, kad vienas iš šios Direktyvos tikslų –

²⁴⁷ Minėta, kad šiuo metu Pirmosios instancijos teismas prejudicinių sprendimų neteikia. Žr. šio magistro baigiamojo darbo skyrių „ETT – teisminė EB valdžia”. P. 8.

²⁴⁸ Europos Bendrijų steigimo sutartis // Ten pat.

²⁴⁹ Tai reiškia, kad šiame skyriuje nagrinėsime ne tai, kokią įtaką teisėkūrai turi, pvz., ETT patenkintas ieškinyš dėl teisės akto panaikinimo, bet tai, kokią įtaką ETT sprendimuose suformuluotos taisyklės turi EB ir valstybių narių nacionalinei teisėkūrai.

²⁵⁰ EB teisės akto panaikinimas įprastai siejamas su ETT sprendimu dėl konkretaus teisės akto panaikinimo, o ne su panaikinimu dėl ETT sukurtos taisyklės kitose bylose. Todėl šio klausimo nenagrinėsime.

²⁵¹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2006/54/EB „Dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo” // Oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 204.

įtraukti naujausią ETT praktiką šioje srityje²⁵². Taigi pateiksime pavyzdžių, kaip ETT praktika buvo perkelta į minėtą Direktyvą.

Direktyvoje įtvirtinta ETT praktikoje suformuluota darbo užmokesčio sąvoka.

„Užmokestis – įprastinis pagrindinis arba minimalus darbo užmokestis arba alga ir bet koks kitas atlygis grynaisiais arba natūra, kuri darbuotojas tiesiogiai arba netiesiogiai gauna iš darbdavio už savo darbą (Direktyvos 2 str. 1 d. e punktas). Tokia darbo užmokesčio samprata suformuluota, remiantis ETT sukurtomis taisyklėmis dėl vyrų ir moterų lygiateisiškumo darbo teisinių santykių srityje, pvz., *Barber* byloje ETT išaiškino, kad „darbo užmokesčio“ sąvoka apima bet kokį atlygį pinigais ar natūra, mokamą iškart arba ateityje, darbuotojo gaunamą, nors ir netiesiogiai, iš savo darbdavio už savo darbą²⁵³. Vėlesnėje *Berlin* byloje ETT praplėtė darbo užmokesčio sąvoką: atlyginimas apima bet kokį tiesioginį ar būsimą atlyginimą pinigais ir natūra, gaunamą, nors ir netiesiogiai, iš darbdavio už darbą pagal darbo sutartį, teisės aktą ar savanoriškais pagrindais²⁵⁴.

Kitas pavyzdys – *Barber* ir *Coloroll Pension Trustees* bylose ETT sukurta taisyklė, kad tiesioginiu EB steigimo sutarties 141 str. veikimu galima remtis, reikalaujant vienodo požiūrio profesinių pensijų klausimu tik dėl išmokų, mokamų už darbo laikotarpius po 1990 m. gegužės 17 d., išskyrus išimtį, kuri yra numatyta darbuotojams ar jų išlaikytiniams, kurie iki tos dienos pareiškė ieškinį ar lygiavertį reikalavimą pagal taikytiną nacionalinę teisę²⁵⁵. Ši ETT taisyklė įtvirtinta Direktyvos 12 str.

Tai tik vienas iš daugybės EB teisės aktų, kurie parengti, remiantis ETT išaiškinimais. Į Direktyvą Nr. 2004/38 „Dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje (...)“ taip pat perkelta nemažai ETT išaiškinimų, kaip, pvz., *Antonissen* byloje ETT išaiškintas šešių mėnesių terminas darbui kitoje valstybėje narėje susirasti, įtvirtintas pastarosios Direktyvos 7 str. 3 d. c punktas ir pan.²⁵⁶

ETT sukurtos teisės įtaka valstybių narių teisėkūrai. ETT sukurtos teisės įtaka valstybių narių nacionalinei teisėkūrai pasireiškia ETT išaiškinus EB teisę²⁵⁷:

²⁵² Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation // COM/2004/0279 final - COD 2004/0084.

²⁵³ 1990 m. gegužės 17 d. sprendimo *Barber*, 262/88, Rink. p. I-1889, 12 punktas.

²⁵⁴ 1992 m. birželio 4 d. sprendimo *Arbeiterwohlfahrt der Stadt Berlin*, 360/90, Rink. p. I-3589, 12 punktas.

²⁵⁵ 1994 m. rugsėjo 28 d. sprendimo *Coloroll Pension Trustees*, 200/91, Rink. p. I-4389, 48 punktas.

²⁵⁶ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2004/38/EB „Dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas Nr. 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB“ // Oficialusis leidinys. 2004, Nr. L 158. 1991 m. vasario 26 d. sprendimo *Antonissen*, 292/89, Rink. p. I-745, 21 punktas.

²⁵⁷ Nagrinėsime tik pagrindinių EB teisės aktų įgyvendinimą: EB steigimo sutarties, reglamentų ir direktyvų.

1. tais atvejais, kai ETT išaiškina pirminę EB teisę, valstybė narė privalo suderinti nacionalinius teisės aktus su ETT pateiktu išaiškinimu, panaikindama, pakeisdama egzistuojančius teisės aktus ar priimdama naujus (dažniausiai dėl laisvo prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimo tarp valstybių narių nacionaliniais teisės aktais nustatytų apribojimų);
2. tais atvejais, kai ETT išaiškina antrinius EB teisės aktus, valstybė narė privalo panaikinti nacionalinių teisės aktų kliūtis tiesioginiam reglamentų taikymui bei tinkamai suderinti nacionalines teises priemones, skirtas išaiškintai direktyvai įgyvendinti.

Pirmąjį ETT sukurtos teisės įtakos valstybių narių teisėkūrai atvejį iliustruoja ETT byla *Komisija prieš Italiją* dėl Italijoje Prezidento dekretu nustatyto statistikos mokesčio²⁵⁸. Šioje byloje ETT išaiškino lygiaverčio poveikio privalomojo mokėjimo sąvoką: „bet koks, net ir labai nedidelis, piniginis mokestis, nepriklausomai nuo jo pavadinimo ir taikymo būdo, vienašališkai taikomas vietos ar užsienio prekėms dėl to, kad jos kerta šalies sieną, ir kuris nėra muitas siaurąja šio žodžio prasme, yra lygiaverčio poveikio privalomasis mokėjimas, (...) net jei jis ir nėra taikomas valstybės naudai, nėra diskriminuojantis ar apsauginio pobūdžio ir net jei produktas, kuriam tas mokestis yra taikomas, nekonkuruoja su vietos produktu. Naujų muitų ar lygiaverčio poveikio privalomųjų mokėjimų, susijusių su laisvo prekių judėjimo principu, draudimas yra pagrindinė taisyklė, kuri, nepažeisdama kitų Sutarties nuostatų, nenustato jokių išimčių“²⁵⁹. Taigi Italija neįvykdė įsipareigojimų pagal EB steigimo sutartį dėl muitų ir lygiaverčio poveikio privalomųjų mokėjimų tarp valstybių narių panaikinimo ir privalėjo panaikinti Prezidento dekretą, kuriuo buvo nustatę statistikos mokesčių importuojamoms ir eksportuojamoms prekėms.

ETT išaiškintus abipusio pripažinimo bei proporcingumo principus ir EB steigimo sutarties 28 str., draudžiantį valstybių narių tarpusavio prekyboje taikyti kiekybinius importo apribojimus ir lygiaverčio poveikio priemones, Vokietija pažeidė, drausdama savo teritorijoje prekiauti alumi, teisėtai pagamintu ir pateiktu į rinką kitoje valstybėje narėje, jei šis alus neatitiko Vokietijos įstatymu įtvirtintų reikalavimų dėl į alaus sudėtį įeinančių priedų (byla *Europos Komisija prieš Vokietiją*)²⁶⁰. Todėl Vokietija privalėjo pakeisti tokias kliūtis įtvirtinančių įstatymą²⁶¹.

Valstybė narė privalo panaikinti nacionalinių teisės aktų kliūtis tiesioginiam reglamentų taikymui. *Variola* byloje ETT išaiškino, kad „atsižvelgiant į reglamento prigimtį ir vietą EB teisės

²⁵⁸ 1969 m. liepos 2 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Italiją*, 24/68, Rink. p. 193.

²⁵⁹ Ten pat. 9-10 punktai.

²⁶⁰ 1987 m. kovo 12 d. sprendimo *Europos Komisija prieš Vokietiją*, 178/84, Rink. p. 1227, 53 punktas.

²⁶¹ Atkreiptinas dėmesys, kad valstybės narės privalo pakeisti ar panaikinti tik tokius EB teisės neatitinkančius nacionalinius teisės aktus, kurie turi įtakos vieningai rinkai (laisvam prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimui).

šaltinių sistemoje, reglamentas turi tiesioginį poveikį ir dėl to privatiems asmenims suteikia teises, kurias nacionaliniai teismai privalo ginti. Tiesioginis reglamento taikymas reiškia, kad jo įsigaliojimas ir taikymas nepriklauso nuo bet kokios nacionalinės teisės priemonės. Dėl įsipareigojimų, kylančių iš EB steigimo sutarties ir priimtų ją ratifikavus, valstybės narės yra įpareigosotos netrukdyti tiesioginiam reglamentų taikymui (...). Tai būtina sąlyga, kad reglamentai būtų taikomi vienodai ir tuo pačiu metu visoje EB²⁶². Iš šios bylos seka išvada, kad valstybės narės privalo panaikinti visus nacionalinius teisės aktus, kuriais siekia reglamentus perkelti į nacionalinę teisę.

Valstybės narės privalo tinkamai ir laiku įgyvendinti EB direktyvas. ETT neturi kompetencijos tikrinti, ar valstybės narės nacionalinis teisės aktas atitinka EB teisę, o tuo pačiu – ar valstybė narė tinkamai įgyvendino direktyvos nuostatas. Tačiau, iškilus direktyvos išaiškinimo klausimui ir ETT pateikus direktyvos išaiškinimą, valstybė narė privalo tinkamai ją įgyvendinti, atsižvelgdama į pateiktą direktyvos išaiškinimą, t. y. priimti naują teisės aktą, pakeisti išleistą, panaikinti neatitinkantį EB teisei. Pvz., *Ratti* byloje ETT aiškino dvi EB direktyvas, iš kurių vienos, t. y. Direktyvos Nr. 73/173/EEB „Dėl pavojingų preparatų (tirpiklių) klasifikavimo, pakavimo ir ženklinimo etiketėmis“ įgyvendinimo laikas jau buvo pasibaigęs, tačiau Italija nesiėmė jokių šios direktyvos įgyvendinimo priemonių ir nepakeitė šiuos klausimus reguliavusio nacionalinio įstatymo, kuriame buvo numatyta daugiau reikalavimų minėtoms etiketėms. Byloje ETT suformulavo taisyklę, kad, „pasibaigus nustatytam direktyvos įgyvendinimo laikotarpiui, valstybė narė negali asmeniui, kuris laikėsi direktyvos reikalavimų, taikyti savo vidaus teisės aktų, nesuderintų su direktyvos nuostatomis, net jei tuose teisės aktuose nustatytos baudžiamosios sankcijos. Direktyva Nr. 73/173 įvesta sistema lėmė tai, kad valstybė narė negali į savo nacionalinius teisės aktus įtraukti labiau ribojančių sąlygų nei nustatytos aptariamoje direktyvoje arba daug išsamesnių ar bet kuriuo atveju kitokių sąlygų, kiek tai susiję su tirpiklių klasifikavimu, pakavimu ir ženklinimu etiketėmis“²⁶³. Taigi Italija privalėjo suderinti įstatymą su direktyvos nuostatomis ir negalėjo juo remtis prieš direktyvos reikalavimų besilaikantį asmenį bei taikyti jam įstatymu numatytų sankcijų.

ETT sukurta teisė įtakos turi ne tik nacionalinei valstybių narių teisėkūrai (nacionalinių vidaus teisės aktų priėmimui), bet ir valstybių narių teisėkūrai, kurią jos vykdo, keisdamos EB steigimo sutartis. Pvz., EEB steigimo ir Euratomo sutartyse nebuvo numatyta EP teisė reikšti ieškinius dėl EB teisės akto panaikinimo. Tačiau ETT išaiškino, kad EEB steigimo ir Euratomo sutartyse įtvirtinta EP išimtinių teisių gynimo sistema nėra pakankama, kad būtų tvirtai ir visomis

²⁶² 1973 m. spalio 10 d. sprendimo *Fratelli Variola*, 34/73, Rink. p. 981, 8, 10 punktai.

²⁶³ 1979 m. balandžio 5 d. sprendimo *Ratti*, 148/78, Rink. p. 1629, 24, 27 punktai.

aplinkybėmis užtikrintas MT arba EK akto, priimto pažeidžiant EP išimtinės teisės, patikrinimas ETT. ETT, „kuris Sutartimis yra įpareigotas užtikrinti, kad jas aiškinant ir taikant būtų laikomasi teisės, turi turėti galimybę užtikrinti institucinės pusiausvyros išsaugojimą ir dėl tos priežasties tikrinti, ar Parlamento išimtinių teisių yra paisoma, kai šis į jį dėl to kreipiasi, pasinaudodamas teisės gynimo būdu, pritaikytu Parlamento siekiamam tikslui“²⁶⁴. Taigi ETT išaiškino, kad EP turi būti suteikta teisė reikšti ieškinius dėl panaikinimo, kai EP siekia apginti savo išimtinės teisės, t. y. EP suteikiamas iš dalies privilegijuoto ieškovo statusas ieškiniuose dėl EB teisės akto panaikinimo. Ši ETT sukurta taisyklė įtraukta į EB steigimo sutartį Maastrichto sutartimi: „Tokiomis pačiomis sąlygomis Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso Europos Parlamento (...) pateikti ieškiniai dėl savo prerogatyvų gynimo“²⁶⁵.

Privilegijuotu ieškovu ieškiniuose dėl panaikinimo EP į EB steigimo sutartį įtrauktas Nicos sutartimi: „Šiuo tikslu Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso nagrinėti valstybės narės, Europos Parlamento, Tarybos ar Komisijos pateiktus ieškinius dėl kompetencijos trūkumo, esminio procedūrinio reikalavimo pažeidimo, šios Sutarties ar kokios nors su jos taikymu susijusios teisės normos pažeidimo arba piktnaudžiavimo įgaliojimais“²⁶⁶.

Dar ankstesnėje ir jau minėtoje *Les Verts* byloje ETT išaiškino, kad, nors EEB steigimo sutartyje nėra įtvirtinta *expressis verbis*, ieškinys dėl panaikinimo gali būti reiškiamas ir dėl EP priimtų teisės aktų, kuriais siekiama sukelti tretiesiems asmenims teises pasekmes, nes, jei „Teisingumo Teismui nebūtų suteikta galimybė vykdyti Europos Parlamento EEB sutarties numatytose srityse priimamų aktų kontrolės, jais galėtų būti kėsinamasi į valstybių narių ar kitų institucijų kompetenciją arba peržengiamos Parlamentui suteiktų įgaliojimų ribos“²⁶⁷. Ši ETT suformuluota taisyklė į EB steigimo sutartį įtraukta Amsterdamo sutartimi: „Teisingumo Teismas prižiūri Europos Parlamento ir Tarybos bendrai priimtų, Tarybos, Komisijos ir ECB priimtų teisės aktų, išskyrus rekomendacijas ir nuomones, ir Europos Parlamento aktų, galinčių turėti teisinių padarinių trečiosioms šalims, teisėtumą“²⁶⁸.

Tokiu būdu valstybės narės pritarė ETT pozicijai, kad EP neįtraukimas į ieškovų sąrašą ieškiniuose dėl panaikinimo ir teisės tikrinti EP aktus, galinčius turėti teisinį poveikį trečiosioms

---

²⁶⁴ 1991 m. spalio 4 d. sprendimas *Europos Parlamentas prieš Europos Bendrijų Tarybą*, 70/88. Ten pat. 20, 23 punktai.

²⁶⁵ Europos Sąjungos sutartis // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01. 53 str.

²⁶⁶ Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01. 34 punktas.

²⁶⁷ 1986 m. balandžio 23 d. sprendimas *Les Verts*, 294/83. Ten pat. 25 punktas.

²⁶⁸ Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01.

šalims, nesuteikimas ETT yra EB teisės spragos, kurias pirmiausia išaiškino ir užpildė ETT, remdamasis pačiomis EB steigimo sutartimis.

Trečiosios dalies apibendrinimas. Apibendrinant trečiąją magistro baigiamojo darbo dalį, darytina išvada, kad ETT sukurtos teisės juridinis privalomumas aiškiausiai atsiskleidžia, ETT teikiant prejudicinius sprendimus. Tačiau *de facto* tiek tiesioginių ieškinių nagrinėjimo, tiek prejudicinių sprendimų teikimo metu ETT sukurta teisė yra privaloma visiems teisės subjektams.

ETT sukurta teisė turi didelę įtaką EB ir valstybių narių teisėkūrai: EB institucijos sistemina ETT sukurta teisė ir perkelia į EB teisės aktus, o valstybės narės, įgyvendindamos ir taikydamos EB teisę bei keisdamos EB steigimo sutartis, remiasi ETT išaiškinimais, keisdamos, priimdamos naujus ir naikindamos ETT teisės neatitinkančius teisės aktus.

IŠVADOS

Išanalizavus ETT, kaip teisminės EB institucijos, teisėkūros galimybes ir jų praktinį įgyvendinimą, darytinos tokios išvados:

1. Nors ETT teisėkūros galimybės EB teisės aktuose neįtvirtintos *expressis verbis*, jos išvedamos iš EB steigimo sutarčių, parengtų, remiantis įgaliojimų pusiausvyros principu. ETT paskirtis, aiškinant ir taikant EB steigimo sutartis užtikrinti EB teisės laikymąsi, yra ETT teisėkūros šaltinis: nagrinėdamas tiesioginius ieškinius ir teikdamas prejudicinius sprendimus, ETT aiškina EB teisę, užtikrindamas jos vystimąsi.
2. ETT teisėkūros priežastys – tai ETT galių stiprėjimas *de jure* ir *de facto*. EB steigimo sutartyse plečiama ETT kompetencija, įtvirtinta prejudicinio sprendimo teikimo procedūra ir aktyvus jos naudojimas dėl sudėtingo ir valstybių narių integracijos poreikio nepatenkinančio EB teisės aktų leidybos proceso, rėminių EB teisės aktų nuostatų, daugiakalbio EB teisės pobūdžio ir didėjančio valstybių narių nacionalinių teismų pasitikėjimo ETT sprendimais lėmė ETT vaidmens valstybių narių integracijos procese didėjimą. Aiškindamas EB teisę, ETT užpildo EB teisės spragas, užtikrindamas EB teisės laikymąsi, t. y. efektyvią EB valstybių narių integraciją.
3. ETT vykdoma teisėkūra – tai kūrybiškas EB teisės aiškinimas ir taikymas, ją vystant ir pildant EB teisės spragas. ETT sukurta teisė yra ETT suformuluoti EB teisės įgyvendinimo principai ir taisyklės, ETT aiškinant EB steigimo sutartis, legislatyvinių EB institucijų išleistus teisės aktus bei pripažintus EB teisės principus. Todėl darytina išvada, kad ETT sukurta teisė – tai ne suformuluotas precedentas (kaip jis suprantamas precedentų kilmės šalyje – Anglijoje) ar sukurta nauja teisės norma (kurias išleidžia legislatyvinės institucijos).
4. ETT taisyklės kuria konkrečiu atveju, aiškindamas galiojančią EB teisę, tačiau tik tiek, kiek gali iš jos išvesti. Taigi ETT teisėkūros ribos nustatytos pačios EB teisės, o ETT ir legislatyvinių institucijų kuriamos teisės sampratos yra skirtingos. Kita vertus, nors ETT ir legislatyvinių institucijų kuriama teisė skiriasi, jos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios: aiškinimo būdu iš galiojančių EB teisės aktų ir pripažintų principų ETT kuria teisę. Todėl ETT galima vadinti kvazi-teisėkūros subjektu legislatyvinių institucijų atžvilgiu.
5. ETT EB teisę aiškina ir teisėkūrą vykdo, naudodamasis visuotinai pripažintais teisės aiškinimo metodais ir principais, ypatingą reikšmę teikdamas teleologiniam teisės aiškinimo metodui. ETT pareiga – užtikrinti EB teisės laikymąsi – lėmė platų teleologinio teisės aiškinimo metodo taikymą: pildydamas EB teisės spragas, ETT neišvengiamai ją aiškina ne

tik pagal jos raidę, bet ir pagal tikslą, arba dvasią. Todėl ne kiekvienas ETT išaiškinimas laikytinas ETT teisėkūra, o būtent toks, kuris remiasi pačia EB steigimo sutarčių dvasia, esme ir tikslais, kuris išvedamas iš visos EB teisės sistemos – EB teisės aktų ir principų.

6. Teleologiniu teisės aiškinimo metodu išvestą taisyklę nevisada lengva suprasti, t. y. iš gana trumpo ir konstatuojamojo pobūdžio ETT išaiškinimo sunku suprasti ETT poziciją aiškinamam klausimui, kai ETT formuluojamą išaiškinimą grindžia EB steigimo sutarties dvasia ir tikslais, išsamiau jų neaiškindamas. Todėl ETT sukurtą teisę lengviau padėtų suprasti išsamesnė, platesnė ETT argumentacija ir atskirosios ETT teisėjų nuomonės. Tai svarbu ir dėl to, kad Teisingumo Teismo sprendimui nenumatyta jokių apskundimo galimybių.
7. Sunku tiksliai nustatyti, kokią įtaką ETT teisėkūrai turi generalinio advokato teikiamas nešališkas bylos vertinimas, nes ETT, kaip ir visos kitos teisinės institucijos, yra nuo nieko nepriklausomas. Kita vertus, dažnai išsami generalinio advokato išvada padeda suprasti trumpą ir abstraktų ETT išaiškinimą, tačiau net ir generalinio advokato teikiamos išvados gali nepakakti, jei ETT ir generalinio advokato pozicijos skiriasi. Tačiau tai, kad generalinio advokato išvada skelbiama kartu su ETT sprendimu, įrodo jog didesnė ar mažesnė generalinio advokato išvados įtaka ETT išaiškinimui yra neginčytina.
8. Iš ETT praktikos analizės darytina išvada, kad ETT sukurta teisė, ETT nagrinėjant tiesioginius ieškinius, neįtvirtinta rezoliucinėje sprendimo dalyje, *de facto* privaloma ne tik teisinio ginčo šalims, bet ir kitiems teisės subjektams. ETT teikiant prejudicinį sprendimą, sukuriama ETT principai ir taisyklės paprastai įtvirtinami rezoliucinėje sprendimo dalyje, tačiau net jei neįtvirtinti, rezoliucinė prejudicinio sprendimo dalis turi būti suprantama, remiantis sprendime išdėstytais motyvais. Todėl ETT sukurta teisė, ETT teikiant prejudicinį sprendimą, *de jure* privaloma jo prašiusiam nacionaliniam teismui, o *de facto* – ir kitiems teisės subjektams.
9. ETT sukurta teisė turi didelę įtaką EB ir valstybių narių teisėkūrai: EB institucijos sistemina ETT sukurta teisė ir perkelia į EB teisės aktus, o valstybės narės remiasi ETT išaiškinimais, keisdamos EB steigimo sutartis bei priimdamos naujas, keisdamos ir naikindamos ETT teisės neatitinkančius nacionalinius teisės aktus.

Taigi teisinės ir faktinės aplinkybės lėmė ETT vaidmens valstybių narių integracijos procese didėjimą. ETT *de facto* tapo stipriu EB integracijos varikliu, formuluodamas veiksmingai integracijai reikalingus principus ir taisykles, išvedamas iš pačios EB teisės, tačiau *expressis verbis*

joje neįtvirtintas. ETT vykdoma teisėkūra persmelkia visą jo darbą, t. y. ETT teisės kūrimas nėra tik viena iš ETT funkcijų. Tai ETT veikla, kuri gali būti vykdoma, jam sprendžiant bet kurį tiesioginį ieškinį ar teikiant prejudicinį sprendimą. Taigi tyrimo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino – ETT *de facto* tapo stipresne institucija, nei *de jure* ją įkūrė valstybės narės.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01.
3. Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01.
4. Europos Bendrijų steigimo sutartis // Oficialusis leidinys. 2006, Nr. C 321.
5. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01.
6. Europos Sąjungos sutartis // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01.
7. Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus // <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 12 01.
8. Teisingumo Teismo statutas // Oficialusis leidinys. 2006, Nr. C 321.
9. Vienos konvencija „Dėl tarptautinių sutarčių teisės“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 13-480.
10. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2006/54/EB „Dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo“ // Oficialusis leidinys. 2006, Nr. L 204.
11. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2004/38/EB „Dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinti Direktyvas Nr. 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB“ // Oficialusis leidinys. 2004, Nr. L 158.
12. Tarybos sprendimas 2004/752/EB, įsteigiantis Europos Sąjungos tarnautojų teismą // Oficialusis leidinys. 2004, Nr. C 80.

Monografijos, straipsniai, vadovėliai, kiti šaltiniai:

13. Alter K. J. Establishing the supremacy of European Law: the making of an international rule of law in Europe. – Oxford: Oxford University Press, 2002. P. 258.
14. Barak A. Teismo diskrecijos prigimtis ir jos reikšmė vykdant teisingumą // Justitia. 2005, Nr. 3 (57). P. 22-30.
15. Berkmanas T. Teismo aktyvumo kuriant ir aiškinant teisę plėtros tendencija, motyvai ir problemos // Teisės problemos. 2004, Nr. 2 (44). P. 30-44.
16. Birmontienė T., Buišienė O., Jarašiūnas E. ir kt. Šiuolaikinė konstitucija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį reguliavimą: kolektyvinė monografija. – Vilnius: MRU, 2005. P. 367.
17. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: LTU, 2002. P. 924.
18. Dashwood A. A. The Advocate General in the Court of Justice of the European Communities // Legal Studies. 1982, Nr. 2. P. 202-216.
19. Deelen B., Starr-Deelen B. The European Court of Justice as a Federator // The Journal of Federalism. 1996, Nr. 4 (26). P. 81-97.
20. Dehousse R. The European Court of Justice: the politics of judicial integration. – London: Macmillan, 1998. P. 220.
21. Dinan D. Encyclopedia of the European Union. – London: Macmillan, 1998. P. 566.
22. Favoreu L. Konstituciniai teismai. – Vilnius: Garnelis, 2001. P. 115.
23. Frick K., Schonberg S. Finishing, refining, polishing: on the use of *travaux préparatoires* as an aid to the interpretation of Community legislation // European Law Review. 2003, Nr. 28. P. 149-171.
24. Howe M. The European Court: the Forgotten Powerhouse Building the European Super State // Economic Affairs. 2004, Nr. 24. P. 17-21.
25. Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos. – Vilnius: LTU, 2004. P. 328.
26. Kūris P. Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme // Jurisprudencija. 2006, Nr. 6 (84). P. 7-15.
27. Laffranque J. Dissenting Opinion in the European Court of Justice – Estonia's Possible Contribution to the Democratization of the European Union Judicial System // Juridica International. 2004, Nr. 9. P. 14-23.

28. Mesonis G. Valstybės valdymo forma konstitucinėje teisėje: Lietuvos Respublika Vidurio ir Rytų Europos kontekste. – Vilnius: LTU, 2003. P. 232.
29. Mikelėnas V., Mikelėnienė D. Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai. – Vilnius: Justitia, 1999. P. 279.
30. Miller M. C. A Comparison of Two Evolving Courts: The Canadian Supreme Court and The European Court of Justice // U. C. Davis Journal of International Law and Policy. 1999, Nr. 5 (1). P. 27-58.
31. Norkus R., Prapiestytė D., Valančius V. Procesas Europos Bendrijų Teisingumo teisme: preliminarus nutarimas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 375.
32. Pabijanskas K. Kada nacionaliniams teismams (ne)reikia kreiptis dėl prejudicinio sprendimo? // Justitia. 2006, Nr. 3 (61). P. 10-18.
33. Peterson J., Shackleton M. The Institutions of the European Union. – Oxford: Oxford University Press, 2002. P. 402.
34. Petrauskas Z., Saladžius J., Žalimas D. ir kt. Tarptautinės organizacijos. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 1100.
35. Pollicino O. The Legal Reasoning of the Court of Justice in the Context of Principle of Equality between Judicial Activism and Self-restraint // German Law Journal. 2004, Nr. 3 (5). P. 283-317.
36. Rosenfeld M. Comparing Constitutional Review by the European Court of Justice and the U. S. Supreme Court // International Journal of Constitutional Law. 2006, Nr. 4 (4). P. 33-63.
37. Schermers H. G., Waelbroeck H. G. Judicial protection in the European Union. – London: Kluwer Law International, 2001. P. 889.
38. Soloveičikas D. Europos Teisingumo Teismo praktikos konvergencija, nustatant laisvo prekių, paslaugų ir žmonių judėjimo sąlygas (1-4) // Justitia. 2003, Nr. 1-2 (43-44). P. 62-66. Justitia. 2003, Nr. 3-4 (45-46). P. 63-68. Justitia. 2004, Nr. 2 (50). P. 58-61. Justitia. 2004, Nr. 3 (51). P. 50-56.
39. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2000. P. 376.
40. Vasiliauskas V. Teisminio precedento, kaip teisės šaltinio, sąvokos problema: teisminis precedentas kaip nauja teisės norma ar kaip teisės aiškinimo (plėtojimo) rezultatas // Teisė. 2002, Nr. 42. P. 145-151.
41. Vasiliauskas V. Teisminio precedento reikšmė jo Tėvynėje – Anglijoje // Teisė. 2002, Nr. 42. P. 152-165.

42. Amos M. Rule of law or judicial activism – two perspectives on the European Court of Justice. Master thesis // <http://209.85.135.104/search?q=cache:4DD4rfpgjfoJ:www.jur.lu.se/internet/english/essay/masterth.nsf/0/D7DC64B644921574C1256D2B006B9BDF/%24File/xsmall.pdf%3FOpenElement+Rule+of+law+or+judicial+activism+%E2%80%93&hl=lt&ct=clnk&cd=5&gl=lt&client=firefox-a>. P. 59. Prisijungimo laikas: 2007 09 22.
43. Fedorchuk D. E., Petrov R. A. Teleological interpretation as a method of ensuring the effectiveness of law in practice of the European Court of Justice // <http://www.pravis.donetsk.ua/dulj/eng/current/petrov1.htm>. Prisijungimo laikas: 2007 11 09.
44. Gerhardt J. The system of precedent in the English legal system in Comparison to the European Court of Justice // <http://www.hausarbeiten.de/faecher/hausarbeit/juy/4681.html>. Prisijungimo laikas: 2007 09 17.
45. Jusionytė I. Visi už vieną ir vienas už visus. Ar ES galima vadinti federacine valstybe? // <http://www.postscriptum.lt/3-europos-sajunga/visi-uz-viena-ir-vienas-uz-visus-ar-es-galima-vadinti-federacine-valstybe/>. Prisijungimo laikas: 2007 10 31.
46. Maher I. National Courts as European Community Courts // <http://www.blackwell-synergy.com/action/doSearch>. Prisijungimo laikas: 2006 11 23.
47. The problem with precedent // <http://209.85.135.104/search?q=cache:nuWru1E2u28J:www.kevinboone.com/problemprecedent.html+K.+Diplock+The+courts+as+legislators&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=12>. Prisijungimo laikas: 2006 11 17.
48. 1990 m. kovo 13 d. generalinio advokato Jacobs nuomonė byloje *CNL-SUCAL*, 10/89, Rink. p. I-03711.
49. Order of 04/02/2000 of the Court in case *Emesa Sugar*, 17/98, Rink. p. I-665.
50. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation // COM/2004/0279 final – COD 2004/0084.

ETT sprendimai:

51. 1991 m. vasario 26 d. sprendimas *Antonissen*, 292/89, Rink. p. I-745.

52. 1992 m. birželio 4 d. sprendimas *Arbeiterwohlfahrt der Stadt Berlin*, 360/90, Rink. p. I-3589.
53. 1990 m. gegužės 17 d. sprendimas *Barber*, 262/88, Rink. p. I-1889.
54. 1956 m. lapkričio 29 d. sprendimas *Belgija prieš EAPB Aukščiausiosios Valdžios Instituciją*, 8/55, Rink. p. 291.
55. 1978 m. kovo 16 d. sprendimas *Bosch*, 135/77, Rink. p. 855.
56. 1995 m. spalio 24 d. sprendimas *Bundeskartellamt*, 266/93, Rink. p. I-3477.
57. 1982 m. spalio 6 d. sprendimas *CILFIT*, 283/81, Rink. p. 3415.
58. 1990 m. spalio 17 d. sprendimas *CNL-SUCAL*, 10/89, Rink. p. I-3711.
59. 1994 m. rugsėjo 28 d. sprendimas *Coloroll Pension Trustees*, 200/91, Rink. p. I-4389.
60. 1964 m. liepos 15 d. sprendimas *Costa prieš E.N.E.L.*, 6/64, Rink. p. 1141.
61. 1963 m. kovo 27 d. sprendimas *Da Costa*, 28, 29 ir 30/62, Rink. p. 61.
62. 1974 m. liepos 11 d. sprendimas *Dassonville*, 8/74, Rink. p. 837.
63. 1996 m. spalio 17 d. sprendimas *Denkavit International*, 283, 291 ir 292/94, Rink. p. I-5063.
64. 1983 m. gegužės 17 d. sprendimas *EAPB prieš Ferriere Sant'Anna*, 168/82, Rink. p. 1681.
65. 1969 m. liepos 2 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Italiją*, 24/68, Rink. p. 193.
66. 1962 m. gruodžio 14 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Liuksemburgą ir Belgiją*, 2/62, Rink. p. 855.
67. 1987 m. kovo 12 d. sprendimas *Europos Komisija prieš Vokietiją*, 178/84, Rink. p. 1227.
68. 1991 m. spalio 4 d. sprendimas *Europos Parlamentas prieš Europos Bendrijų Tarybą*, 70/88, Rink. p. I-2041.
69. 1994 m. liepos 14 d. sprendimas *Faccini Dori*, 91/92, Rink. p. I-3325.
70. 1980 m. kovo 5 d. sprendimas *Ferwerda*, 265/78, Rink. p. 617.
71. 1987 m. spalio 22 d. sprendimas *Foto-Frost*, 314/85, Rink. p. 4199.
72. 1991 m. lapkričio 19 d. sprendimas *Francovich ir Bonifacy*, 6/90, Rink. p. I-5257.
73. 1973 m. spalio 10 d. sprendimas *Fratelli Variola*, 34/73, Rink. p. 981.
74. 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimas *Gebhard*, 55/94, Rink. p. I-4165.
75. 1973 m. liepos 12 d. sprendimas *Geddo*, 2/73, Rink. p. 865.
76. 1998 m. gruodžio 3 d. sprendimas *Generics*, 368/96, Rink. p. I-7967.
77. 1983 m. liepos 14 d. sprendimas *Gerling*, 201/82, Rink. p. 2503.
78. 1974 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Haaga*, 32/74, Rink. p. 1201.
79. 1970 m. gruodžio 17 d. sprendimas *Internationale Handelsgesellschaft*, 11/70, Rink. p. 1125.

80. 1993 m. lapkričio 24 d. sprendimas *Keck ir Mithouard*, 267/91, Rink. p. I-6097.
81. 1986 m. lapkričio 25 d. sprendimas *Klensch*, 201 ir 202/85, Rink. p. 3477.
82. 1986 m. balandžio 23 d. sprendimas *Les Verts*, 294/83, Rink. p. 1339.
83. 1986 m. vasario 26 d. sprendimas *Marshall*, 152/84, Rink. p. 723.
84. 1975 m. spalio 23 d. sprendimas *Matisa*, 35/75, Rink. p. 1205.
85. 1958 m. birželio 13 d. sprendimas *Meroni*, 9/56, Rink. p. 11.
86. 2000 m. kovo 23 d. sprendimas *Met-Trans ir Sagpol*, 310/98, Rink. p. I-1797.
87. 1993 m. balandžio 22 d. sprendimas *Peugeot*, T-9/92, Rink. p. II-493.
88. 1963 m. liepos 15 d. sprendimas *Plaumann*, 25/62, Rink. p. 199.
89. 1979 m. balandžio 5 d. sprendimas *Ratti*, 148/78, Rink. p. 1629.
90. 1986 m. balandžio 17 d. sprendimas *Reed*, 59/85, Rink. p. 1283.
91. 1979 m. vasario 20 d. sprendimas *Rewe*, 120/78, Rink. p. 649.
92. 1983 m. gegužės 11 d. sprendimas *Rogers*, 87/82, Rink. p. 1579.
93. 1974 m. balandžio 30 d. sprendimas *Sacchi*, 155/73, Rink. p. 409.
94. 1969 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Stauder*, 29/69, Rink. p. 419.
95. 1963 m. vasario 5 d. sprendimas *Van Gend en Loos*, 26/62, Rink. p. 3.
96. 1974 m. liepos 3 d. sprendimas *Van Duyn*, 192/73, Rink. p. 731.
97. 1984 m. sausio 17 d. sprendimas *VBVB ir VBBB*, 43 ir 63/82, Rink. p. 19.
98. 2000 m. gruodžio 14 d. sprendimas *Vokietija prieš Europos Komisiją*, 245/97, Rink. p. I-11261.
99. 1971 gruodžio 2 d. sprendimas *Zuckerfabrik Schoepfenstedt*, 5/71, Rink. p. 975.
100. 1980 m. gruodžio 4 d. sprendimas *Wilner*, 54/80, Rink. p. 3673.

SANTRAUKA

EUROPOS TEISINGUMO TEISMAS KAIP EUROPOS BENDRIJŲ TEISĖKŪROS SUBJEKTAS

Magistro baigiamajame darbe analizuojama ETT kuriama teisė, nagrinėjant ETT, kaip teisminės institucijos, teisėkūros galimybes ir jų praktinį įgyvendinimą.

Pirmoje dalyje analizuojamas EB valdžios organizavimo modelis ir ETT paskirtis bei kompetencija, siekiant nustatyti teises ir faktines ETT teisėkūros galimybes. Keliama problema, kaip teisminei institucijai įmanoma priskirti legislatyvinės funkcijas.

Antroje dalyje nagrinėjama ETT vykdoma teisėkūra, analizuojant jos priežastis, ETT kuriamos teisės sampratą ir teisėkūros būdus. Keliama ETT sukurtos teisės, kaip EB teisės išaiškinimo, suformuluoto precedento ir sukurtos naujos teisės normos problema. Atskleidžiamas ETT, kaip teisminės institucijos, ir legislatyvinių institucijų kuriamos teisės santykis, nubrėžiant ETT teisėkūros ribas. Aptariama generalinių advokatų išvadų įtaka ETT kuriamai teisei.

Trečioje dalyje analizuojamas ETT sukurtos teisės juridinis privalomumas teisės subjektams bei įtaka EB ir valstybių narių teisėkūrai.

Atlikus tyrimą prieinama prie išvados, kad dėl teisinių ir faktinių aplinkybių ETT *de facto* tapo stipresne institucija, nei *de jure* ji buvo įkurta. ETT tapo EB integracijos varikliu, aiškindamas EB teisę ir formuluodamas veiksmingai valstybių narių integracijai būtinus principus ir taisykles, *expressis verbis* neįtvirtintas EB teisėje.

SUMMARY

EUROPEAN COURT OF JUSTICE AS A LAWMAKER OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

There are analyzing the law, which is created by the ECJ, while examining the possibilities of the ECJ to create law and its practical implementation in the Master thesis.

In the first chapter it is analyzing the model of the government organization of the EC and the mission and competence of the ECJ, in order to determine legal and factual possibilities of the ECJ to create the law. The question is how judicial institution can act as a legislature.

In the second chapter it is examining the legislation of the ECJ, while analyzing its reasons, the conception of law, created by the ECJ, and methods of the legislation of the ECJ. The question is, whether the law, created by the ECJ, is an explication of the law of the EC or a precedent, or a new legal rule. It is also educed the relation between the law, created by the ECJ and the legislature of the EC, in order to determine the framework of the legislation of the ECJ. The weight of opinions of the Advocates General to the law, created by the ECJ, is discussed, too.

In the third chapter it is analyzing the obligation of the law, created by the ECJ, for persons of law and the influence on the legislation of the EC and member states.

After the research it was arrived at a conclusion, that the ECJ *de facto* has become a more powerful institution than it was *de jure* established. The ECJ has become an engine of the integration through the explications of the law of the EC and its created principles and rules, which are necessary for the effective integration of the member states and which are not *expressis verbis* wrote in the law of the EC.